

Journal

ISSN 0235-1277



5 1991



Ол дастурхон очингдастурхон эмас — уни
 тухин илмоқ учун тухумлото уйинида омад
 керак, омад!

Безакчи — ЭРКИН КАГАРОВ.



● БЕОРОМ КУНЛАР НАФАСИ ● ТУРКИСТОН БИРДАМЛИГИНИ
ИСТАБ ● «ҚАТОРТОЛГА ХАТ ЕЗДИМ» ● «ҚИЗЛАРЖОН» — ЯНГИ СА-
ҲИФА ● АДАБИЕТ ҲАҚИДА БАҲС ● ЯНГИЧА ДАҲРИЙЛИК ● АҲ-
МАДЖОН ОДИЛОВНИНГ ОДАМИ ● ТАҲРИРИЯТГА ЖАВОБ КЕЛДИ



Қизлар келгусида қай касб бошини туттишдан қатъи назар бичиш, тикиш, тўқиш ҳунари улар учун ҳамма вақт ҳаётини зарурат бўлиб қолаверади. Тошкентдаги Абдулла Қаҳҳор номи маданият уйидаги бичиш ва тикиш тўғараги ана шундай гўзал ҳунарлар ўргатиш масканларидандир.

Суратчи — А. КУДРЯШОВ.



ЖАМИАТ ЧАЛАМУЛЛАЛАРИ

ҚЎЛИДА ҚОЛМАСИН

учун мактабда ўқитишни тубдан ўзгартирмоқ керак, деб ҳисоблайди Андижон вилоят Халқ таълими бошқармаси бошлиғининг биринчи ўринбосари Комил АБДУРАҲМОНОВ

— Комил ака, суҳбатимизни вилоятда бугунги кунда халқ таълими соҳасида амалга ошириляётган ишлардан бошласак, нима дейсиз!

— Жуда соз. Энг аввало шунинг эътирофи қилиш керакки, кейинги икки йил ичида жумҳуриятимизда халқ таълимига бўлган муносабат ижобий томонга кескин ўзгарди. Эсингизда бўлса, ўтган йили Ўзбекистон компартияси Марказий Қўмитасининг «Келажагимиз мактабда» деб номланган Мурожаатномаси эълон қилинди. Унда жумҳуриятимизнинг миллий, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий тараққиёти бевосита халқ таълими ривожига боғлиқ эканлиги алоҳида таъкидлаб ўтилган. 1—5-синфлар ўқувчиларини бепул нонушта билан таъминлаш, болалар боғчалари тарбияланувчиларини, мактаб, хунар-техника билим юртлири талабаларининг ойда бир марта театр, концерт-филармония ташкилотлари томошаларига бепул боришларининг жорий этилиши ва бошқа тадбирлар Мурожаатноманинг амалий-мантқиқий давоми бўлди десам хато қилмасам керак.

Бизнинг вилоятимизда ҳам бу борада бир қатор ишлар қилинмоқда. Масалан, Олтинкўл ноҳиясидаги Свердлов номли жамоа хўжалиги 37-, 39-, 47- мактабларнинг аълочи, жамоатчи ўқувчилари учун 25—50 сўмдан степендия таъсис этди. Бўз ноҳиясидаги «Ленинчи», Жалолқудуқ ноҳиясидаги Ленин номли жамоа хўжаликлари ҳам аълочиларни рағбарлантириш учун маблағ ажратдилар. Комсомлобод ноҳиясидаги Мирзааҳмедов номли давлат хўжалиги ўз ҳудудидаги мактабларнинг 1—8-синф ўқувчиларидан 1995 нафарини, Қўрғонтепа ноҳиясидаги «Савай» давлат хўжалиги 8 та мактабнинг 1—9-синфлар ўқувчиларидан 2600 нафарини бепул нонушта билан таъминламоқда. Бу ўринда яна шунинг айтиш керакки, Қўрғонтепа, Балиқчи, Москва ноҳияларидан мактабларни оталиққа олган ташкилотлар шу йилдан бошлаб 9—11 синфларнинг барча аълочи, ўқувчилари ва кам таъминланган оилалар фарзандларига 15—20 сўмдан стипендия бермоқдалар. Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Лекин шунга қарамай ҳамма ишларимиз беш деб айта олмаймиз. Бизни қийнаётган, ўқувтарбия ишларини кўнгилдагидек йўлга қўйишга монелик қилаётган тўсиқлар, ғовлар ҳали анчагина. Вилоятимиздаги мактабларнинг катта қисмида ўқув-моддий база ниҳоятда ачинарли аҳволда қолмоқда. Ҳозирги кунда қуриляётган мактаб бинолари, улардаги мавжуд шарт-шароитлар умуман та-

лабга жавоб бермайди. Томи сақич билан, поли линолеум билан қопланган, фойдаланишга топшириб улгурмай томидан чакка томадиган, поли кўчиб кетадиган, иситиш системаси тўлақонли ишламайди-ган, ошхона ва спорт заллари йўқ, сув ҳавзалари, отиш тирлари кўзда тутилмаган, қишда совуқ, ёзда нафас олишга қийин мактаб биноларидан воз кечиб барча қўлайликларга эга бўлган шарқона бинолар қуриш пайти келди. Биз келгусида шунга эришишга ҳаракат қиламиз.

— Ўқувчилар орасидан лаёқатли болаларни қидириб топиш, уларнинг истеъдодини ўстириш, тарбиялаш ҳам бугунги куннинг бош вазифаси бўлиб қолди. Чунки ишбилармонлик, омилкорлик, билим-

лакали педагоглари бош-қош бўляётганлигини мен миннатдорчилик билан тилга олмоқчиман. Хусусан, Андижон шаҳридаги 3-, 22-мактабларда табобат олийгоҳи шартнома асосида тиббиёт синфлари, 41-мактабда эса халқ хўжалиги олийгоҳи билан ҳамкорликда махсус синфлар очилди. Ўтган йил октябрь ойидан бошлаб Балиқчи ноҳияси партия қўмитасининг биринчи котиби Беғижон Раҳмонов ва ТошДД профессори, физик-математика фанлари доктори Абдуллажон Аъзамовлар ташаббуси билан Балиқчи ва Чинобод ҳудудида иккитадан тўртта 9-ва 10-махсус синфлар иш бошлади. Ўқувчиларни олий ўқув юртлирига тайёрловчи синфларга маблағ ноҳия бюджетидан таъминланган бў-

мий сони 900-1000 дан ошади, синфларда эса 35-40, ҳатто ундан ҳам кўп бола ўқийди. Кунини узайтирилган гуруҳларда ҳам аҳвол шунақа. Бу ҳол ўқувчига билим беришда ҳам, тарбиявий ишларни олиб боришда ҳам қийинчилик туғдирмоқда. Мактаб ўқувчилари сони 550—600, ҳар бир синфда 25 нафардан ошмаслиги лозим. Бу ҳақда ҳатто халқ таълими вазирлигининг кўрсатмаси бор. Борлиқка бор-а, аммо жойлардаги молия бўлимларининг раҳбарлари бунга тиш-тирноқлари билан қаршилик кўрсатиб келмоқдалар. Тўғри, сарф-харажат анча ошади. Гап келажагимиз бўлган болалар ҳақида борар экан, чиқимлардан қочмаслик керак.

— Менимча, суҳбатимиз ўз-ўзиндан дарсликлар мавзусига бориб тақалди-ёв...

— Дарсликлар бизнинг энг оғриқ нуқталаримиздан ҳисобланади. Нимасини айтмай, кўпчилик дарслар бўйича дарсликлар мукамал эмас. Эскилари ҳозирги замон талабларига жавоб бермайди. Янгилари эса чоп этилмаган, айримлари танловдан ўтмай қайта ишловда ётибди. Олимларимиз сусткашлик қилаптилар. Олимлар билан мактаблардаги амалий дарс бераётган ўқитувчиларнинг бошини бир ерга қовуштирадиган педагогика илмий-текшириш илмгоҳи бўлса бу борада бир жойда депсиниб турибди. Масалан ҳануз юқори синф ўқувчилари тарих ва жамиятшунослик дарсликларига зор-интизор. Бошланғич синфларда аҳвол бундан ҳам ачинарли. Дарсликлар болаларга 5 йил муддатга берилади, орадан 1—2 йил ўтгач, у китоблар эски кигиз каби титилиб яроқсиз қолга тушиб қояпти. Уч-тўрт йил боғчада тарбияланиб қачон ўқишга бораман экан, деб орзиқиб кутган, қувона-қувона мактабга келган боланинг қўлига увадаланиб кетган китобларни тутқазаямиз. Илоҳ қанча...

Дарсликлар қисман бўлса-да дўконларга чиқарилса фойдадан холи бўлмасди. Ўз фарзандининг келажагини ўйлаган ота-она дарслик сотиб олиб бера олади. Буни биз ота-оналар билан бўляётган учрашувларда, улардан келаётган ариза ва шикоятлардан билмоқдамиз.

— Ўтган йили ноябрь ойида бўлиб ўтган жумҳурият ўқитувчиларининг анжуманида мажбурий ўрта таълимни бекор қилиш масаласи қўйилган эди. Ваҳоланки, яқин-яқингача мажбурий ўрта таълим



донлик каби фазилатлар кун тартибига қўйилмоқда. Бундай хусусиятларни эса болалиқдан тарбиялаш самарали эканлигини тажриба, айниқса иқтисодий тез суръатлар билан ривожланаётган хорижий мамлакатлар тажрибаси исботлаб турибди.

— Ҳа, биз нўноқ, чаламулла мутахассислар турмушимизга, тинчимизга, фаровонлигимизга раҳна солиб келаётганликларини ниҳоят тушуниб етдик. Муаллимларнинг вазифаси эса табиат инъом этган истеъдод куртакларини мумкин қадар тезроқ пайқаб, уларни авайлаб, меҳр билан парвариш қилиш эканлигини ҳам ҳартугул англаб олдик.

Қобилиятли болаларни танлаб олишда олий ўқув юртлирининг ма-

либ, унда ишлайдиган ўқитувчилар бошқа мактаб ўқитувчиларидан 10 фойиз ортиқ миқдорда ҳақ оладилар. Ўқувчилар ҳам, ўқитувчилар ҳам турли мактаблардан танлов йўли билан қабул қилинди. Избоскан ноҳиясидаги рассомлик интернати эса вилоятда ёш мусаввирларни камолга етказишда жонбозлик қилмоқда.

Келгусида қобилиятли болаларни бошланғич синфлардаёқ танлаб олмоқчимиз. Нега? Гап шундаки, бола математикага қизиқадими, тасвирий санъатгами, ўзбек тили ва адабиётигами — бошланғич синфлардаёқ аён бўлади. Демак, айни шу паллада танлов ўтказиш самарали бўлиши мумкин. Яна бир гап. Маълумки, аксарият мактабларимизда ўқувчиларнинг уму-

(Охири 3-бетда)

Хабарнингиз 2 Борми

Ер юзида 30 нафарга яқин кишининг қони энг камёб гуруҳга мансуб. Аввало 1952 йилда бомбейлик кишида қайд этилгани сабабли бу қон гуруҳи «Бомбей» деб номланди.

Улкан немис адиби Иоганес Бехер ва машҳур рус адиби Михаил Булгаков туғилганига 100 йил тўлди.

Москва ёш томошабинлар театри жамоаси йиғини бир овоздан театр ҳудудида барча сиёсий фирқалар фаолиятини таъқиқлашга қарор қилди. ЁТТда ишлаётган фирқа аъзоларига бундан буён ўз йиғилиш ва тадбирларини бошқа бирор жойда ўтказиш тавсия этилди.

«Нимадан бошламоқ керак?» — В. Лениннинг шу номли асари бундан роппа-роса 90 йил муқаддам эълон қилинган эди.

Тарих фанлари доктори Карим Шониёзовнинг ўзбек халқининг келиб чиқиши тадқиқ қилинган «Қанг давлати ва қанғилар» китоби босмадан чиқди. (Эслатма: китобни харид қилиш ниятидагилар уни излаб овора бўлишмасин. Чунки Ўзбекистон «Фан» нашриёти бу асарни 1300 нусхада чоп этган, холос).

Режиссёр А. Рудерман ва оператор Ю. Горгулев «Гуд бай, ССЖИ» деб номланган янги фильмни суратга олишди. Бу овозсиз фильмлашқа мамлакатни бутунлай тарк этиб кетаётган собиқ ватандошларимиз ҳақида.

Қадимда Хитой императорлари кўчманчилар ҳужумидан сақланиш учун баландлиги 10, эни 7 метр келадиган 6 минг километрлик девор қурдиришган. Хитой тарихчиларининг таъкидлашича, Буюк девор қурилишида 300 минг ишбоши қўли остида 2 миллион ишчи меҳнат қилган.

Бу йил ёзда Польшанинг Зелена-гура шаҳрида анъанавий совет эстрада фестивали бўлмади. У бекор қилинди.

Маълумотларга қараганда мамлакатимизнинг 30 фоиз аҳолиси турли молларни чайқовчи ва олиб-сотарлардан харид қилади. Олиб-сотар ва чайқовчилар 1990 йилда 25 миллиард сўм фойда кўришган. Бу йилги ҳисоб-китоб юқоридаги рақамлардан ҳам зиёд бўлса ажаб эмас.

Ишлаб чиқариш қувватларини нотекис жойлаштириш ва аҳолининг ўсиши юзага келтирган вазият ёшлар орасида ишсизликни келтириб чиқарди. Бозор иқтисодиётига ўтилган, бу йил ишсиз ёшлар сони 2 миллион кишидан ошади.

«Музей» сўзи тилимизга қандай кириб келганини биласизми? Қадимда греклар фан, санъат ва шеърятга раҳнамолик қилувчи илҳом парилари—муза—маъбудаларнинг қароргоҳини «мусеон» дейишган. Римликлар эса бу жойни «музеум» деб талаффуз қилганлар.

Мозийнинг фан ва маданият маркази бўлган илк музей эрамиздан аввалги III асрда Александрияда барпо этилган.

«Форбс» йилномаси АҚШдаги 400 энг бой кишининг рўйхатини эълон қилди. Ана шу рўйхатнинг бошида оммавий ахборот воситалари қироли Жан Вернер Ключ қайд этилган. Унинг сармоясини тахминан 5,6 миллиард долларни ташкил қилади.

ССЖИ классик кураш Федерациясининг навбатдан ташқари ҳисобот-сайлов пленуми янги ном ва Низомни тасдиқлади. Бундан буёғи у ССЖИ грекча-римча кураш Федерацияси деб аталади.

Эни 32 километрча чиқадиغان Ла-Манш қуйилишини сузиб ўтиш баҳсида дунёнинг турли мамлакатларидан мана-ман деган сузагонлар иштирок этишади. Улар орасида болалар ҳам бор. Масалан 1974 йилда мисрлик Абли—Ҳейби исмли 13 яшар қизча Ла-Маншни 12 соату 30 минутда сузиб ўтган.

Йилига 12,675 долларгача даромад қиладиган 4 кишидан иборат оила АҚШда расман камбағал деб тан олинади. Мана шу миқдорнинг ярмича даромад қиладиган оила эса энг қашшоқ деб ҳисобланиб, ҳозирда бундай оилада яшовчилар сони 12 миллион нафарни ташкил этади. Шулардан 4,9 миллиони болалардир.

ССЖИ наркомафиясининг даромади йилига 3 миллиард сўмдан зиёдни ташкил қилади. Мамлакатда бир йилда 35 мингта гиёҳвандлик билан боғлиқ жиноят содир бўлди.

Буюк Низомий Ганжавий бетакорор шеърий асарлари билан бир қаторда бизга инсонийлик ва донишмандлик намунасини ҳам намоеён этиб кетган. Шайх мартабасига эга бўлишига қарамай, у чўри қизга уйланган.

2000 йилгача мамлакатимизда ҳар бир оилани алоҳида уй билан таъминлаш ҳақидаги ваъдалар ёдингиздадир. Комсомол-ёшларнинг турар-жой комплекслари (ЕТК) барпо этиш ташаббуси уни амалга оширишнинг муҳим воситасидек туюлган. Айни пайтда ССЖИдаги 117 шаҳарда 800дан ортиқ ЕТКлар ишга туширилди ва қурилмоқда. Афсуски, бу уй-жой қурилиши умумий ҳажмининг 2 фоизинигина ташкил этади, холос.

Ҳисобларга қараганда мамлакатда 1,5-2 миллион нажаванд бўлиб, унинг ярим миллиони — ёшлар.

Швед астрофизиги Бен Викман фаразига кўра ёруғлик ва бошқа энергиянинг таралиши юлдузлар массасининг камайишига олиб келади. Шу жиҳатдан олганда Қуёш ҳам сўнади, деб таъкидлайди олим. Бироқ Викманнинг ҳисоб-китобларига қараганда бунга ҳали 10 триллион йил вақт бор.

Инглиз олимлари уйқу вақтида миямизда кераксиз ва бефойда информациялар ўчирилади, деб кафолат берадилар. Улар «тескари ўқув» деб ном беришган бу жараён мия тўқмаларимизни зарур билимлар учун овоз қилишимизга кўмак берар экан. Қизиқ, миямиз информациянинг ўзига кейинчалик керак бўлиши-бўлмастлигини қаёқдан била қолар экан?

Тибет тиббиётининг доврўғини эшитган бўлсангиз керак. Халқ табобатининг бу машҳур тури шамоллашдан сақланишнинг антиқа усулини тавсия этади. Ёнғоқни эҳтиётлик билан иккига бўлиб, пўчоқ косачаларини тозалайсиз. Ҳар икки паллача ичига майдалаб саримсоқ соласиз. Икки бош бармоғингизнинг эт томонини 20 минут паллачалар ичига босиб турсангиз, шамоллаш нималигини билмайсиз.

Бир саволга бир жавоб

«Шашмақом» сўзини ҳар гал эшитганимда унинг замирида қандай маъно ётганини билмаслигимдан хижолат чекаман. Сиздан илтимос «Шашмақом» ва унга кирувчи мақомлар ҳақида маълумот берсангиз.

С. САЙФИДДИНОВА,
Наманган вилоятининг
Уйчи ноҳияси.

Ўзбек миллий муסיқа санъатининг ноёб дурдонаси бўлган «Шашмақом» инсоннинг орзу ва армонларини ўзида теран мужассам эта олган етук муסיқа асари сифатида машҳур.

«Шашмақом» Бузрук, Рост, Наво, Дугоҳ, Сегоҳ ва Ироқ каби олти мақомдан иборат йирик туркумли муסיқавий хазинадир. Бу мақомлар олти турли пардадан бошланади. Улар ўз чолғу [мушқилот] ва ашула [наср] бўлимларидан ташкил топган. Жумладан Бузрук мақоми чолғу [мушқилот] қисмига Тасниф, Таржия, Гардун, Мухаммаси Бузрук, Мухаммаси Насруллои, Сақили Ислимхони, Сақили Султонлар кирса, унинг ашула [наср] бўлагига Сарахбор, Тарона, Талқини Уззол, Насруллои, Насриуззол, Сипориш, Уфар ва бошқалар дохил бўлади. Бошқа мақомлар ҳам мушқилот ва наср қисмидан сўнг шу каби Уфар билан тугалланади.

Бу ноёб муסיқий асар илк бор 1923 йилда профессор В. Успенский томонидан машҳур ҳофиз ва созанда Ота Жалол ҳамда Ота Ғиёслар ижросида ёзиб олинган. Кейинчалик «Шашмақом» туркумини академик Юнус Ражабий таниқли мақом усталаридан ёзиб олиб, нотага солди. У бир неча бор қайта нашр этилди.

жамиятимизнинг энг катта ютуқлари сифатида баҳоланиб келинар эди. Шу хусусда ҳам Сизнинг фикрингизни билмоқчи эдим.

— Гапнинг очигини айтиш керак, мажбурий ўрта таълим мутлақо самара бермаяпти. Келгусида 8—9 йиллик таълим мажбурий, 10—11 йиллик таълим ихтиёрий бўлишини, кейинги икки йиллик ўқишга танлов асосида қабул қилиниб, болалар қизиққан соҳаси бўйича ўқитилиши тарафдориман. Урта маълумот берувчи (10—11 йиллик) мактаблар зоналаштирилиб, вилоят марказларида уларнинг сони 10 тагача, ноҳияларда 4—5 тадан бўлса кифоя. Бундай мактабларда юқори савияли, малакали, муаллимларнинг муаллимлари сабоқ беришлари керак. Энди ўз-ўзидан шундай савол туғилиши мумкин. Хўш 8-синфни тугатган кишиларда кейинчалик яна билим олишга қизиқиш туғилса нима қилдилар? Касб-ҳунар эгаллаб, ўз соҳасида ишлаётганларда билимини оширишга эҳтиёж туғилиши табиий. Бундайлар учун кечки, «катталарга билим берувчи марказ»ларда ўқиб, маълумот олиш имкониятларини бериш лозим.

— **Олдинлари мактаблараро ўқув ишлаб чиқариш комбинатлари ҳақида ҳам кўп гапириларди.**

— Тўғри, ҳақиқатдан ҳам ишлаб чиқариш комбинатлари ҳақида илгарилари оғиз кўпиртириб гапирардик. Уларда палонча минг кадрлар етиштирдик, деб доврўғ солардик. Лекин гапнинг лўндасини айтганда ишлаб чиқариш комбинатлари кутилган натижани бермади. Сабаби ўқув комбинатларида тарбияланган болалар корхоналарга боришгач ўзлари шуғулланган

соҳада мустақил ишлаб кетиша олмадилар. Яна бир бор шогирдлик босқичидан ўтишга мажбур бўлишмоқда. Шундай экан, ишлаб чиқариш комбинатларидан нима наф бор? Шуни ҳисобга олиб, биз ўқув ишлаб чиқариш комбинатларини 49 тадан 22 тага қисқартирдик. Техникалар, дастгоҳлар мактабларга қайтарилди. Энди касб ўрганиш жараёни бевосита мактабларда кечадиган бўлди.

— **Комил ака, кейинги пайтларда қизлар ва ўғил болаларни алоҳида-алоҳида қилиб ўқитиш ҳақида ҳам фикрлар айтилмоқда**

— Менимча, ўша айтилаётган фикрлар тўғри. 5-синфдан ўғил ва қиз болаларни айри синфларда ўқитишни бошлаб, уларга жинсига қараб синф раҳбарлари тайинланса, шу ёшдан бошлаб одоб ва ахлоқ дарслари ўтилиб, уларни оила қуришга тайёрлаб борилса фойдадан холи бўлмасди. Мен бу билан қизларни 9 ёшдан паранжига, ўғил болаларни 11-12 ёшдан никоҳга тайёрлаб қўйилсин демоқчи эмасман, балки уларга оилада отанинг ўрни қандай, онанинг ўрнини қандай бўлишини ёшлиқдан сингдириб борилсин дейман. Ҳозирги пайтда ёшларнинг оилага ўта масъулиятсизлик билан қараётганликлари орқасида минглаб оилалар барбод бўлаётгани ҳеч кимга сир эмас. Шунинг учун ҳам одоб ва ахлоқ дарсларида миллий маданиятимиз тарихи, ҳадислар, Жомий, Форобий, Навоий, Ибн Сино, Бобур каби мутафаккирларнинг доно фикрларига таянилса мақсадга мувофиқ бўлади деб ўйлайман.

— **Мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат, Комил ака!**

Суҳбатдош — Ш. АКБАРОВ.



«Ўқиш, ўқиш ва яна ўқиш» деганларнинг қачон амалга ошади, болаларим!..

А. КАРАВАЕВ сурати

ЎЗИГА ҚАЙҒУРМАГАН ОДАМГА БОШҚАЛАР ҚАЙҒУРМАЙДИ

Шошилманг, муҳтарам журналхон, «Комсомол ўқувидан сўз очибди» деб пешонангиз тиришмасин. Комсомол жуда кўп ёшларнинг бошини қовуштирган уюшма. Лаббай, «унинг уюшмалиги қолмади» дейсизми! Башарти шундай бўлса айб кимда: комсомолдаки ёки уюшмани қовуштира олмаётган, унинг ишини йўлга қўя олмаётган фаоллардами!

Ушбу саволга Москвадаги Ёшлар илмгоҳида таҳсил олаётган ҳамюртларимиз — Шавкат МАМАТҚУЛОВ билан Алибек АБАЕВ суҳбатида жавоб топишга ҳаракат бор.



Алибек АБАЕВ:— Комсомол ҳозир чуқур таназзулни бошидан кечирмоқда. У эндиликда ёшларга етакчилик қила оладими-йўқми?.. Эҳтимол баҳсли суҳбатимизни мана шу муаммодан бошласак дуруст бўлармиди...

Шавкат МАМАТҚУЛОВ:— Ҳозир партия ёки комсомолгина таназзулни бошидан кечиряпти, дейиш унчалик тўғри эмас. Бугун бутун жамият, бутун социалистик система чуқур таназзулда. Жамиятни таназзулга етаклаган сабабларни халққа очик-ойдин кўрсатиш пайти етди. Узоқ йиллар мобайнида ноқобил партия ва ҳукумат бошқариб келганлиги мамлакатни ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий чоҳ ёқасига олиб келди. Негаки «Давримизнинг ақл-идроки, шон-шарафи ва виждони бўлган партия»нинг мафкура-си деярли қотиб қолган догма эди.

А. А.— Тўғри, Сталин ибораси билан айтилганда, партиянинг қўлида асбоб бўлган комсомол ҳам гўёки ёшлар ташкилоти сифатида мавжуд эдию, амалда мустақил ташкилот сифатида уни Биров жиддийроқ тан олмас эди. Комсомол мустақилликдан жудо бўлиши биланоқ ўзини сақлаб қолиш учун «хўжайин»га — партияга ялтоқлана бошлади.

Ш. М.— Келинг, бир муддат дўппини ерга қўйиб ўйлаб кўрайлик. Сиёсий партиялар, ёшлар таш-

килотлари қай мақсадда тузилади? Масалан, ёшлар ташкилотлари маълум мақсадларга эришиш учун тузиладиган ихтиёрий уюшмадир. Агар комсомол ёшларнинг манфаатини ҳимоя қиладиган ихтиёрий уюшма бўлса, у энг аввало ёшлар билан чамбарчас алоқада бўлиши, уларнинг ўй-хаёллари, ташвишлари билан яшаши керак.

А. А.— Афсуски, комсомол том маънода обрў қозонмади. Мен бунинг сабабларини энг аввало унинг 30-йиллардаги таркибий тузилишидан излашни истар эдим. Комсомолда ҳам ўша шўро тарихининг «энг кир, қора кунлари»да партияни кимга монанд — бошқаришнинг бюрократик услублари шаклланган. Комсомолдаги мансабдор шахслар ҳам «амал курсиси»нинг ёзилмаган қонунларига итоат этиб юқорироқ пиллапойдаги хўжайинларнинг гапини икки қилолмас эдилар. Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Иттифоқининг пойдевори саналмиш — бошланғич комсомол ташкилотлари нима-лар қияпти, қандай ташвишлар билан яшаяпти — бу билан уларнинг иши бўлмас, бўлолмас, боиси бошқариш қурилмасининг «ўзига хослиги» туфайли юқори ташкилотлар энг қуйи — асосий табаканинг ташвишларидан буткул беҳабар, бинобарин, ёшлардан ҳам узоқ-

лашиб бўлган эди. Комсомолдаги бугунги таназзулнинг кечаги сабаблари мана шундан иборат, менимча.

Ш. М.— Тўғри, Алибек. Лекин шундай бўлса ҳам ёшлар ташкилотини сақлаб қолишнинг (у коммунистик бўлиши шарт эмас) ҳали имконияти бор. Фақат бунинг учун у ёшлар манфаатини кўзловчи ижодий сиёсат олиб боришга ўтмоғи даркор. Яъни, у қотиб қолган олий ғоялар билан эмас, балки ёшларнинг ҳаётий манфаатлари ва қизиқишларини ўзига байроқ қилиб олиши лозим. Айтайлик, ярим фуқароси қашшоқ, салмоқли қисми ишсиз яшаётган жумҳуриятимизда комсомол ташкилотлари ёшларнинг моддий эҳтиёжини таъминловчи, хўжалик ҳисобидаги бирлашмаларни ривожлантирмоғи даркор.

А. А.— Агар ёшлар ташкилотлари таркибий тузилишини назарда тутадиган бўлсак, келгусида комсомол билан ёнма-ён Шўро ёки ижрокўм қошида ёшлар билан ишловчи кўмиталар тузиш керак. Яъни, ёшлар сиёсатини давлат асосига қуриш лозим.

Ш. М.— Модомики, ҳозир Конституция чегарасида ҳар қандай сиёсий партиялар, жумладан ёшлар партиялари ҳам тузишга рухсат теккан экан, комсомол барча ёшлар ҳаракатини қамраб ололмайди. Демак, ёшлар ташкилотлари ҳаракатларини мувофиқлаштириш мақсадида Вазирлар кабинети қошида ёшлар билан ишлаш кўмиталари тузиш кун тартибидаги долзарб масала бўлади. Улар фақат маҳаллий Советларга ҳисоб берсин ҳамда ёшлар ҳақидаги Қонунга (агар уни яқин вақт ичида қабул қилсак) мувофиқ иш олиб борсин.

Мухбир:— Алибек, Шавкат! Яқинда сизлар илмгоҳни тугатиб, жумҳуриятга қайтасизлар. Юртимиздаги кейинги фаолиятларингизни қандай тасаввур этасизлар!

Ш. М.— Жамиятимизнинг ўзи қалқиб турган бир замонда бу саволга дабдурустдан жавоб бериш қийин. Ҳар ҳолда мен Москвада тўплаган билимимни халқимизнинг ҳаётини баҳоликдурат яхшилашга сарф қилмоқчиман. Эсимда, «Огонёкда» «Пахта қули» мақоласи эълон қилинганда жумҳуриятимизнинг ўша пайтдаги катталари «халқимизнинг қадри ерга урилди» деб хафа бўлган эди. Очиғи, мен ҳам мақоладаги «қул» ибораси ноўрин ишлатилганидан хафа бўлган эдим. Негаки биз асримизнинг бошларида ҳатто қул одам сазовор бўлган ҳуқуққа ҳам ҳамон етишганимиз йўқ. Садриддин Айний асарларида камбағал ўзининг етиштираётган маҳсулотининг ўндан бирини олиб қўяётган ҳукмдордан норози бўлганлигини ёзган эди. Кейинроқ бизда чорикорлар (чор — тўрт дегани, яъни яратган маҳсулотининг тўртдан бирига хўжайин) пайдо бўлди. Асримизнинг бошида ҳам деҳқон ўз маҳсулотини истаган ерида сотиш ҳуқуқига эга бўлган. Ҳозирчи?

Асримиз бошидаги қуллар, чорикорларнинг ҳуқуқи борми ҳозир бизнинг деҳқонларда? Улар ўзлари етиштираётган маҳсулотнинг неча фоизига хўжайинлик қила олишади? Неча фоизини (лоақал пландан ташқарисини) истаган ерларига олиб бориб сотишлари мумкин? Демак, биз аввало энг оддий чорикор илгари сазовор бўлган ҳуқуққа эришишимиз керак.

А. А.— Бошқача айтганда энг аввало чорикорлик ҳуқуқимиз қайтариб берилишини талаб қилмоғимиз керак.

Ш. М.— Афсуски биз ўтроқ ҳаёт кечирамиз. Кўпчилигимиз бир умр ўз туғилган жойимиздан нарини кўрмаймиз. Нарн борса, қўшни жумҳуриятларга борамиз. Йигитлар бир умр ҳарбий хизматлари кечган ўлка ҳақидаги хотиралари билан яшайдилар.



Афлотун:— Арасту жаноблари, фалсафани қўя турайлик, комсомол ташвишларидан гаплашайлик.

А. А.— Абдулла Ориповнинг шу хусусда «Тилла балиқча» деган шеъри ҳам бор.

Ш. М.— Оврупада нима бўляпти, нега Болтиқбўйи халқлари саросимада яшяпти — бу ҳақда ўйламаймиз!

А. А.— Илмгоҳимизда дунёнинг 60 мамлакатидан келган вакиллар таҳсил кўришади. Биз улар билан мулоқотда бўламиз. Баъзи чет мамлакатлардаги дўстларимиз ҳаётини ўз кўзимиз билан кўрганда томоғимга бир нима қадалгандек бўлади. Эҳтимол у хўрликдир, эҳтимол бошқа нарса...

— Бир сўз билан айтганда биз халқимизнинг корига ярайдиган фарзанд бўлишни истаймиз.

Мухбир:— Шу кеча-кундузда сизларни қайси муаммолар кўпроқ ўйлантиради!

Ш. М.— Қандай муаммо ўйлантиришини қисман айтиб ўтдик. Мен яна бир муаммо ҳақида сўз очишни истар эдим. Бу миллатлараро муносабатлар масаласи. Бу нозик муаммонинг таранглашиши ночор иқтисодиётимизга бориб тақалади. 70 йилдан зиёд вақт нотабиий йўл билан ривожланган мамлакат иқтисодиёти бугунги кунга келиб одамларнинг нормал ҳаётини таъминламай қўйди. Натижада ярим фуқароси зўр-базўр кун кечираётган мамлакатимиз аҳолисининг норозилигига сабаб бўлди. Одатда бундай ҳолатда одамлар айбни ёнида яшаётган «келгинди»лардан кўриши табиий ҳол.

Бу ерда айбни бошқалардан қидириш беҳуда. Бош айбдор тўғри

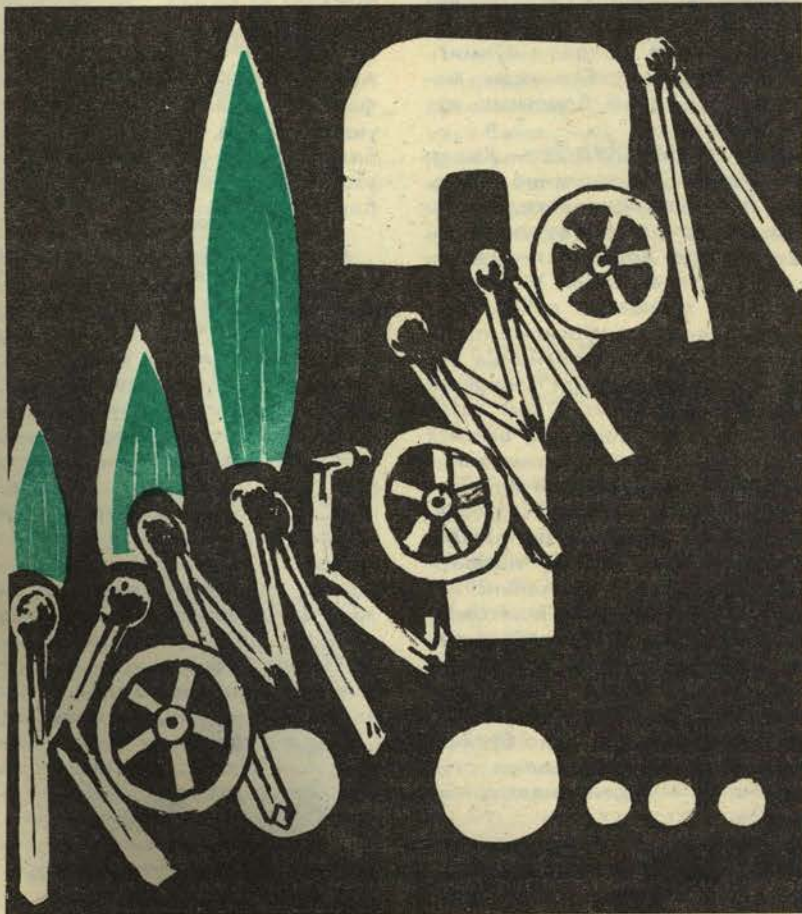
йўлдан адашган система, иқтисодиётни бошқаришнинг сунъий механизми.

Биз Улуғ Октябрь номи билан шарафлаганимиз — инқилоб инсонни инсон томонидан эксплуатация қилинишига чек қўйди деймизу, давлатнинг ўзи одамларни қанчалик бешафқат эксплуатация қилаётганини тушунмаймиз. Мен ўзим қишлоқда туғилганман. Отанам ҳам оддий колхозчи. Уларнинг қанчалик тер тўкиб, меҳнатлари эвазига садақа олишларига гувох бўлганман.

Мухбир:— Қишлоқдаги тенгдошларингизга қандай истакларингиз бор!

А. А.— «Инсон бахтсиз экан, бунинг учун унинг ўзи айбдор» деган Лев Толстой. Ҳолбуки ёзувчи ўз замонидаги эзилган, хўрланган халқни ҳам кўрган. Менимча ёзувчи ҳар бир одам ўз ҳаёти учун ўзи қайғурмаса, ҳеч ким унинг учун астойдил қайғурмаслигини башорат қилган. Модомики шундай экан, қишлоқдаги тенгдошларимиз умр бўйи меҳнатдан боши чиқмаган ота-оналарининг ҳаётидан сабоқ чиқаришса яхши бўларди.

Ш. М.— Бунинг учун эса, ўқиш, тинимсиз изланиш керак. Меҳнат маймундан одам яратган. Лекин, бир файласуф айтмоқчи меҳнат одамни маймунга ҳам айлантириши ҳеч гап эмас. Лекин ўқиш, излаш орқасидан қилинган меҳнатдан одам ҳеч қачон маймун бўлган эмас. Шунинг учун тенгдошларимиз ўтган ҳар бир кунларини сарҳисоб қилишга ўрганишлари даркор.



Тўрт киши бош қўшиб бир ишга киришса ўзаро маслаҳат қилинади. Таъбир жоиз бўлса, шу маслаҳатни оғзаки низом деб аташ мумкин. Лекин катта кучлар

уюштирилаётган, кенг омма иштирокида амалга оширилиши кўзда тутилган мақсад-маслакнинг аввали жиддий, атрофлича ўйланган, кенгашилган низом тузиш билан бошланади. Ошкоралик йилларида кўплаб расмий ва норасмий уюшмалар тузилди, аксари уюшмалар ўз низомларини эълон қилди. Демократия даврида оғизга тушган масалалардан бири — Урта Осиё ҳудудида асрлардан буён ёнма-ён яшаб келган халқларнинг бирдамлиги ва аҳдлигини янада яхшилаш бўлди. Ўзбек, қозоқ, қирғиз, туркман, тожик халқлари ҳозирги мураккаб вазиятда бирдамлик чораларини излаётган, яқин тарихда биринчи марта Урта Осиё жумҳуриятлари раҳбарлари бир устол теварагига йиғилиб ҳамкорлик йўлларини ишлаб чиқаётган бир пайтда миллатлараро қон тўкилиши мутлақо ақл бовар қилмас ҳолдир. Шу ўринда савол туғилади: қадим Урта Осиё улуси илгари ҳам ҳамкорликни истаганми? Қизиғи шундаки, Урта Осиё халқлари шўро жумҳуриятлари ташкил этилишидан бурун ҳам ҳамкорлик йўлларини излаганлар.

1916-1917 йиллари Россияда ва унинг мустамлакаларида бўлиб ўтган инқилобий ҳаракатлар Туркистонда миллий-озодлик ҳаракатини кучайтирди. 1917 йилдаги Февраль буржуа-демократик инқилоби ва айниқса Октябрь социалистик инқилобидан кейин Туркистондаги халқлар ҳаракатга келди.

1917-1918 йилдаги ички Россия ва Туркистонда авж олган инқилобий ҳаракатлар таъсирида мусулмон халқларининг сиёсий онги тез суръатда ўса бошлади. Бунинг натижасида янги ташкилотлар, ҳаракатлар ҳамда жамиятлар тузилди. Шу қаторда қаерда ва қайси миллатга мансублигига қарамай ёшлар ҳам турли жамиятлар тузишга киришдилар. Уфа шаҳридаги «Олия мадрасаси»да таълим олаётган туркистонлик ёшлар шулар жумласидан. Улар 1918 йилнинг бошларида «УФАДАГИ ТУРКИСТОНЛИК ЎҚУВЧИЛАР ЖАМИЯТИ»ни тuzдилар ва ижтимоий-сиёсий ҳаётда фаол қатнашишга киришдилар. Шунини қайд этиб ўтиш керакки, Туркистондан борган ёш талабалар тараққийчилик руҳида дарсхоналарда билим олиб ва у ердаги илғор фикрли адабий-маданий муҳит билан самарали мулоқотда бўлиб, она Ватан учун хизмат қилишга тайёр эдилар. Улар орасида Мирмуҳсин Шермуҳамедов, Нажмиддин Тожибоев, Зиёвуддин Файзраҳмонов, Лутфулла Олимий, Муҳаммадjon Сералин, Абдулвудуд Маҳмуди, Али Акбар Қирғизов ва бошқалар бор эди.

Қуйида асосий қисми эътиборингизга ҳавола этилаётган низомнинг тарихий аҳамияти шундаки, мазкур жамият аъзолари қўшни туркий халқларни бирлаштирувчи кучни маънавий камолотда деб билганлар. Тан олмоқ керакки, бундай маънавий камолотга ҳамон жуда-жуда муҳтожмиз.

Бирдамликнинг Толқинлари



Рассом Муроджон УНГАРОВ

УФАДАГИ ТУРКИСТОНЛИК ЎҚУВЧИЛАР ЖАМИЯТИНИНГ НИЗОМНОМАСИ

турли маълумот топиб бермак учун мухобара бюро (идора)си очар; — газета ва журналлар яриш (мусобақа) боблари очар.

II Аъзолар ҳақида:

1. Жамиятнинг мақсади:

1. Жамиятнинг мақсади, туркистонлик ўқувчиларни бирлаштирмақ ҳам уларни турли йўллар билан миллий ва маданий тирикликка ҳозирламоқ. Бу мақсадга эришмак учун жамият тубандаги ишларни ишлайдур:

— Умуман Туркистондаги мактабларни ислоҳ этмакишига ёрдамлашур;

2. Ибтидоий синф даражасиндан ўтган туркистонлик ҳар бир шогирд жамиятга аъзо бўла оладур.

3. Расмий аъзолардан аъзолик ҳақи учун энг ози бир йилга уч [3] сўм олинадур.

4. Аъзолик ҳақин бир йил ичида тўламаган аъзолар умумий еғилишнинг қарори бўйинча аъзоликдан чиқариладур.

5. Жамиятга ёрдами текган ки-

— мактабларда ҳам ижтимоий ҳаётда ўқувчилар манфаатини ҳимоя қилур.

— турли мактабларга кирмакга ва умумий таълим олурга тилочилар учун моддий ва маънавий ёрдамида бўлур, вақти келса ҳар турли курслар ҳам очар.

— адабиёт, драма ва мусиқа дасталари майдонига кийтурар;

— ўқувчиларга илмий ва фанний мавзуларда лекциялар ўқитурувни сиёҳат қилдира;

— вақти келганда китоблар нашр этиб китобхоналар очар;

— моддий жиҳати кўпайганда, фақир ўқувчиларга ёрдам этар;

— четдаги ўқувчилар билан хабарлашмоқ ва мурожаат этувчиларга ўқув ишлари тўғрисида ҳар

шилар умумий еғилиш тарафиндан жамиятга фахрий аъзо бўлур киргизиладур.

6. Ҳар бир аъзо умумий еғилишда баробар товшуна молик бўла оладур.

7. Жамиятнинг мақсадига ва номусига зарар етказган аъзолар, умумий еғилиш қароринча аъзоликдан чиқариладур.

8. Жамиятнинг муассасалари, ҳақиқий аъзо бўлур ҳисобланадур.

Эслатма: Низомноманинг давомида «Умумий йиғилиш», «Тафтиш комиссияси», «Жамиятнинг шўба-лари ҳақида», «Жамиятнинг молияси» қисмлари бор.

Саидакбар АЪЗАМХУЖАЕВ,
тарих фанлари номзоди.

Дунёда адолат борми?

1990 йил 16 март куни бизнинг оиламизда ўнглаб бўлмас фожиа юз берди...

...Синглим Нодира шу куни Ш. Руставели номли мактабга 2-сменага ўқишга кетди. Ордоқ Кенжабоевнинг дарсида Жаббор Бузнов деган синфдоши синглимнинг партаси тагидан «Хотира» дафтари ни ўқитувчига олиб беради. Уқитувчи эса ундаги ҳар хил қўшиқ ва шеърларни бутун синфга мазах қилган ҳолда ўқиб беради ва «Мен туғруқхонада ётганимда IX синфда ўқийдиган бир қиз ўғил кўрган-ди», деб гап теккизади. Болалар кулишади. Уқитувчининг ҳақоратли гапларига чидай олмаган синглим дарсдан йўғлаб чиқиб кетади, синфдошлари орқасидан чиқмоқчи бўлишганида «қўйинглар, ўлмай-дими, бузоқнинг югургани сомонхонагача», дейди. Синглим тўғри «Ворошилов» номли совхоз ҳудудидида жойлашган темир йўлга бориб ўзини поезд остига ташлаб фожиага ҳалок бўлади. Бу фожиадан хабар топган милиция ходимлари мактабга телефон қиладилар. Буни эшитган синф раҳбари Туронов домла кеч соат вларда бизникига келди ва «Нодира қани?» деб сўради. Биз унинг мактабга кетганлигини айтдик ва хавотирлана бошладик. Уқитувчи «Нодира мактабда йўқ, жавоб олиб кетган экан», дейди. Нимадир ёзиб дадамга «қўл қўйинг», деди. Дадам ҳам шошиб ўқимай қўл қўйди, билмаймиз нима деб ёзганлигини. Кейин фожиа юз берганини билдик. Ҳақиқатни билиш учун «Қашқадарё ҳақиқати» рўзномасига ёздик. Рўзноманинг 12 сентябрь, 13 ноябрь, 6 декабрь сонларида «Ўзга чоранг йўқмиди?» сарлавҳали мақола босилиб чиқди. Шу мақоладан кейин ҳам ҳеч қандай иш қўзғатилгани йўқ. Сизлардан илтимос, ҳақиқатни юзага чиқаришда ёрдам беринг. Ўзининг хатти-ҳаракатлари билан ўқувчини ўз жонига қасд қилишигача олиб келган ўқитувчи чорасиз қолиши мумкинми?! Сизлар албатта ҳақиқатни юзага чиқарасизлар, деб умид қиламиз, деб акаси ҳамда фарзанд ўғиди ўртанган Ота ва Онаси, Қашқадарё вилояти Чироқчи тумани, Кўкдала давлат хўжалиги 5-бўлим 54 уй.

Холмуродовлар оиласи.

Таҳририятдан: «Еш куч» журнали жумҳурият прокуратураси ва халқ таълими вазирлигидан Қашқадарё вилоятида ҳал бўлмаган мазкур жиноят юзасидан махсус текшириш ўтказиб, айбдорларни жазолашни, қайта содир бўлмаслиги учун мазкур фожияни жумҳурият мактабларида муҳокама қилишни сўрайди.

Биз эса муштариоларимизга мазкур жиноят якуни ҳақида келгуси сонларимизда хабар берамиз.

Мен 11-синфда ўқийман. Мени ҳозирги вақтда айрим қизларимизнинг ёмоғлиқ бўлиб қолаётганлари ўйлантирмоқда. Хўш, бунга ким айбдор? Аввало, қиз бола ифратли, продалди, тўғри йўлдан юрвчи, ўзига ишонган бўлиши керак. Агар қиз бола ана шуларга амал қилса бир умрга «бузуқ» деган номни четлаб ўтган бўларди. Лекин энг ёмони, айрим йигитлар зўрлик қилмоқдалар. Қизларимизнинг ҳимоясизлиги, ожизлигидан қабиҳларча фойдаланмоқдалар. Ахир, ўша йигитлар 5 минутлик роҳатни деб бир бегуноҳ қизнинг номусини булғаетганлигини тушунармикин?! Уша қизнинг ўрнига ўзининг синглисини, опасини қўйиб кўрсинчи? Ахир жабрдийда қизнинг отаси, онаси, опа-укалари маҳалла кўйда қандай бош кўтариб юрадилар? Шўрлик қизнинг кейинги ҳаёти қандай кечади?

Хурматли йигитлар, сизлардан илтимос, нима қиласиз йигитлик номингизни булғаб? Ахир, қиз бола нозик бўлади. Нозик ниҳол бир синса қайтиб ўнгланиши мушкул. Қўйинг, ўзингизни ҳақиқий йигит деб ҳисобласангиз бундай шармандалди ишларни ўзингизга эп кўрманг. Ахир, қиз бола ҳам оқ либос кийгиси келади. Йигитлар, ахир, қизларимизнинг ҳақиқий ўзбек қизи бўлиб юришлари — бу сизнинг ҳам шаънингиз-ку!

Дугонажонлар, опажонлар, сингилжонлар, биз ҳам сал орқа-олдимизга қараб юрайлик, ўзимизга қаттиқ бўлайлик, енгилтак бўлмайлик! Ҳаммамиз ҳам ўз орзу-ниятимизга етайлик. Бизни вояга етказган ота-оналаримизнинг бошлари ҳеч қачон уятдан эгилмасин!

Хуршида САИДУРОДОВА,
Фаргона вилояти Ўзбекистон тумани
Ленин номли жамоа хўжалиги.

Ҳозир йигитларимиз қайта қуриш, ошкоралик деб қизларимизни жуда хафа қилишяпти. Марҳамат, йигитлар, агар биз атлас кўйлак кийиб, сочимизни майдалаб ўриб юрадиган бўлсак, сизлар ҳам сочинюринг. Хурматли Обиджон Асомов! Сиз ҳадеб қизларни танқид қиуриб» турибсизми? Нега «кўзига ур!», дейсиз. Этрага бир-иккита зўравонлар чиқиб уради ҳам. Сиздан илтимос, ҳадеб қизларни қоралайверманг. Ахир ҳаётимиз қизлар билан чароғонку!



Хулкар.

Учрашиб юрган О. исмли дўстимни кўз олдимда калтаклашди. Мазах қилиб тепишлар қон қусиши билан ҳам тугагани йўқ. Менинг ҳам қўлларимни қайириб уришди. Қўлларим синиб, касалхонада ётдим. О. ҳам жуда оғир ётди. Ҳозир тузалган. Аммо «мен деб калтак единг» десам эзилади. Муносабатимиз пок ва самимий бўлгани учун ҳам кўра олмайдилар.

И. Самарқанд вилояти
Жомбой ноҳияси.

Дадам севишимни билмайдилар. Вилсалар муаллимлик билим юртидаги ўқишимга юбормайдилар. Дадам учун севи «бузуқлик» сўзи билан ҳамоҳанг. Севганим эса фақат мени дейди. Нима қилай?

Т. АЛИМОВА,
Беруний тумани.

Бизнинг М. Ҳасанова совхози 1986 йилда Охунбобоев совхозига қўшилди. Биз бундан норозимиз, совхозимиз ўз ўрнида яна қолишини истардик. Совхозимиз қўшилгани билан умуман ўзгаришлар бўлмади. Бизнинг қишлоғимиздаги ферма қўшни қишлоққа кўчирилди. Совхозимизга киравериш-ташлашди, совхозимизга киравериш-анча ҳикматли совхозимиз боғининг қишбор эди. Улар ҳам йўқотилди. Биздан олдинги ўқувчилар ҳам кўпгина жойларга ёздилар. Дарвозани ўз жойига ўрнатиш ва М. Ҳасанова совхозини ўз ўрнида қолиши-ни таклиф қилдилар. Лекин ҳеч натижа бўлмади. Ҳозир қишлоғимизда клуб йўқ, бир кишининг ҳовлисида кино кўрамиз. Мактабимиз 2 чақирим нарида, боришдан 4-5 йил олдин йўл асфальтланган. Бундан бери бирон марта асфальтланмаган. Бизлар ҳам бирон марта асфальтланмаган матли «Еш куч» редакцияси, бу муаммоларимизни ечишда ёрдам берарсизлар, деган умиддамиз. Сизлардан нажот устоб қолувчи Қашқадарё вилоят Ғузот тумани «Фурқат» номли мактабнинг 9-синф ўқувчилари

Сайгул УСМОНОВА,
Райҳон ТУРАҚУЛОВА.



Журналимизга ҳар куни келадиган 200-300 хат орасида шундайлари ҳам борки, улар одамни ҳам кулдиради, ҳам ўйлантиради. Бу хатлар бир қарашда содда, енгил-елли ёзилганга ўхшайди. Уларга жўялироқ жавоб ҳадеганда топилавермайди, лекин ташлаб юборишга ҳам кўз қиймайди. Негаки, бу хатларда содда кўнгиллarning хаёлий орзуларини, очилгиси келадиган армонларини ҳис қиласан киши.

Хуллас, биз янги руқн остида ана шундай хатларни бериб боришга қарор қилдик. Қўйидаги бир шингилни ўқиб кўриб ўзингиз ҳам гувоҳ бўларсиз, бу хатларнинг «жавоби ўзи билан» эканига...

...Редакция! Менга индийский киноларда ўйнайдиган Митхун Чакрабортани уй адресини ва бир дона светной суратини, яхшиси, 2 донасини юбор, чунки уни ўртоғим Дилноза ҳам яхши кўради.

Адресим...

...Хурматли «Еш куч!» Эрим пианиста. Топган пулини ичади. Юраккинам эзилиб адо бўлди. Уни Қатортолга ёзиб чиқ. Кейин Фаҳриддин Умаров ижросида бир жуфт қўшиқ эшиттирсанлар...

...Митхун Чакрабортни Жимми ролини ижро этмоқда. Кинони кўряпману, худди ўзим роль ўйнаётгандекман. Очиғи уни севиб қолдим. Ишон, «Еш куч». Айниқса, Жимми севган қизининг олдида борса менинг ҳадеб рашким келаверади.

Редакция! Митхунга турмушга чиқишга рози эканимни «Қатортолга мактублар» орқали Хиндистонга, шахсан Чакрабортка билдиришингни илтимос қиламан.

Жавобингни, яхшиси Митхуннинг жавобини интизорлик билан кутиб қоламан.

Салом билан АДОЛАТ. Самарқанд вилояти.

...«Еш куч!» Менга «ЯМАХА» деб номланган ионика ёки 3000 сўм пул юбор! Илтимос! Ионика чалишни яхши кўраман.

Исмоил. Китоб тумани.

Ҳозир жуда кўп журнал ва газеталарда номаълум учар ликопчалар ҳақида ёзилмоқда. Нима учун ўша номаълум ликопчалар биз яшаб турган қишлоқ устида кўринмайди? «Еш куч!» Учар ликопчаларга айт. Бизнинг қишлоққа ҳам кўнсин.

Адресимиз: Фарғона вилояти Олтиариқ тумани Повулғон қишлоғи.

Мен 8-синфдан бери бир йигит билан севишардим. Ҳозир унга сира ишонмайман. Чунки йигитнинг бувиси мени эмас, бошқа бир қизни келин қиламан, деган экан. Мен аввалига ишонмадим, ўз қулоғим билан эшитганимдан кейин ундан бутунлай кўнглим совиб кетди. Яқинда қишлоғимизда наврўз бўлди, ўша куни мен бир музикачи йигитни севиб қолдим. Шундан бери ўзимни ҳушсиз сезаман. Мен шу йигитга мактуб йўлласам бўладими? Унинг севгани бор, деб эшитгудай бўлсам ўзимни осиб ёки ёқиб ташлашга тўғри келади.

Шўртена қишлоғилик шўрпешона қиз...

Қадимда бир дарё ёки кўл суви қуриб қолса ота-боболаримиз ҳар хил расм-русумлар қилган, масалан туя сўйилган жойга сув келган экан. Мақсадимиз Оролни сақлаб қолиш экан, менинг шахсий таклифим бор. Орол денгизи устига Шимолдаги ҳамма булутларни ҳайдаб келиш, бунинг учун эса оддий қовоқни тутатиш керак. Тутун булутларни тўплайди. Булут Оролга ёмғир ёғса олам гулистон. Орол фондида тўпланган пулга бозордан қовоқларни соғиб олиш пайти келди.

ИСАҚОВА Х. Қува тумани.

Ойда ҳаёт бор, дейишади. Агар ойда ҳаёт бор бўлса, одамлар еган овқатининг пўчоғини қаерга ташлашади? Осмондан ҳали пўчоғ ёғилганини эшитганим йўқ. Е Тошкентга ёққанми, «Еш куч?»

Сорабиби.

Наманган вилояти Косонсой тумани.

Мен 1988 йили Бухоро педагогика билим юртини тугатдим. Шундан буён ўз касбим бўйича иш топа олмай сарсонман. Оилада қари энам ва акам бор. Акам ҳам Тошкентда ўқиган, лекин у ҳам ўз соҳаси бўйича иш тополмаяпти. Энамнинг 70 сўм нафақаси билан яшаб келяпмиз. Иш сўраб учрашларидан ерим қолмади. Колхозимиз бошлиқларидан бири Ғоипов Собир акага иш сўраб бир неча марта мурожаат қилдим. Ҳар доим «ҳозирча иш йўқ, иш бўлса чақирамиз» дейишади. Ариза ташлаб қўйганимга икки йил бўлди. Шуниси алам қиладики, менадан кейин ариза берганлар иш билан таъминланди. Колхозимиздаги «Саодат» номли боғчанинг мудирасидан ҳам иш сўраб, рад жавоби олган эдим. Менга «бўйи ўрин йўқ» деган мудира мактабимиз директорининг қизини ишга олди. Бу қандай адолатсизлик? Директорнинг қизини бўлиб тугилмаганим айбми? Ишсиз қиз саллоҳадим, худога ёқмади шекилли, кўричак бўлиб касалхонага тушдим. Бир кун деганда чиқдим. Лекин саллоҳадим 12 кун деганда чиқдим. Лекин шифокорлар 6 ой оғир иш қилмаслигини бўлатуриб бир қари кампирнинг қўлига қашлашди. Ҳозир яна уйдаман. «Еш куч!» Холбуки мен боғчадаги ҳар қандай ишга ҳам рози эдим. Колхозимиздаги боғчаларда иш бор, лекин унга йўлини топганлар киряпти. Хурматли «Еш куч!» Менга иш топишимда ёрдам бер. Кўп жойларга ёздим, лекин фойдаси бўлмади. Охириги умидим сендан.

Дилбар ШОМУРОВА,
ҚҚАССР Амударё тумани
«Ленинизм» жамоа хўжалиғи

ТАҲРИРИЯТДАН: Ўз мутахассислиги бўйича иш тополмай сарсон бўлиб юрган сус таълим вазири ўз қарамоғидаги даргоҳларни битириб чиққан кечаги кадрлари яхши бўларди. Афсуски, олий ва ўрта махсус билим даргоҳларида ҳамон бу ҳақда матбуотда, хусусан ойномамизда кескин фикрлар билдирилган ҳолда ҳам мутахассисларни режасиз равишда тайёрлаш тугатилгани йўқ. Шартнома асосида мутахассис тайёрлаш бизнингча бу муаммога чек қўйиш имкониятларидан биридир.

Амударёлик Дилбар Шомуротованинг аризи келсак, биз бу хусусда Бухоро педбалим юртининг раҳбарларидан жавоб кутиб қоламиз.

Мен севган йигит кейин маълум бўлишича, киссавур, ҳеч қаерда ишламайдиган одам бўлиб чиқди. Қизлар! Севгига ҳам унча ишонаверманлар.

О. К.
Самарқанд вилояти Каттақўрғон тумани
Мичурин давлат хўжалиғи.

Қишлоғимизда ҳаммом, маиший хизмат кўрсатиш уйлари, болалар боғчаси, водопровод, кино-театрлар йўқ. Мактабларда синф хоналари етишмаганидан бирорга тўғарақ ишламаяпти. Мактабимизда ашула муаллимимиз ҳам йўқ. Спорт зали эса фақат тушимизга қиради.

Қашқадарё вилояти Ғузор туманидаги
Ҳамид Олимжон номли мактаб ўқувчилари.

БОҒЧА

Бўйи ўрин йўқ!

МАКТУБЛАР



Тўлан НИЗОМ

Бизни харидор этган

Бизни харидор этган,
Соғинтириб зор этган,
Олам аро бор этган —
У гулнинг ой жамоли.

Уйлатгану сўйлатган,
Куйлатгану тўлгатган,
Гоҳ кулдириб, йиғлатган,
Тилдаги ширин боли.

Қадди расо, ағло қиз,
Киприги ўқ, доно қиз.
Кўзи жонга даво қиз,
Сочлари — тун мисоли.

Бир армон бўлиб қолган:
— Дилингизга ўт солган
Ақлу ҳушингиз олган —
Кимдир? — деган саволи.

Паймонаси тўлмасин,
Ишқи гулдай сўлмасин.
Сира ёмон бўлмасин,
Ошиғининг аҳволи.

Индира Ганди хотирасига

Бир фалокат иш бўлди...
Индира Ганди ўлди...
Унинг зўр ҳаётига,
Букилмас қанотига,
Саботига, онтига,
Умр деган отига
Ўқ отилди неча бор.
Ҳайҳот, бу қандай душвор?
... Ер бўялди қонига,
Унинг ширин жонига
Хиёнат қилди зулм:
Бевақт ажал, оч ўлим.
Шак келтиргум тангрига,
Ҳиндистоннинг бағрига,
Кўксига кирмиш тикан,
Дунё бебақо экан...
Ганг сапчиди самога,
Ҳимолай сал сабога
Йиқилгудай ҳурнайди,
Бунни Неру кўрсайди?
Чўчиб уйғонди Тагор,
Сиқар эди қаро гўр.
Безовта Бобур руҳи,
Авлодларнинг шуқуҳи —
Океандай беором...

Наҳотки: Зиё, Нурга,
Муҳаббатга, Меҳрга,
Адолатга, Орзуга —
Энг покиза туйғуга
Ўқ отди, ножини, нокас
Бу қогилни ким билмас?
Юрт сотганни, Эл сотганни,
Оналикка ўқ отганни
Кечирарми Одамзот?
Шундан исён, истибод!

Қўлдан қўлларга ўтар,
Елкама-елка кетар,
Тобути эди гулдан...
Келтириб бир кулдон
Ўт ёқилди жасадга.
Жасад ёнар... Асабга,
Аламга, ғамга гўё —
Торлик қиларди дунё.
— Охирида шундай кетай,
— Додин берай, деб атай.
— Утга отиб ўзликни
Аждаҳо ёвузликни,
Зулумотни, ғафлатни,
Кулфатни, жаҳолатни,
Ғанимни, душман, ёвни —
Гуриллатиб оловни —
Индиранни ёндирарди,
Учини қондирарди.

Сўнгра бутун халойиқ,
Фарзандин билиб лойиқ:
Бошга қўйиб кулдонни,
Титратиб ҳар бир жонни,
Баланд тоғлар устидан
Ва коинот остидан
Қутлуғ кулни кўк аро,
Тенги йўқ моғамсаро
Замин узра сочдилар.
Ва шундай фол очдилар:
«Муносиб кўриб бизни,
«Индира Ганди ўлмас!
Яна қайтиб бергин, Ер!»
Ҳайрат билан олам дер:
«Гул унадир хокидан!»
Сўнг осмон пештоқидан
Борлиқ аро янграр сас:
«Индира Ганди ўлмас!
У — асрин жасур қизи,
Сўнмас умид юлдузи!
У — мангулик ҳайкали:
Ишонч, қувонч, тасалли,
Ирода, Бардош, Кураш.
Қалби ҳаммага тугаш!
У — Ҳинднинг парвонаси!
У — Жаҳоннинг онаси!»

Бобур туғилган кунда

Қадим Андижонда ҳисларим тинар,
Жомий гумбазлари ярқираб чунон.
Энг баланд чўққига буюк руҳ қўнар,
Бу — бунё ярмисин уйғотган бир жон.

Кўринади Агра — шоир тобути;
Ҳиндистон фарёди, Афгон ноласи.
Мингбора оқланди Онасин суги,
Шунчалар улғудир ўзбек боласи.

Беш аср ўтдиким биз билан бирга,
Ифтихор қиламиз гоҳи-гоҳида.
Баъзан итқитамиз Амуга, Сирга,
Ва тортиб оламиз ақл соғида.

Халқим, Бобурингни жонингда сақла,
Сенга қанот берсин, бўлсин ор, номус.
Уни ўзлигим де, ўзлигинг чархла,
Шунча йил қийнадик уни, оҳ, афсус...

Бобур Андижоний, Ўзбеки ўғлон,
Бобур — бу — шеърят, чеки йўқ фироқ.
Бобур — ўт — айрилиқ, оҳу зор, ҳижрон,
Кўнглимиз биргаю, орамиз йироқ.

Ол сахар эзилиб хонамда ёлғиз —
Узимни бир ғариб сездим-а, шунда —
Ғойибдан рўбарў келдим юзма-юз — ...
Мен йиғлайман Бобур туғилган кунда.



Тушимга кирди онам

Тушимга кирди онам:
Ҳассасига гаяниб —
Остонада турибди.

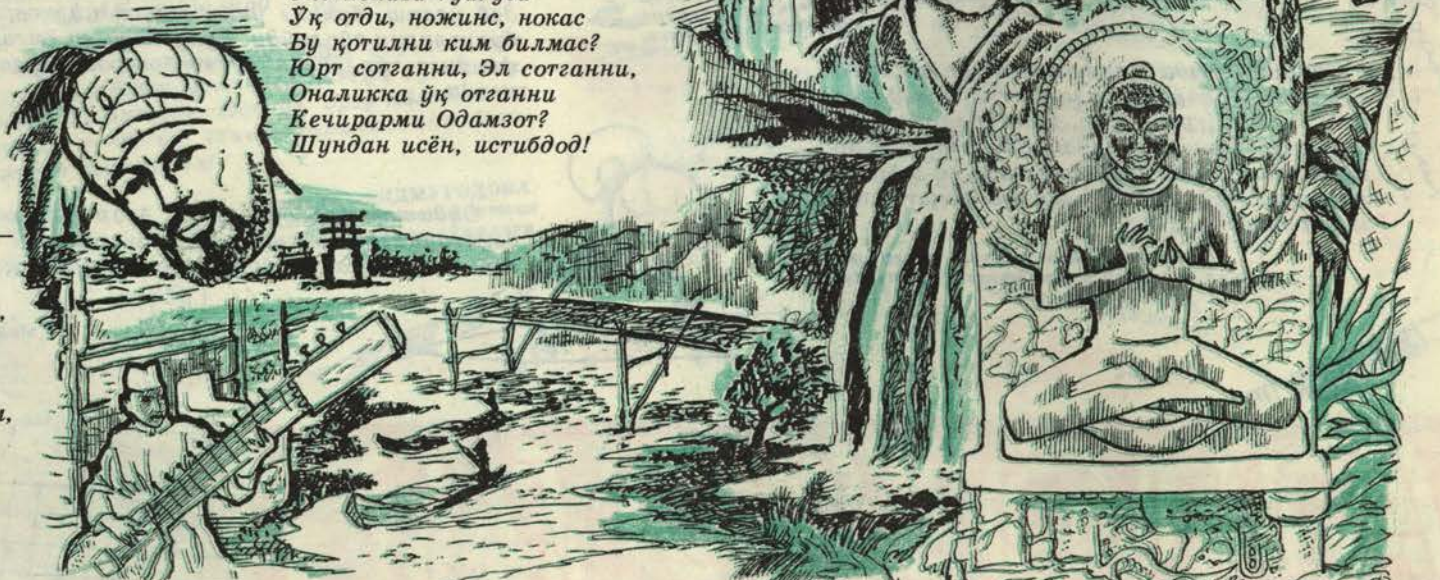
Юзлари ўша-ўша
Ва боқади жовдираб —
Бир хавогир кўрибди.

Кийган либоси ғариб,
Индолмайман, забон йўқ —
Тилим қақшаб қурибди.

Қўлингни оч, дер шу дам,
Олдим, онам шу кечда —
Билмам, недир берибди.

Чўчиб турдим, болиш нам,
Кўзларимда аччиқ ёш —
Юрак бежо урибди.

Қабрига бордим тонгда,
Атиргулга сув қуйдим —
Битта барги қурибди.





Кўзларимга зиё ярашди

Бу дунёга келдим гўёки
Бўйларимга дунё ярашди.
Ярашмади зулматлар токи
Кўзларимга зиё ярашди.

Яралгандим бахт учун мен ҳам,
Кўрдим мана борини кам-кам.
Кўлларимга оғриқли қалам,
Бошга минг хил савдо ярашди.

Изғиринлар олди қаҳрига,
Шунда етдим кўёш қадрига
Иккиланмай отдим бағрига —
Сузишимга дарё ярашди.

Ярашмади йўқликка хитоб,
Ярашмади йўқликдан жавоб,
Муҳаббатдан тушди изтироб,
Юрагимга нидо ярашди.

Гоҳ тик турдим, гоҳо нурадим,
Гоҳ жон қолди, гоҳо суратим,
Мудом буюк ҳақни сўрадим —
Тилларимга худо ярашди.



Армон ухлатмади

Хаёл саҳросидан қидирдим сизни,
Топсам берайин деб керак бўлса жон.
Лекин мен ухлатдим бор армонлини,
Армон ухлатмади мени онажон.

Сизсиз ўтди ўксиб укамнинг тўйи,
Отамнинг билмадим не эди ўйи.
Аламимни шеърдан олдим тун бўйи,
Армон ухлатмади мени онажон.

На юлдуздан чиқди ва на ойдан сас,
Жумбоқлар кўп экан, кўп экан хор-хас.
Дунё бешигини тебратмоқ эмас —
Армон ухлатмади мени онажон.

Тун яримдан ошди боряпман музлаб,
Ненидир рад этиб, ненидир излаб,
Сизни ухлатмаган оламда юзлаб,
Армон ухлатмади мени онажон.

Намхуш куз, қировми, тушди шабнамлар.
Естиққа бош кўйиб кўзида намлар.
Ухлади армонли барча одамлар —
Армон ухлатмади мени онажон...

Зулфия БОБОЕВА,
Ленинобод вилояти.

Баҳорги суҳбатлар

I

Бешиқдай тебранар юрагим,
Қайиқдай лопиллар хаёлот.
Ойдаи суюқлигим,
Нурдай азизим —
Бинафшажон, Бинафшажон.
Мени от!

II

Шарқироқ фалаксув чайсин лошингни,
Бир ширин куйларга артингин, Оғоч.
Сўнг шундай покиза,
Шундай гаройиб,
Тушдай ҳалокатлар тилаки менга —
Кўзларимда болаласин қалдирғоч!

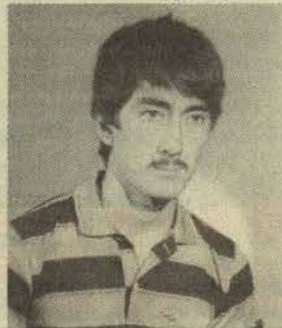
III

Изингдан потрасин қизғалдоқлар-эй,
Ҳарир туманларни тарс этгин, Моҳим.
Бир одам шаклига кирган гуноҳим —
Сен шундай чирқира,
Шундай додлаки,
Осмонни тўлдириб юборсин Оҳиммм...

Фалсафа

(эртас бўйича)

Ҳамон сизга топширганим йўқ ўзимни —
Узим ўзимникиман.
Сувадатдаги тулки узиб ололмайдим
Уша соҳир узумни — узум тулкиникимас.
Агар тулки узиб олса ишқомдаги узумни,
Агар жазм этсам топширмаққа
Сизга ўзимни —
Мен фақат полиздаги қўриқчи, холос.



Осмон куйи,
Зариф табассум.
Нега бу сўз бунчалар маъсум?

Оловранг гул.
Шамгин андалиб.
Нечун фақат ғам келур голиб?

Муаттар нур.
Шалайим ёғир.
Истамайман. Юр, кетамиз, юр.

Ўпкасида харсанг ётади
Борадиган маъвомизнинг.
Жарангайди само йиғиси
Борадиган маъвомизда.

Кетамиз, юр, Кетамиз...

Шухрат РАҲИМОВ.
ТошДД толиби

Дунё экан...

Жимирлайди кун богар тараф,
Кўзларимга богар жимирлаш.
Нураб ётган девор остида
Болалади бир ола мушук.
Жимирлайди руҳим осмони,
Кўзларимга юлдуз кўринмас...
Нураб ётган девор остидан
Чиқиб келар ола мушуклар.
Жимирлайди кўзимдаги ёш,
Кўзёшимдан сочилар учқун...
Нураб ётган девор остида
Мушукларни талар сичқонлар.



Тилак

Лаблар очсин бахтгинангнинг гунчалари,
Ризқинг бўлсин буving ёпанг кулчалари,
Еруғ бўлсин иқболингнинг кўчалари,
Дея бедор дуо қилгум кечалари.

Ўзга қўллар тутмасино белгинангни,
Алам ҳаргиз тебратмасин тилгинангни,
Ишқим, руҳим чулғаб олсин дилгинангни,
Дея ошкор дуо қилгум кечалари.

Ед айлама жафо деган доғларни сен,
Тарк айлама вафо деган боғларни сен,
Булбуллардан ожрата бил зогларни сен,
Дея зор-зор дуо қилгум кечалари.

Муждаларим қиёс мисли туманларга,
Маҳлиёман ул сочингдек суманларга,
Чорла, гулим, висол оглиг чаманларга,
Дея хумор дуо қилгум кечалари.

Дуоларим ўтса ажаб, ижобатга,
Имоним бут, ўтса ажаб, инобатга,
Қалбинг тугиб келсанг ажаб ибодатга,
Дея ҳазор дуо қилгум кечалари.

Аҳад КЕНЖА,
Фарғона вилояти.

Тилак бирам яхши, хуш эрур бирам,
Илойим бор бўлсин қалбларда зиё.
Менинг истагимга қўшилиб сиз ҳам,
Поклик, гўзалликка буркансин дунё.

Кўрдим, бу замонда одамлар турфа,
Уларга муносиб айладим жавоб.
Гоҳо, юрагимни қилдим туффа,
Нетай, гуноҳкорга айланди савоб.

Ва лекин қордайин оқдир юрагим
Гўдак нафасидек покдир тилагим.
Болам деган сўзни кутарман сендан,
Юргим, сенга менинг борму керагим?

Баҳодир УТАМАЛИЕВ
Жиззах вилояти.

Ўзбекистонда 9 миллиондан ортиқ киши но-чорлик даражасидан паст аҳволда яшамоқда, аҳолининг қарийб ярми — 47 фоизга махсус шарт-шароитга муҳтож болалардир.

(Ўзбекистон ССЖ Президенти И. А. КАРИМОВнинг «Комсомольская правда» рўзномасидаги суҳбатидан)

«Мен етимнинг кафиллигини олган одам билан жаннатда бирга бўлурман».

Бу сўзлар бундан 1400 йил муқаддам айтилган — 1400 йилдирки, Муҳаммад алайҳиссаломнинг бу кўрсатмалари Шарқ одамларининг, хусусан Ислоом эътиқоди йўлидаги мўмин-муслмонларнинг ҳаётий қадриятига айланган.

XII асрда фоний дунё синовларини бошдан кечирган авлиё ватандошимиз Аҳмад Яссавий меросида бу мавзу кўп тилга олинган.

Ғариб, фақир етимларни Расул сўрди,
Уша қуни меърож чиқиб дийдор кўрди.
Қайтиб тушиб ғариб, фақир ҳолин сўрди,
Ғарибларни изин излаб туштим мано.

Умрлар ўтаверади, одамлар дунёга меҳмон янглиг келиб-кетаверади. Лекин инсонни инсон сифатида улугловчи, кўкларга кўтарувчи раҳм-шафқат, мурувват, меҳроқибат ёруғ дунёни ҳалокатдан сақловчи энг улуг фазилат сифатида қолаверади.

«Агар ёш болаларнинг кўз ёши эвазига эришиладиган бўлса ундай тараққиётдан воз кечмоқ керак» деган эди Ф. Достоевский.

Биз эса кўз ёшлар, беҳуда тўкилган қонлар эвазига тараққиётни кўзладик. «Олға, олға ва яна олға!» дея яшайвериш шафқатсизлик ва жоҳиллик ботқоғига ботганимизни тан олмадик. Ана шундай пайтда зулмат бағрида бир чақин мисол.

«ЎЗБЕКИСТОН БОЛАЛАР ЖАМҒАРМАСИ» дея аталмиш бир жамоа ташкил топди. Айни баҳор айёми ташкил топган ушбу мустақил жамоанинг биринчи умумжумҳурий кенгаши бўлиб ўтди.

Жамоа раисаси **Инқилоб Турсуновна ЮСУПОВА** ўз нутқининг бошланишида жамғарма Низомида қайд этилган бош мақсадни баён этдилар.

Ўзбекистон болалар жамғармаси болаларни муҳофаза қилишни, болалар тарбияси муаммоларига меҳнат жамоалари, ижтимоий ташкилотлар эътиборини кучайтиришга ёрдам беришни, болалар саломатлигини ҳимоя қилиш йўлидаги меҳнаткашлар сайъ-ҳаракатларини бирлаштиришни ўзининг бош мақсад-маслиги деб ҳисоблайди!

Очиқ-ойдин тан олмоқ керакки, жумҳуриятимиз вилоят ва туманларида қаровсиз болаларга ғамхўрлик кўрсатиш борасидаги ишларда ҳали жуда кўп камчиликлар бор. Бу ҳол жамғарма зиммасидаги масъулиятнинг нақадар шарафли, айни чоқда нақадар сермашаққат эканидан далолат беради.

Дастлабки ташкилий тадбирлар сифатида вилоят болалар жамғарма бўлимлари ташкил этилди. Ви-

ЖУМҲУРИЯТ БОЛАЛАР ЖАМҒАРМАСИ МУСТАҚИЛ БЎЛДИ!



Суратчи — Жумабой ҚОЗОҚ.

лоят бўлимларининг вазифаси ҳам жумҳурият болалар жамғармаси Низомидаги бош вазифадан келиб чиқади. Яъни:

Болалар жамғармасининг вилоят бўлимлари болаларни ҳар томонлама ҳимоя қилиш — саломатлиги ва уларнинг бошқа ҳаётий эҳтиёжларини муҳофаза қилиш ҳамда уларни давримизга мос руҳда тарбиялашни ўзининг муқаддас бурчи деб ҳисоблайди.

Жамғарма ходимлари фирқа идоралари вакиллари иштирокида Тошкент шаҳрида, шунингдек Наманган, Бухоро, Хоразм вилоятларида интернат муассасаларининг ишини ўргандилар. Фарғона водийсига шафқат карвони уюштирилди. Ушбу карвон-кўрик кунлари водийнинг уч вилоят ҳудудидаги интер-

натларда тарбияланувчи ўғил-қизлар дастлабки медицина назоратидан ўтказилди.

Болалар уйлари ва мактаб-интернатларда тарбияланаётган ота-онасиз болалар ҳаётини суғурта қилиш давом этмоқда, ҳозиргача бундай болалар учун жамғарма банкларда очилган шахсий ҳисоблар сони 400га етиб қолди.

Васийликдаги етим ўғил-қизлар улар балоғат ёшига етгач ҳам ҳолидан хабар олиш йўлга қўйилмоқда. Улар меҳнат қилаётган ва ўқишни давом эттираётган жойлардаги шароитлар ўрганилмоқда. Чунончи, Самарқанд ўқитувчилар тайёрлаш олий билимгоҳи ва Тошкент Автомобиль ва йўллар олий билимгоҳида таҳсил олаётган етим талабалар аҳоли ўрганилганда ректоратнинг айни ушбу масала билан шуғулланиши лозим бўлган мута-

саддилар бундан беҳабар эканликлари аниқланди.

Эндиликда болалар уйда тарбияланган йигит-қизларни нафақат иш билан таъминлаш, балки айни вақтда уларни техникум ва олий ўқув юртларига кириб ўқишларига ҳам бош-қош бўлиш тадбирлари ишлаб чиқилмоқда. Айни чоқда яхши баҳолар билан таҳсил олаётган талабаларга болалар жамғармаси томонидан ойлик нафақа — стипендия белгиланди. Тошкент ва Самарқанддаги ўқитувчилар тайёрлаш олий билимгоҳи, Урганч қурилиш техникуми, Нукус дорилфунуни талабаларидан бир неча нафари бундай нафақадан баҳраманд бўлмоқдалар.

Жумҳурият болалар жамғармаси оилада болалар тарбиясида юзага келган муаммоларни ҳал этишда жамоат ташкилотлари ва меҳнат жамоаларининг диққат-эътиборини кучайтиришга ёрдам беради. Оилада яхши дам олиш имкониятларини юзага келтиришда, оилавий тарбиянинг энг мақбул тажрибаларини кенг тарғиб қилишда фаол қатнашади.

Болалар жамғармаси бошлаган ажойиб ташаббуслардан яна бири ҳар қанча таҳсинга лойиқ.

Бу — оила маданиятини ошириш махсус ўқувини ташкил этиш. Мазкур ўқув икки ойлик курсдан иборат, унга кўп болали оилалардан қизлар қабул қилинади. Талабаларга кичик ҳамширалик таълими берилиши билан бирга уларга рўзғор тутиш, жинсий тарбия, гўдак болалар ва қарияларни парвариш-лаш, овқатланиш маданиятидан сабоқлар берилади.

Ушбу ўқув дастурлари жамғарма қошидаги оила совети аъзолари ва жумҳурият соғлиқни сақлаш вазирлиги мутахассислари ҳамкорлигида тузилган ва тасдиқланган.

Шундай ўқувлар Бухоро, Андижон, Сирдарё, Фарғона, Самарқанд вилоятлари ва Қорақалпоғистон мухтор жумҳуриятида кенг тус олмақда.

Ўзбекистонда оналар ва болалар соғлиғини муҳофаза қилиш борасида аҳвол анча аянчли эканлиги эндиликда сир эмас. Жамғарма ўз сармоясидан кўп улушини шу ишларни яхшилашга ажратаётганини алоҳида таъкидламоқ зарур.

Чунончи: Тошкент медицина педиатрия олий билимгоҳида Жумҳурият педиатрия маркази очилиши оталиққа олинди. Кардиология бўлимини жиҳозлаш учун 1989 йили 302 минг, 1990 йили 150 минг сўм ажратилди. Оналар ва болаларни муҳофаза қилиш марказида қўшимча икки бўлим очилиши учун шу йилдан 110 минг сўм ажратилади.

Халқимизда «Хайрли ишнинг кечин йўқ» деган нақл бор. Жумҳурият болалар жамғармаси соф ўзбек, соф Шарқ халқларига хос бўлган энг эзгу, энг олижаноб, энг савобли мақсад-маслағимизнинг рамзи сифатида улуг ишларни бошлаб юборди. Бу ишларни узлуксиз кенгайтириб бориш ҳар бир корхона, ташкилот, муассаса жамоаларига, ҳар бир кишининг олижаноб мақсадлар йўлидаги сайъ-ҳаракатларига боғлиқ.

Болалар жамғармасини биз қўллаб-қувватласак, жамғарма фарзандларимизни қўллаб-қувватлайди.

Болаларга ғамхўрлик келажакка ғамхўрликдир!

Вилоят бўлимидан хабарлар

Фарғона вилоятидаги 4та болалар уйида 439 тарбияланувчи бўлиб, уларнинг 229 нафари етим ва ота-она васийлигидан маҳрум бўлган болалар. Шунингдек, гўдак болалар уйларида 120, 7та махсус мактаб-интернат 1948 бола тарбияланмоқда.

Ўтган йили Ўзбекистон, Олти-арик, Боғдод, Риштон, Охунбоев, Киров, Ленинград ноҳиялари, шунингдек Фарғона ва Қўқон шаҳарларидаги 136 оилага 16минг 430 сўмлик моддий ёрдам кўрсатилди.

Болалар уйларида тарбия кўрган болаларнинг 13 нафари Москва, Қозон, Калинин, Қўқон, Фарғона ва Андижон шаҳарларидаги билим даргоҳларига ўқишга жойлаштирилди.

Болалар уйлари, махсус мактаб-интернатлари эҳтиёжи учун 43минг 491 сўм, турли болалар шифохоналари учун 67 минг 885 сўмлик зарур тиббий асбоб-ускуна ва жиҳозлар олиб берилди.

Вилоятдаги болалар уйлари, махсус мактаб-интернатларида тарбияланаётган етим ва ота-она васийлигидан маҳрум бўлган болаларга жамғарма банкларида уларнинг ҳар бирига 200 сўмдан пул ўтказиб кўйишга қарор қилди.

Вилоят бўлими жамғармасига келиб тушаётган хайр-эҳсонлар оқими тобора кўпайиб бормоқда!



Жумҳурият болалар жамғармасининг биринчи анжумани очилмоқда. Сўз — жамғарма раисаси — Инқилоб Юсуповага!

Вилоят бўлимидан хабарлар

Хоразм вилоятида 2 та болалар уйи, 5 та турли хил касалликларга ихтисослаштирилган мактаб-интернат, болалар санаториялари мавжуд. Болалар уйларида 150 дан ортиқ етим ва қаровсиз болалар тарбияланмоқда.

Жумҳурият болалар жамғармасининг Хоразм вилоят бўлими ходимлари вилоятда 200дан ортиқ етим бола ака-опаларининг қўлида қолганини аниқлади. Вилоятда 57 мингдан ортиқ оила кам даромадли.

Бўлим жамғармаси хайр-эҳсонлар ҳисобига тинимсиз кўпаймоқ-

да. Туманлар бўйича берилган эҳсонлар ўтган йили қуйидагича қайд этилди:

Урганч шаҳри — 57746 сўм.
Хива шаҳри — 6120 сўм.
Урганч тумани — 5200 сўм.
Хива ноҳияси — 10428 сўм.
Янгибозор — 7900 сўм.
Гурлан — 1107 сўм.
Хонқа — 6300 сўм.
Шовот — 6000 сўм.
Қўшқўпир — 5600 сўм.
Боғот — 4300 сўм.
Хазорасп — 3000 сўм.
Янгиариқ — 2000 сўм.

Равиль АЛЪБЕКОВ суратга олган.



Жамғармага
эҳсон
берилмоқда

Тошкент шаҳар Ҳамза ноҳиясида истиқомат қилувчи Нурали ОРТИҚОВ 310 сўм;

Навий ноҳиясидан П. СУЛАЙМОНОВ 320 сўм;

Тошкент шаҳрида яшовчи 12 ёшли Т. СИДДИҚОВА 15 сўм пулни Жумҳурият болалар жамғармасига ҳадя этдилар!

Бутун умр Фарғонада яшаган ПЕЛАГЕЯ КРАСНОВА ўз сармоясидаги 8141 сўм пулни етим болалар эҳтиёжига сарфланишини васият қилган эди. Марҳуманинг яқинлари васиятга биноан эҳсонни болалар жамғармасига топширдилар!

У ҲАММА-ҲАММАНИ МЕХР-ШАФҚАТГА, ИНСОФГА ДАВВАТ ЭТАДИ!



Олтиной Олимова — Хоразм вилояти болалар жамғармаси раёсати раисининг муовини.



Жамила Тожибоева — қаҳрамон она, Марғилон совғалар фабрикасининг ишчиси, Фарғона вилояти болалар жамғармасининг аъзоси.

Якшанба куни яхшида, қўйларнинг ўтлатгани чиқасану, бағрини майсага бериб истаганча китоб ўқийсан, хаёл сурасан, болалар билан тўп тепасан... Яхшиси, бу якшанба болаларга қўшилмай, китобни охиригача ўқиб тугатишни керак. Тугатолмасам, кейинги якшанбагача ичим қизиб юради. Чунки китобнинг энг қизиқ жойига келдим, тугатмасам, дарсни қўйиб бўлса ҳам ўқишга тушаман. Устига-устак отам ҳам уйда йўқлар. Молларга қараш, қўйларни... Яхшиси эрталаб турарману, қўйларни бошқа болалар бормайдиган жойга ҳайдаб кетаман, китобни ҳам ўқиб тугатаман».

Нурали кун бўйи шу ўйлар билан юрди. Тонг отса якшанба, отаси йўқлигини билиб, тоғаси келгудек бўлса ҳамма режалар чиппака чиқади. Атай қилгандай тоғаси ҳам отаси йўқ вақтларда, тўсатдан пайдо бўлади. Дарвозага қизил «жигули» ёки оқ «волга» келиб тўхтайдую, қора кўзойнакли, тугмачалари ялтироқ, ола-була кийимда, сақичини чайнаганча тоғаси машинадан тушади. Келса-ку, майли, аммо у киши ҳам бошқаларнинг тоғасидек, тинчгина кетсалар. Йўқ, у киши келишлари билан буйруқ беришни бошлайдилар. «Мана, челақ, машинани ювиб қўй! Оёқ қўядиган жойлари ҳам чиннидай бўлсин! Багажга тўртта тарвуз ташла, узуннинг ширинидан уз! Нега имиллайсан, тезроқ ҳаракат қил, сўрига кўрпача ташла, чорбоққа жой ҳозирла!»

Менга буйруқ берганлари камлик қилгандай, энамга ҳам бақирадилар: «Ташқари иссиқ, ичкарига жой қил! Одамга ўхшаб яшамайсанлар, диванларнинг афтига қараб бўлмайдилар! Уласанларми бирон чет элнинг мебелларидан олсанлар!» Онаси, онажониси чурқ этмайди. Тоғаси онасига нималар деяётганини билмасам ҳам, хафа қилганини сезади. Бир сафар кўзида ёш ҳам кўрган. Аммо онаси

ийлаганини Нуралидан яширганди, сўраганда, «отангга айтма» дея ялинганди. «Тоғам келмасайди! Балким отамнинг Москвага кетганларини билмас? Бу сафар мен ҳам қараб турмайман. Ҳеч курсам, кўрмасликка олиб, қўйларимни ҳайдаб, чиқиб кетаман. Агар дўқ қилишга ўтсалар, гап қайтараман. Богимизда бирон кун ёрдамлашгандай, меваларнинг пишганини тугагунча ейдилар. Олиб кетганларидан момам билан бувамга бермас экан. Фақат олифта ошналари билан ҳузурини кўраркан. Отам ҳам тоғамни ёмон кўрадилар. Шунинг учун бўлса керак, тоғам отамнинг уйдалик вақтида қорасини кўрсатмайди. Қанийди отам доим уйда бўлса... Энамга қийин, ҳар сафар укасига нимадир берадилар. Балким энам тоғамдан кўрқар?»

Нурали шу каби ўйлар билан ётди. Аммо у эрталаб мўлжаллаган вақтида уйғонолмади. Чунки куни би-

лан тиними бўлмади. Молларнинг тагини тозаллади, томорқасига сув очди, отасидай қўйлардан қўзиларини ажратиб, қамади. Ҳамсояларнинг қўйига ўғри тушибди деб эшитиб, қўтоннинг эшигига қулф солди. Хулласи калом, ётгунча бир талай юмушларни қилди. Шу сабабдан бўлса керак, кун ёйилгунча кириб этмай ухлади. «Жўнагунимча тоғам келиб қолмасин-да. Ҳозир нонушта қиламану, болаларнинг кўзига кўринмай, каналнинг пасти билан, қўйларни ҳайдаб кетаман...»

— Етасанми, тура қол ўғлим, ширчойинг совиб қолди. Кеча роса чарчагансан деб уйғотмадим. Сингилларинг молларни ҳамсоянинг болалари билан бир бало қилиб қўшиб келишди.

— Эрталоқ кетмоқчи эдим, уйғотинг деб тайинламабман, — деди Нурали нонуштага ўтиргач. — Хайрият ҳам тоғам кемапти.

— Нима бало, тоғанг тушингга кириб

чиқдимми? Кўзинг учиб турган бўлса, келиб қолар...

Нурали яримта нонни белига боғлаб, китобини қўйига тикқанча қўтонга томон ўтдию, дарвозадан чиқиб улгурмади. Сигнал эшитилиб, машина қаттиқ силтаниб тўхтади. Дарвоза ёнига бориб қолган қўйлар ҳуркиб, орқага қайтди.

Нурали ўйлагандек, тоғаси ўдағайлади:

— Чангларингдан қутилмадим, қутилмадим-да! Қачон одамга ўхшаб яшайсанлар-а! Ҳайда қўйингни, нега серрайиб турибсан! Агар бирон тасининг шохи машинани қирса, соғ қўймайман уларингни!..

— Кўрмаяпсизми, биронтасининг ҳам шохи йўқ.

— Ия, тилинг чиқиб қолибдим, шалпангқулоқ! Шохи бўлмаса тўғи бор, боши бор! Безрайма, кирит, ичкарига!

вал қўйнингдаги китобни олиб қўй-да, кейин иш бошла. Имиллама, санлар ўқийвериб, мулла бўлиб кетгансанлар!

— Ҳа, укажон, чап ёнинг билан турганмисан, — опаси укасининг гапларига чидай олмасдан ўрнидан туриб келди. — Нима жин урди, эрталабдан муштдай гўдакка зугум қиласан?

Зойир опасига ўқрайди. Опаси уни кўрмасданок кайфи борлигини сезганди. Шунинг учун ҳам иложи борица ётиги билан гапиришга ҳаракат қилди.

— Машинанинг сигнални эшитмадингми, нега келганимни билиб туриб, олдимга чиқмайсан?! Еки укангдан шунчалик безормисан?!

— Одамга ўхшаб келсанг, бошимга қўяман. Доим дов тўкиб

БИЗНИККИГА КЕЛМАНГ,

— Машинани нари олиб туринг, ўтлагани чиқараман, қўйларни.

— Ўв, буйруқ берган тилингни суғуриб оламан, дедим сенга. Қорасини ўчир, қулоқ-мияни еди маъраб! Ҳе, отангга ўхша...

— Отамга ўхшасан нима, ўғлиман-да.

— Ичкарига киритасанми ёки бутингдан ушлаб!.. Бехурмат! Салом бериш ўрнига, дўқ уради. Сен билан кейин гаплашаман, аянгни топ! Узинг мана бу челақни қўлга ол-да, машинани тозала.

Нурали ноилож қўйларини ичкарига ҳайдаб киритди. Сўнг истамайгина тоғасининг қўлидан челақни олиб, ҳовуз томонга кетди. Бари бир чидай олмади. «Ҳе, бақироқ, отам келсин!» дея алам билан тўнғиллади...

— Ўв, тирранча, нега сўкинаяпсан?! Ав-

келасан. Ҳатто шу гўдакнинг ҳам юрагини олгансан. Дийданг шунчалар қотиб қолганми?..

— Лаққиллашиб ўтиришга вақтим йўқ! Озиб-ёзиб ҳафтадами, ойдами келсангу, мана бу чулдурвақаларинг салом бериш ўрнига, дўзингдан олади. Еки Даврон дарозинг насиҳатини бошлайди. Мана бугун ҳамманг билан бошқача гаплашиб кетаман!

— Қўй ука, машамаларингдан шундоғам тўйиб кетдим. Айт, ўзи мендан нима истайсан?

— Баҳорда бояги зормандадан жўхорингни ичига беш-ўн туп экиб бер дедим, ўзингни осгудай бўлдинг! Муаллимнинг ҳовлисини ким текшириб ўтирибди. Бир кизиталоқнинг қўлига уруғини экиб бера-

сан деб тутқазсам, айни пишай деб турганда ичиб олиб мақтанибди. Кечанинг ўзида оёғини ерга теккизмай олиб кетди. Мениям терговга чақиряпти. Аламим ичимга сиғмай турганда, зумрашанг башарамга қараб дўқ қилади. Ҳув, кўзингни ўйиб оламан, ҳалиям ишни бошламай турибсанми, машинани юв!..

Нурали авваллари кўп марта дағдағаларини, ўдағайлашларини эшитган бўлса ҳам, бунақанги хуфия «зорманда» ҳақида ҳеч нарса билмасди. Тўғрироғи, биринчи марта эшитиши. Шунинг учун ҳам қулоғини динг қилди. «Шаҳарликлар кўп нарсани билишади-да.

Шунинг учун ҳам қишлоқликларнинг устидан кулишади. Экилар экану, нега энам рози бўлмапти? Экишганида яхши бўларди-да, болаларга кўрсатиб мақтанардим...»

— Терговга чақиринди, дегин?

— Ҳа, бош айбдор мен эмишман, зўрлаб эктирибман! Ушани босди-босди қилиш учун пул керак, кўпроқ!

— Охири илинибсан-да.

— Бу нима деганинг? Балким ёлғиз укангни қамоқхонада чиритмоқчидирсан?! Ҳаммасига сен айбдорсан, сен!

— Мен?!.

— Ҳа, сен! Шаҳарда одам қуригандай,



бизларни оёқ ости қилиб, бир қишлоқнинг этагидан тутиб кетдинг дедим, ичдим! Мен топган одам сенга ёқмади, даврадан чиқариб ташлашди, ала-мимдан яна ичдим, етмади, ўғирлик қилдим!

— Ука, бу гапларни қўй, сен қачон ишлаб пул топгансану, бўлар-бўлдингинг шу. Илгариям қўннинг бўлган эмас. Ота-онам сенинг дардингда қаддини кўтаролмай қолдилар! Қўй, менга дейдиё ўқима! Энди ўғирликларингга бизни ҳам шерик қилмоқчимисан? Эрта-лабдан муштдай болага зуғум қиласан!

«Ана, энам ҳам гапиришни биларканлар-ку, ёки отам укангга бўш келма

олдимга сол! Бўлма-са!..

Тоғаси бугун росаям ҳаддидан ошайпти. Авваллари бирон гапи бўлса, четга чиқариб гапирарди. Бугун эса очикдан-очик дағдага қиляпти. «Отамнинг уйда йўқлиги чатоқ бўлди-да. Тоғамга ҳеч биримизнинг кучимиз етмайди. Сингилларим-ку, қўрққанидан яшириниб олишди. Наҳотки энамни уриб юборса?..»

Нуралининг қўли ишга бормади қолди.

— Камроқ вайса-да, пулни чиқар дедим сенга. Йилига иккита-учталаб ҳўкиз сотасанлар! Икковинг ҳам мактабда ишлайсанлар, муаллимнинг ойлиги осмонга чиқди. Уша қурумсоғинг ҳаммасини олиб кетмагандир?! Топасан, вассалом! Бўлмаса ҳовлида бирон жон

эсанкиради. Атрофга аланглади, қўлига илашгани сув тўла челақ бўлди. Тавба, тоғасининг кўзлари қип-қизил, қон қўйилгандек эди. У пичоқни ҳаволатганча яна бир қадам ташлади. Онаси пичоқни сезмаган экан, кўриб қўриқиб кетди.

— Укажон, эсингни едингми, ҳазиллашма, пичоқ билан ўйнашиб бўлмайди!

Аммо орқага тисарилиб бораётган опанинг ортидан укаси тап тортмай бостириб борарди. Нурали сув тўла челақ қўлида, иложсизликдан нима дейишини билмай, «милиция» дея қичқирди. Тоғаси шу заҳоти пусиб, пичоқни қўйнига тикиб, том ёнига ўтиб кетди. «Ия, шунча бақироқлиги билан милициядан қўрқаркан-ку? Яхшиям милиция деб бақирдим».

— Кечирасиз опа, хизматчилик, яқинда ҳамсояларингизнинг

са? Қўйларга ҳечам қарамади... Ҳа, эсимга тушди, бир сафар момам «уқанг бояги зормандадан чекиб олса, итдан баттар қилади, ҳатто уйдан чиқариб қўяди, қўшнилardan уялиб ўламан», дегандилар. Демак ўша зорманда чекилади. Яна бир сафар «шуни оғзи-га олган куни меҳршафқатни унутди. Худоё ўша зормандани экканларни ер ютсин! Қурибгина кетсин, ўша зормандани оғзи-га олган куни кўзига ҳеч нарса кўринмайди, мени билмайди-ю, бошқаларни аярмиди! Болам, уйингни очик-сочик қолдирма, болаларни ҳам якка-ёлғиз қўйма, унинг қўлидан ҳар нарса келади. Қўзи қизариб, бақириб-чақириб келса, яхши гапириб жўнат. Мени-ку, тириклай еди, сеникигаям айланшиб қолибди, уятга қўяди деб қўрқаман!..» дегандилар. Тавба, ўша зорманда деганини ичиб ёки чекиб оларкан. Меҳрни, шафқат-

қайтиб кўрмайсан! Агар шу ердан пул олиб чиқмас эканман, билиб қўй, сенлар тирик қолмайсанлар!

Тоғаси яна пичоқни қўлида ўйнатганча, онасининг устига бостириб борди. Нурали югуриб бориб, онасининг қўлидан сув тўла челақни олди.

— Нарироқ тур, тирмизак! — у Нуралини итариб ташлади. — Охирги марта сўрапман, пулни чиқар!..

Нурали нима қиларини билмай, челақдаги сувни тоғасининг юзига қараб сепди. Тоғаси сув зарбидан қалқиб, ўтириб қолди. Пичоқ қўлидан учиб кетди. Нурали югуриб бориб тигни ҳовуз томонга тепиб юборди. Онаси эса турган жойида қотиб қолганди. Нурали тоғасининг важоҳатини кўриб, машинага томон тисарилиди. Шошиб, дарвозага тираб қўйилган яримта гиштни қўлига олди.

— Менга яқинлашманг тоға, агар яқинлашсангиз, машинангизнинг ойнасини уриб синдираман! Кетинг! Мен билдим, сиз ўша «зорманда»дан ичибми, чекибми олгансиз! Ҳамсояларнинг қўйини ҳам сиз ўғирлагансиз! Шунинг учун ҳозир ҳамсояларни чақираман, милицияниям! Сизга айтапман тоға, кетинг ҳозир! — У тисарилиб дарвозадан чиқди. Тоғаси эса қанчалик ғазабланмасин, қўлидан ҳеч нарса келмаётганидан тишларини гичирлатар, қўлига тушган одамни аямаслиги аён эди.

— Қўлимга тушсанг, товонинггача тиламан!.. Аввал сени ўлдираман! — У опаси томонга бурилганда, Нурали машинани қўли билан урди.

— Қайтинг ортингизга, агар энамга қараб юрсангиз, машинани чил-чил қиламан! Уйимизга келманг!..

— Тирранча, машинага тегма!

Тоғаси шиддат билан ортига қайтди. У машинани шартта очди-да, газ берди. Гишт парчаси Нуралининг қўлида ҳаволаб турар, у қандай ҳодиса юз берганини англаб етмай кўз ўнги қоронғилашди, онасига қаради...

Қашқадарё.

ТОҒА

деб тайинладимиканлар? Демак, «зорманда» деганлари ўғирлаб экиладиган нарса бўлса керак? Бўлмасам экиладиган нарса-ни ҳам ўғирлик дейиларми? Қанақа нарса экан, бир кўрсайдим!..»

— Бақирма, кекирдагингни сугуриб оламан! Укам келса тўкиб соламан деб, йиғиб ётган экансан-да! Пулдан чўз! Эртага кеч бўлади, оғизларига уришим керак, бўл!

— Менда ҳеч қанақа пул йўқ, поччанг бориниям йўлкира қилиб...

— У-ху, унда янаям яхши, дарозинг Московга йўқолганми? Унда сигирларингни сотасан, ана, қўйларинг бор, ҳайдаб

қолдирмайман, чавақлайман барини! У чўнтагидан ниманидир олди. Нурали тоғасининг қўлига қараб қотиб қолди. Пичоқ-ку! Ялтироқ! Ҳазиллашаётганлари йўқ, чоғи? Бу қанақаси бўлди, қандайдир «зорманда» учун энамга пичоқ кўтарса-я!

— Ҳўкиз сотасак, маош олсак, олти жонмиз-еймиз, киямиз! Бор, ишингни қил, бақириб-чақириб болаларимнинг юрагини ёрдинг! Ҳали сени жигарим, болаларимнинг тоғаси деб юрибман! Бугундан бошлаб кўрмайин ҳам, куймайин ҳам!

— Мен бўлмас эканман, сен ҳам яшайман, ўлдираман ҳозир! — тоғаси онасининг устига бостириб борди. Нурали нима қилишини билмай,

қўйи йўқолган экан, ҳовлиларга кириб юрибмиз. Хафа бўлмайсиз, қўйларингизни кўрсак.

Қўрқувдан юраги чиқиб кетган Нуралининг онаси ҳақиқатан ҳам милицияга кўзи тушиб, довдираб қолди. Укасининг пусиб қолганини тушунди. Нурали қўлидаги челақини қўйиб, милиция ходимини кўтонга олиб ўтди. У қўйларга эмас, кўпроқ дарвоза ёнида турган машинага эътибор қилди. Гилдиракларига, ён томонидаги чизиқларга разм солди. Нурали милиция ходимининг ортидан қараб қоларкан, ўйга толди, «Тоғам нега мунча милиционердан қўрқиб кетди? Мен ахир милиция ходимини чақирганим йўқ эди, қаердан пайдо бўлди? Ҳеч нарсага тушунмапман...»

Наҳотки милиционер ҳам ўша зормандани излаб юрган бўл-

ни унутса, кўзига ҳеч нарса кўрсатмаса, унда заҳарга ўхшаган нарса бўлса керак? Демак, ҳозир тоғамнинг кўзлари момам айтганларидай қипқизил. Эҳтиёт бўлиш керак, ҳозир у киши том ёнбошидан чиқиб келсалар нима қиларми? Милицияни чақирсаммикан? Нега энам милиционерга айтиб бермадилар? Ана, қўлида пичоқ, яна келяптилар. Яна энамнинг ёнига бораптимми?

— Худоё ўша зорманда ўлсин, сени ишдан чиқарди, ука!

— Вақтни ўтказмай, пулдан чўз! Гапни айланторма!

— Ука, ақлингни йиғиб ол! Ахир биздан бошқа киминг бор? Гапимизни олгин-да, терговга чақирганда бўлмагур гап қилмасдан, энди ўша «зорманда»ни оғзимга олмайман, дегин. Ахир онам бечора ҳам сенга куя-куя...

— Вайсаб бўлдингми, у ёқда мени кутишяпти! Шу бугун олиб бормасам, мени

БИР ОТАНИНГ ИККИ ЎҒЛИ

(ёки машхур «Байтул ҳикма» асосчиси Ал-Маъмуннинг болалигидан ҳикоят)

Домла Қодир Норхўжаев 62 йиллик муаллимлик тажрибасига эгалар. Шунинг 53 йили мобайнида Тошкент темир йўл транспорти олий илмгоҳида талабаларга геодезия фанидан сабоқ бердилар. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби, профессор, кўплаб дарсликлар муаллифи бўлмиш домла 85 ёш бўсағасида эсалар-да, ёшлар тарбияси, тарихнинг қизиқарли саҳифаларини ўрганиш борасида тинмай меҳнат қиладилар. Ушбу мақоланинг яратилиш сабабини домла шундай изоҳладилар:

«Профессор Ф. Н. Красовскийнинг «Олий геодезиядан қўлланма» номли китобининг «Даража ўлчови усули» тарихига оид бобида араб халифаларидан Хорун ар-Рашиднинг ўғли Ал-Маъмун даврида Бағдод шаҳрида «Байтул ҳикма» (Ҳикмат уйи) номли илмий марказ (ҳозирги фанлар академияси каби) ташкил қилингани ва унда турли мамлакат, ҳатто Туркистон ва Хуросон олимлари ҳам ишлагани, булар ер куррасининг ўлчамларини аниқлашдаги тадқиқот ишларида иштирок этганлари айтилади. Бу сатрларни ўқигач Ал-Маъмундек тарихий шахснинг болалиги ҳақида «Ёш куч» муштарийларига ўзим тўплаган ибратли ва қизиқарли ҳикояларни ҳавола этишни лозим топдим».

Тарихий маълумотларнинг таъкидлашича Хорун ар-Рашид 766 йили Райда туғилган, ўзининг 23 йиллик (786—809) халифалик даврида Бағдод шаҳрида истиқомат қилган ва кўп даври-даврон сурган. Ривоят қилишларича у ўз даврнинг зукко, билимли, айни чоқда бир сўзли киши бўлган. Унинг рафиқаси бўлмиш Зубайдахоним ҳам обрўли зодагон оиланинг қизи бўлиб саводли, шаддод эди. Эр-хотин иккаласи шатранж (шахмат)ни яхши билишган ва севишган. Навбатдаги шахмат ўйини қизиқарли ўтиши учун улар ўзаро шартлашадилар. Мағлуб томон ғолибнинг амрига сўзсиз итоат этади! Биринчи ўйин халифанинг ғалабаси билан тугайди, у Зубайдахонимга шийпон олдидаги жазирама офтобга соябонсиз бир соат туришни буюрди. Зубайдахоним Хорун ар-Рашид кўрсатган жойга бориб турди ва соатига қараб кўйди. Ярим соатча вақт ўтгач халифа қилган ишига ачиниб «вақт битди, келиб ўрнингизга ўлтиришингиз мумкин» дейди, лекин Зубайдахоним «буйруғингизни охиригача адо этаман, ҳали вақт бор» дейди. Халифа безовталанади, хотинидан қайтишни илтимос қилади, лекин Зубайдахоним кўнмайди. Бир соат ўтгач Зубайдахоним келиб, халифага қуллуқ қилиб жойига ўлтиради ва шахмат доналарини тахтага теради. Хорун ар-Рашид ўйлаб топган жазосига афсусланиб кечирим сўрагач ўйин бошланади. Иккинчи ўйин Зубайдахонимнинг ғалабаси билан тугайди. Хорун ар-Рашид қандай буйруқ бўлишини кутгандек Зубайдахонимга қаради, лекин Зубайдахоним эрига қарамай, ҳовли томонга ўгирилиб чапак чалиб жорияларни чақиради. Зубайдахонимнинг жазоси



беъманиликда эриникдан ошиб тушади: Хорун ар-Рашид шаърий жуфти-халоланинг амрига кўра ошхона чўриси Назиха билан алоқа қилишга мажбур бўлади. Кейинчалик Зубайдахоним бу қилмишидан кўп афсус-надомат чекади, бироқ вақт ўтган, у ўз бошига кундош орттириб улгурган эди.

...Ой куни етиб аввал Назиханинг кўзи ёриydi. Янги меҳмонга Ал-Маъмун деб ном қўйдилар, орадан кўп ўтмай Зубайдахонимнинг зурриёди — ўғилчага эса Ал-Амин деб исм берилди.

Хорун ар-Рашид икки ўғиллик бўлганидан хурсанд эди. Лекин мамлакат ишларининг кўплиги, вақтининг йўқлиги туфайли болалар тарбияси кўпроқ оналарга қолади. Саройдаги канизак, жориялар, ҳаттоки баъзи сарой аъёнлари ҳам кўпроқ Ал-Аминга аҳамият берар, уни эркалар эдилар. Ал-Маъмунга қул-чўрининг боласи деб аҳамиятсиз қарар эдилар. Ал-Маъмун кўпроқ онаси билан бирга бўларди. Болалар аста-секин улғая бордилар, лекин тарбиялари турлича бўлди. Ал-Аминнинг кўнглига кўпроқ қарардиларки, натижада у тан-тиқ, одоб-ахлоқдан узоқроқ бўлиб ўса бошлади. Ал-Маъмун эса ҳеч кимса томонидан эркаланмади, яхшироқ кийинмади ҳам, ёлғиз онасининг меҳри билан ўсди. Болалар бирга мактабга ҳам қатнай бошладилар. Ўқитувчилар топшириғи иккаласига бир хилда берилса ҳам Ал-Маъмун онасининг ёрдами билан дарсларини вақтида тайёрлар, Ал-Амин бўлса ўйин билан овора бўлиб беқарорликда дарсга қарамас эдики, бу ҳол ўқитувчиларда турлича қараш уйғотди. Ал-Маъмунга муҳаббат билан қараб унга кўпроқ эътибор берардилар.

Кейинги вақтда Ал-Аминнинг мақтанчоқлиги, кеккайиши саройдагиларга ёқмай қолди, ундан узоқлаша бошладилар. Бунинг акси, Ал-Маъмуннинг камтарлиги, одоби, ахлоқи ва хуш муомаласи ёққанидан уни мақтар эдилар. Бундан Зубайдахоним кўп сиқилар, лекин нима қилишини билмас эди.

Вақт ўтиши билан ёшлар ҳар томонлама улғайиб бордилар, ўқишларини ҳам давом эттирдилар. Ал-Маъмун улғайган сари улугсифат, жиддий ва ҳар ишга хайрхоҳ бўлиб, кўплар диққатини ўзига жалб қиладиган келишимли йигит бўлди. Ал-Амин эса илгаригидек такаббур, маишатга берилган, лоқайд бўлиб ўсар, ўқишга ҳам эътибор бермасди. Бу икки ўғилдаги тарбия тафовути она ва отани ўйлатиб қўйди. Айниқса Зубайдахоним қаттиқ куйинар, эрининг Ал-Маъмунга бўлган муҳаббати ва яхши қарашининг ўғлининг келтирарди. Агар аҳвол шу тариқа кетса халифа ўрнига албатта Ал-Маъмун қолади деган ўйлар билан ўз этини ўзи еяр, ўғли Ал-Аминни валиаҳд қилиш чораларини қидирарди.

Бир куни кечаси халифа Зубайдахоним билан вақтихушликда дилкашлашиб ўлтиришар экан Зубайдахоним бундан фойдаланмоқчи бўлди, гапни ўғли томон бурдида шартта қуйидагича сўз бошлади: «Ҳурматли халифам, худога шукр, валиаҳдликка икки ўғлингиз тайёр бўлишди, бири менинг ўғлим, иккинчиси қулингиз Назиханингни ўғли. Сезиб

юрибман, Ал-Маъмунга қарашингиз ортироқ. Мен зоти улуг сарой аёнларининг қизиман, сизнинг шаърий хотинингизман. Шунинг учун ўрнингизга валиаҳд ўғлим Ал-Амин бўлиши керак. Мени тинчитиш учун сўз берсангиз, ўғлимни меросхўр қилиб васият қилсангиз ва расмийлаштирсангиз, шуни сиздан ўтиниб сўрайман» деди.

Халифа сукут сақлаб хотинининг сўзини тинглади. Кейин бош кўтариб оҳиста деди: «Ҳозирча ўрнимга ким халифа бўлишини ўйлаганим йўқ, чунки ўзим соғсаломат вазифамни бажариб турибман. Мабодо куним битса ўрнимга ким халифа бўлишини ҳозир ўзингиз ҳал қилинг» дея ташқари қараб чапак чалди. Махсус жория рухсат сўраб кириб келди ва шоҳнинг амрини кутди. Халифа: «Соқчилар бошлиғига айт, Ал-Аминни қаердан бўлса ҳам топиб, тезда бу ерга келтирсин» деди. Шу уйга ўртадан парда тутдириб Зубайдани парда орқасига ўтишига ва ўғли билан бўладиган суҳбатни эшитишга буюрди. Маълум вақт ўтгач Ал-Амин келганини айтдилар. Халифа «кирсин» деди. Бироз вақт ўтгач эшикдан жориялар Ал-Аминни маст ҳолида суяб олиб кирдилар. Бу ҳолини кўрган халифа ниҳоятда таажжубга тушди. Чунки ўғлининг бу даражада тубанликка юз тутганини билмаган эди. Ал-Амин кўрсатилган жойга жориялар ёрдамида ўтказилгач, халифа бошқаларнинг чиқишига имо қилди. Улар чиқиб кетишгач, халифа ўғлининг олдига келиб ундан ҳол-аҳвол сўради. Ал-Амин: «Ярим тунда мени нечун чақирдингиз? Мен Абул Шайх боғида хур-гулмонлар билан базми-жамшидда кайф қилиб ўлтирган эдим. «Зарур иш билан халифа йўқлатдилар» дедилар, қандай ишингиз бор. Мен шерикларимга келаман деганман» деди. Халифа руҳий қийналишда ўзини зўрға тутиб: «Ўғлим, сизни кеча, бугун кўрмадим ва сўзлашмадим, оталик меҳрим жўш уриб кўришни ва истакларингизни билишни хоҳладим. Шошиб турган экансиз, менга ҳозир учта зарур тилагингизни айтсангиз, мен билиб қўйсам, шунга қараб ўз режаларимни тузсам, кейин сизга жавоб» деди. «Отажон, мен улғайдим, кайф-сафо қилиб юрадиган даврим, ўзимга ҳам эрк берсангиз. Ёш боладек мени кузатиб қийнаманглар. Уч тилагимни билиш учун нозанинлар билан нашунамо қилиб ўлтирган жойимдан чақирганингиз менга ёқмади, уч тилагим шулар: ислом оламнинг халифаси, араб мамлакатининг подшоси Хорун ар-Рашиднинг суюкли ўғлиман, нимани истасам у нарса муҳайё бўлиши керак, қўлимни қаерга узатсам етади деб юраман. Лекин

ўз истакларимга етолмайман, буни ошноларим юзимга солади. Мени хурсанд қилмоқчи бўлсангиз қуйидаги уч тилагимга етказсангиз.

Мен яқинда бир от мусобақасида (улоқда) бўлдим. Шунда Ал-Шамс кимсанинг оти ютиб чиқди. Келишган саман от экан. Ал-Шамс оддий одам, шу эга бўлган отга халифа эга бўлмаса бу қандай гап? Шу отни пулга ёки зўрлаб бўлса ҳам менга олиб берсангиз. Иккинчи — Шайх Абдулланинг боғига ўхшаш боғи эрам бизда йўқ. Шу чиройли, кўркам, обод боғни ўзимизга олсак, мен шу боғда кайф қилиб дам олиб юрсам. Учунчи, отажон, менинг ёшим балоғатга етганини ҳам ўйланг, уйланиш вақтим бўлганини айтишим керакми? Бағдод чеккасида яшовчи Ас-Салим шайхнинг кўркам, барно қизи бор эмиш, кўпларга бермабди, ошноларим «сен халифанинг ўғлисан, шу қизни сўрат, албатта сенга беради» дейдилар. Шу қизни менга олиб берсангиз» деди. Халифа ўғлига қараб: «Хўб ўғлим, тилакларингизни рўёбга чиқаришга ҳаракат қиламиз, энди сизга жавоб, бориб базми-жамшидингизни давом эттиринг» деди. Ал-Амин индамай чиқиб кетди. Кейин халифа яна чапак чалди, шу он бош жория кириб бош эгди. Халифа Ал-Маъмунни келтиришларини буюрди, жория чиқиб кетди, халифа эса парданинг бир чеккасини кўтариб Забайдахонимга қаради, у хаёлга кўмилиб паришон ҳолда жим ўлтирар эди, хотинининг ҳолати унинг руҳий азоб чекаётганини кўрсатарди.

Кўп вақт ўтмай жория келиб Ал-Маъмун киришга рухсат сўраётганини айтган эди, халифа киришга рухсат берди. Кейин Ал-Маъмун қўлида қилич, эғнида соқчилар кийимида эшикдан кириб келди ва бош эгиб салом берди. Халифа бу ҳолни кўриб шошиб қолди, ҳаттоки ўғлидан чўчиди. Ал-Маъмун бошини кўтариб: «Падари бузруквор йўқлатган эканлар, шошганимдан одобсизлик бўлса ҳам шу либосда келавердим, мени кечиргайлар» деди. Халифа ўзини тутиб: «Ярим кечада дам олар чоғда соқчилар кийимида қилич яланғочлаб юриш нимага зарур бўлиб қолди, ўғлим? Бир корихол юз бердим, мен тушунмадим» деди. Ал-Маъмун тиз чўкиб қуллук қилгач қуйидагиларни деди: «улуғ шоҳим, мени кечиргайлар, мен ҳар куни тунда виждон амри ўғуллик вазирамни бажаришга мажбурман. Сиз — отам халифа ҳазратлари кундуз кунлари давлат ишлари билан машғул бўласиз, бунда турли ҳол бўлиши аниқ, чарчайсиз, толикасиз. Сиз учун тунда тинч ором олиш, бежавотир ухлаш зарур, шунда дам оласиз. Мамлакат ишини одилона бажарсангиз ҳам дўст-душман орттиришингиз мумкин. Шуларни ўйлаб ҳар куни тунда 40 йигитим билан сарой атрофини айланиб юрамиз, яъни саройни қўриқлаймиз», деди. Халифа: «ўғлим, муҳаббатим жўш уриб сизни кўришни истаб қолдим, шукрим соғ-саломат

экансиз, тинчиб дам олиш ўрнига оромингиз бузиб соқчилик ишларини бажарар экансиз, раҳмат. Бир сўровим бор, шунга қисқа жавоб беринг-да, кейин — рухсат. Саволларим шундан иборат: «Сиз улғайиб балоғат ёшига етдингиз, тилак-орзуларингиз бордир, шулардан воқиф бўлсам дейман. Менга ҳозир уч тилагингизни айтинг» деди. Ал-Маъмун халифа олдига бориб қўлини кўксига қўйиб, бош эгиб ҳурмат билдиргач орқаси билан юриб илгариги жойига келди ва жавобни шундай бошлади: «Улуғ шоҳим ва падари бузурукворим, сўровингизга кўра ўйлаб юрган қуйидаги тилак-розимни изҳор этсам, ноўрин жойлари бўлса кечиргайсин. Биринчи ва асосий тилагим — сизнинг соғлигингиз, сиз бошлиқ оиламизнинг тинчлиги ва давлатингизнинг барқарорлигидир. Иккинчи тилагимни изҳор қилишдан аввал шуларни дейман: ҳар бир мамлакат ва халқ ўзидан етилган олим-фузалоларини, шоиру-адибларини, улуғ сиёсат арбобларини, таниқли саркардаларини ва уларнинг ўз соҳаларида эришган ютуқларини ошкор қилиб тарихда қолдиришга эришса шулар орқали у халқ дунёга танилади ва шарафли обрў қозонади. Шунга кўра мамлакатимизда диний ва дунёвий илмларнинг ривожига астойдил хизмат қиладиган кимсаларга эркинлик бериб, уларнинг яшаш ва ишлаш шароитларига аҳамият оширилса деган истагим бор.

Учинчи тилагим шуки, мамлакат халқининг тўқ яшаши мамлакат тинчлигининг гаровидир. Етишмовчилик турли нохуш ҳолларга сабаб бўлади. Мен турли сабабларга кўра халқ орасида кўп бўламан ва турли табақадаги кимсалар билан мулоқотга киришаман. Ҳозир халқнинг кўпчилиги ночор яшайди. Амалдорларнинг кўпол муомаласи, дўқи ошиб кетган. Уринли-ўринсиз солиқлар халқ дармони қуритган. Билишимча хазинада етарли маблағ йиғилган. Шунинг учун халқ ўз қаддини кўтариб олишини ўйлаб меҳнат аҳлини бир йил солиқдан озод қилинса кўп муруватли иш бўларди» деди.

Халифа кўп андишалар қучоғида ғарқ бўлгандек жим тинглар эди. Ўзини сергак тутиб, «Раҳмат ўғлим, мени уйғотдинг, сенга жавоб, соғ бўл» деди. Маъмун таъзимни бажо келтириб орқаси билан юриб хонадан чиқиб кетди.

Бир оздан кейин Зубайдахоним парда орқасидан чиқиб оқиста юриб бориб ўз ўрнига ўлтирди. Халифа ҳам, Зубайдахоним ҳам жим ўлтирдилар. Охирида халифа чидолмади, ичидаги аламини изҳор қилиш ниятида тилига эрк берди ва деди: «Суюкли рафиқам, ҳозир парда орқасида туриб иккала ўғлимизнинг гапини, яъни дилдан чиқариб айтган орзу-тилакларини эшитдингиз. Мулоҳаза юритинг-да, менинг ўрнимни эгаллашга қайси бири лойиқ эканини ўзингиз айтинг, қулоғим сизда» деди. Зубайдахоним гапириш ўрнига ичидаги ғам-ғусани чиқаргандай, оғир уҳ тортиб йиғлаб юборди...

ОМОНАТНИ ЭГАСИГА ТОПШИРМОҚ ВАЕНИДА

Агар бирор киши сенга омонат топширмоқчи бўлса, уни яхши сақлаб эгасига қайтаришга кўзинг етмаса, омонатни асло қабул қилма. Агар омонатни қабул қилсанг, яхши сақлаб эгасига саломат топшир, бу сенинг тўғрилигинг ва жувонмардлигингдан далолат беради.

Омонатни қабул қилиб эгасига топширгунча сенга кўп ранж, машаққатлар етади. Биринчидан, омонат эгаси сендан молини тўла-тўқис олгандан сўнг миннатдор бўлмай, қўйган омонатини олдим, деб илтифотсиз кетавериши мумкин. У чоқда ҳамма чеккан машаққатинг зое ва бекор кетади. Иккинчидан, омонат офатга учраб, қўлингдан кетса, ҳеч ким сенга ишонмайди. Халойиқ олдида хиёнатчи деган ном чиқарасан. Учунчидан, инкор қилсанг, зўрлик билан сендан оладилар. Ундан кейин ҳеч бир киши сенинг тўғрилигингга, виждонли эканлигингга ишонмайди.

Агар сен бир кишига омонат қўйишни истасанг, у киши ҳам қабул қилса, орада кўнгилсиз воқеа чиқмаслиги учун омонатингни икки гувоҳ ҳузурда топшир. Биров сенга омонат топширса, у ҳам шундай қилиб топширсин. Омонатга хиёнат қилма, ростгўй бўл, олам моли ростгўйликка боғлиқдир.

Бу пандимни эшит, фарзанди содик, Билиб иш қил, насихатга мувофиқ. Сенга ким топшириб қўйса омонат, Эсанг доно унга қилма хиёнат. Хиёнатнинг йўлига қўймагил ком, Халойиқ ўртасида бўлма бадном.

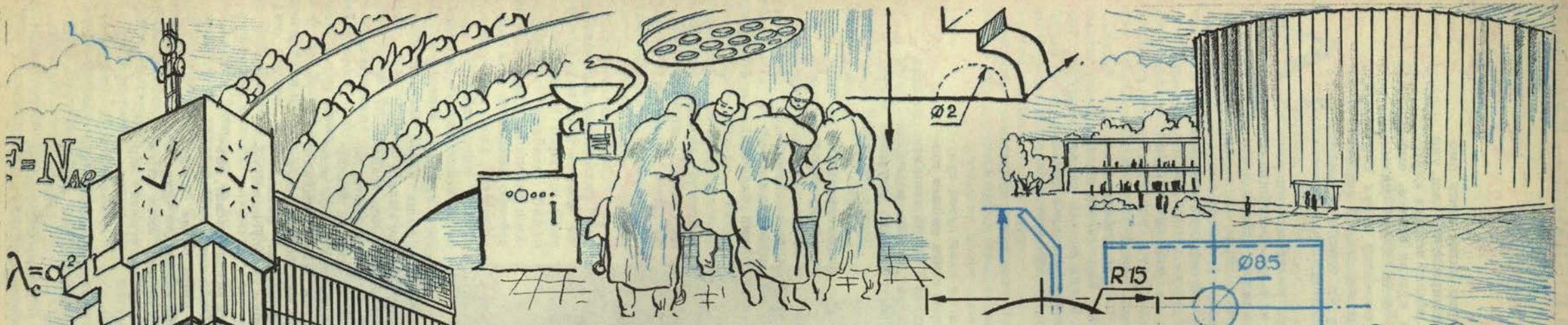


ВАЪДАГА ВАФО ҚИЛМОҚ ҲАҚИДА

Эй фарзанд, қилган аҳдинга, ваъданга ҳамиша вафо қил. Ваъдага вафо қилиш — жувонмард ва камол эгаларининг иши, мақташга лойиқ бўлган атоқли зотларнинг хислатидир. Юзи вафо холи билан беаълган одам ҳамманинг кўнгил қушини ўз муҳаббати тузоғига илинтирмасдан қолмайди. Ваъдасига вафо қилмаган киши ўз обрўсини йўқотади.

Агар бир кишига ваъда берсанг, ваъданга вафо қил. Оқил киши бажаришга кўзи етadиган ишга ваъда беради. Ваъда бериб қўйиб, уддасидан чиқа олмай шарманда бўлишдан ёмон нарса йўқ, шунинг учун кучинг етмаган нарсага ваъда берма.

Вафо йўлида гар собитқадам сан,
Ки ҳеч вақт кўрмагилсан ранжу
рам сан.
Будур пандим сенга, зинҳор-зинҳор,
На аҳд этсанг, вафосин қилгил изҳор.



ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

1991 ЙИЛДА ЖУМЎУРИЯТ ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИГА ҚАБУЛ ҚОЙДАЛАРИНИ МАЪЛУМ ҚИЛАДИ

ЎзССР олий ўқув юртларига СССР фуқаролари ва СССР ҳудудида яшовчи чет эл фуқаролари қабул қилинади.

Олий ўқув юртига кирувчиларнинг барчаси ижтимоий келиб чиқиши, жинси, сўзлашув тили, ижтимоий ва мулкый ҳолати, ирқи, миллати, эътиқоди, партиёга мансублиги, динга муносабати, ёши, машғулоти ва турар жойидан қатъи назар тенг ҳуқуқлидир.

Қабул тўғрисидаги аризага олий ўқув юртига кирувчининг ўрта ва олий маълумоти ҳақидаги ҳужжаатнинг асл нусхаси, 086 У шаклидаги тиббий маълумотномаси, 3x4 см. ўлчамли 6 та фотосурат илова қилинади, паспорт ва ҳарбий хизматга алоқадорлиги ҳақидаги ҳужжат шахсан кўрсатилади.

Кундузги бўлимга аризалар 25 июндан 15 июлгача қабул қилинади, имтиҳонлар 16 июлдан бошланади. Талабалikka қабул муддати 5 августгача.

Санъат соҳаси бўйича мутахассисликка, шунингдек ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқиш учун қабул муддати олий билимгоҳ томонидан белгиланади.

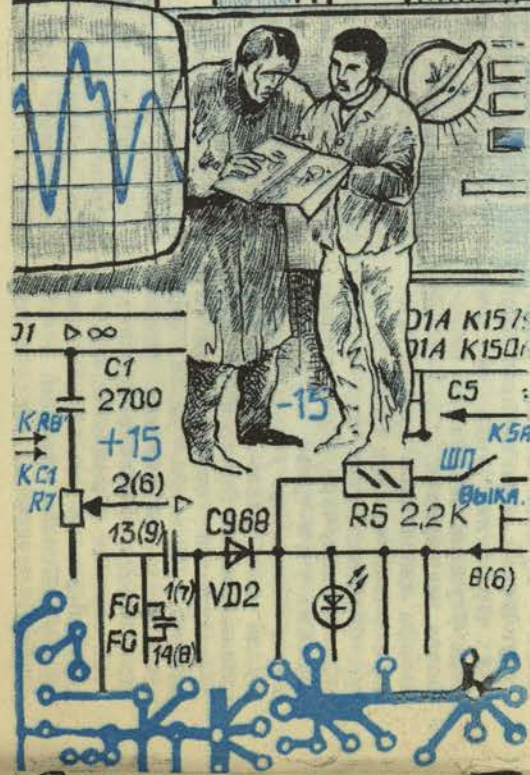
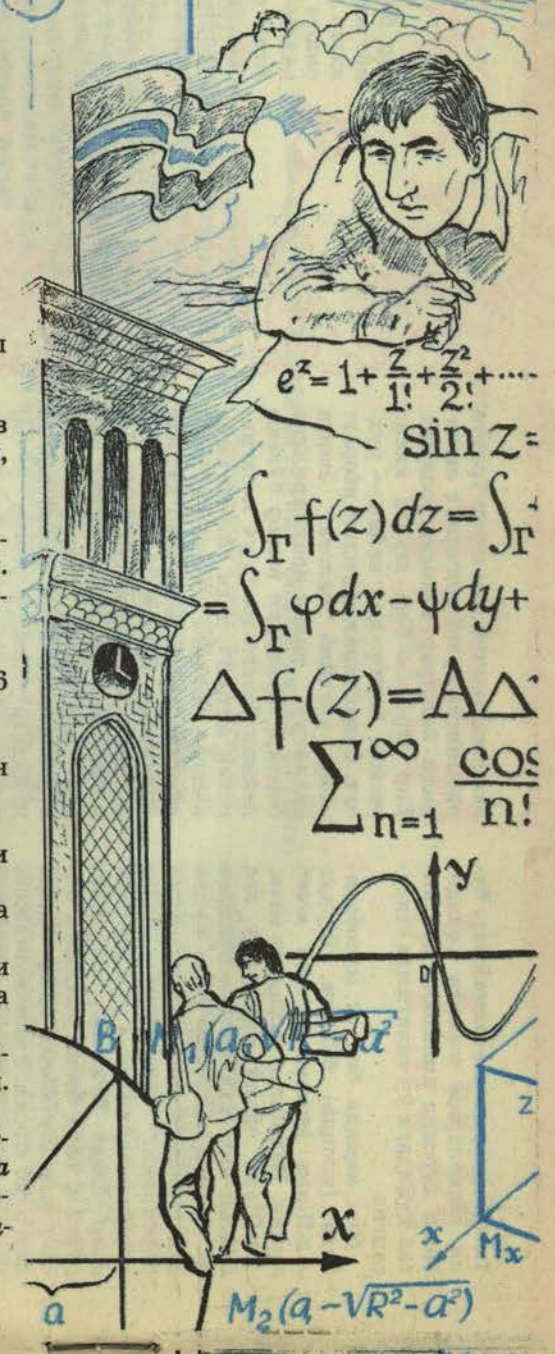
Олий ўқув юртига қабул қилиш имтиҳон топширувчи тўплаган баллари миқдори бўйича умумий конкурс натижаларига қараб ўтказилади.

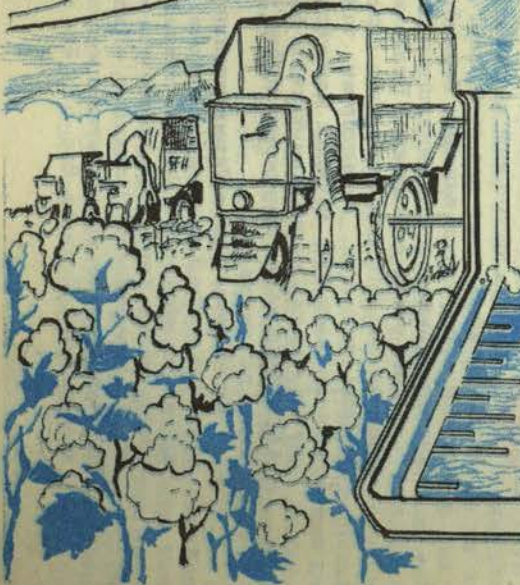
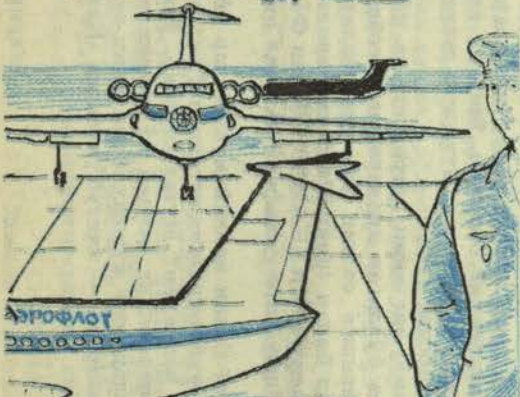
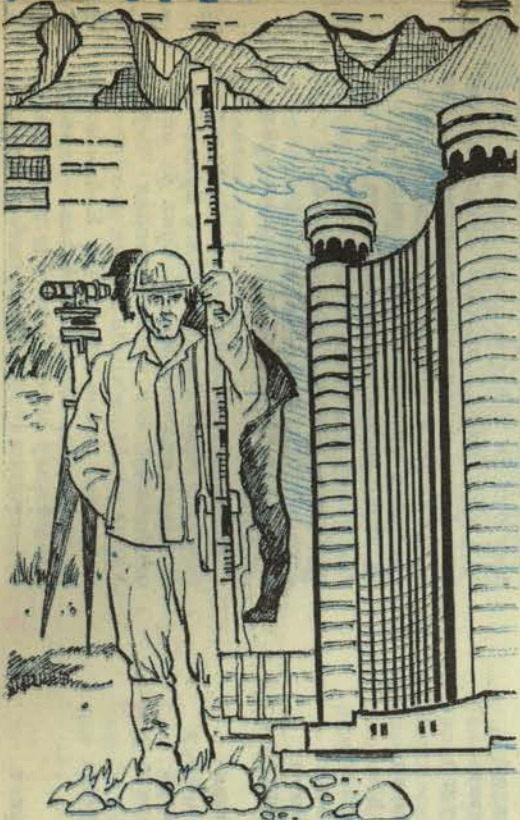
Олий ўқув юртлари тайёрлов бўлимларининг битирувчилари умумий конкурсда иштирок этишлари асосида қабул қилинадилар.

Тайёрлов бўлимининг тингловчилари ўз хоҳишлари билан кириш имтиҳонларини СССР Олий ўқув юртларига топширишлари ва шу имтиҳонлар натижалари билан бошқа абитуриентлар қатори умумий конкурсда иштирок этишлари мумкин.

Бир хил балл тўплаган ёки ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқишга кирувчиларни қабул қилиш тартиблари олий ўқув юрти қабул комиссияси томонидан белгиланади.

Кириш имтиҳонларида ижобий баҳо олган ҳарбий хизматдан ҳукумат белгиланган тегишли имтиёзлар билан қайтганлик ҳақидаги ҳужжатга эга бўлганлар, етимлар ва ота-онанинг қарамоғидан маҳрум бўлган болалар, олий ўқув юртида ўқиш учун шифокорлар меҳнат-эксперт комиссияларининг хулоса ҳужжатига эга бўлган I—II гуруҳ ногиронлари конкурсдан ташқари қабул қилинади.





Олий ўқув юртлари 2—5 та кириш имтиҳони белгилаши мумкин. Улардан бири ўзбек (Қорақалпоғистон жумҳуриятида қорақалпоқ) ёки рус тилидан.
Олий ўқув юрти қабул комиссияларига ЎзССР Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан келишилган ҳолда қуйидаги ҳуқуқлар берилган:

- имтиҳонни ўтказиш шакли ва кириш имтиҳонларининг баҳо системасини белгилаш;
- комиссиянинг жойларга бориб имтиҳон олишини ташкил қилиш;
- олий ўқув юрти қабул комиссияси иштирок этган ўрта ўқув юртларининг битирув имтиҳонлари, олимпиада, айрим фанлар бўйича конкурс натижаларини кириш имтиҳонлари билан тенглаштириш;
- соҳага оид (конкурсли) айрим имтиҳонларни белгилаш ва шу имтиҳон натижаларида тўплаган баллар асосида қабул қилиш (одатда бу имтиҳонлар ёзма бўлади);
- айрим имтиҳонларни «ўтди», «ўтмади», тарзида икки балли баҳо билан белгилаш.

Жумҳуриятнинг барча олий ўқув юртларида кириш имтиҳонлари кирувчининг ихтиёри билан ўзбек (Қорақалпоғистон жумҳуриятида қорақалпоқ) ёки рус тилида топширилади.

Барча кириш имтиҳонлари (санъат ва жисмоний тарбия мутахассислиги олий билимгоҳларидан ташқари) ўрта умумтаълим мактабларининг ўқув дастурлари билан мувофиқлаштирилган дастурлар асосида ўтказилади.

Мақтабни олтин (кумуш) медаль билан, ўрта махсус ўқув юртлари ёки ҳунар-техника билим юртларини имтиёзли диплом билан тугаллаганлар имтиҳон комиссияси белгиланган тартибга кўра 1 та фандан имтиҳон топширадилар. Битта имтиҳонни «аъло»га топширган абитуриент бошқа имтиҳонлардан озод қилинади, агар шу имтиҳонни «аъло»дан бошқа баҳога топширса, қолган фанлардан ҳам имтиҳон топширади.

Ўрта таълим базасидаги ҳунар-техника билим юртини «аъло» диплом билан тугатган шахслар ўзи эгаллаган соҳа ихтисослигига кираётган ҳолда мазкур тартибга амал қилинади.

ИМТИҲОНГА САБАБСИЗ ҚАТНАШМАГАН ЁКИ «ҚОНИҚАРСИЗ» ВА «ЎТМАДИ» БИЛАН БАҲОЛАНГАНЛАР НАВБАТДАГИ ИМТИҲОНЛАРГА КИРИТИЛМАЙДИ.

Имтиҳон баҳосини ўзгартириш ҳақидаги аризалар апелляцияга оғзаки имтиҳон топширилган кунда, агар ёзма имтиҳон бўлса, баҳо эълон қилинган кунда берилиши керак.

Апелляцияга топшириш ва уни кўриб чиқиш тартиблари қабул комиссияси томонидан белгиланади.

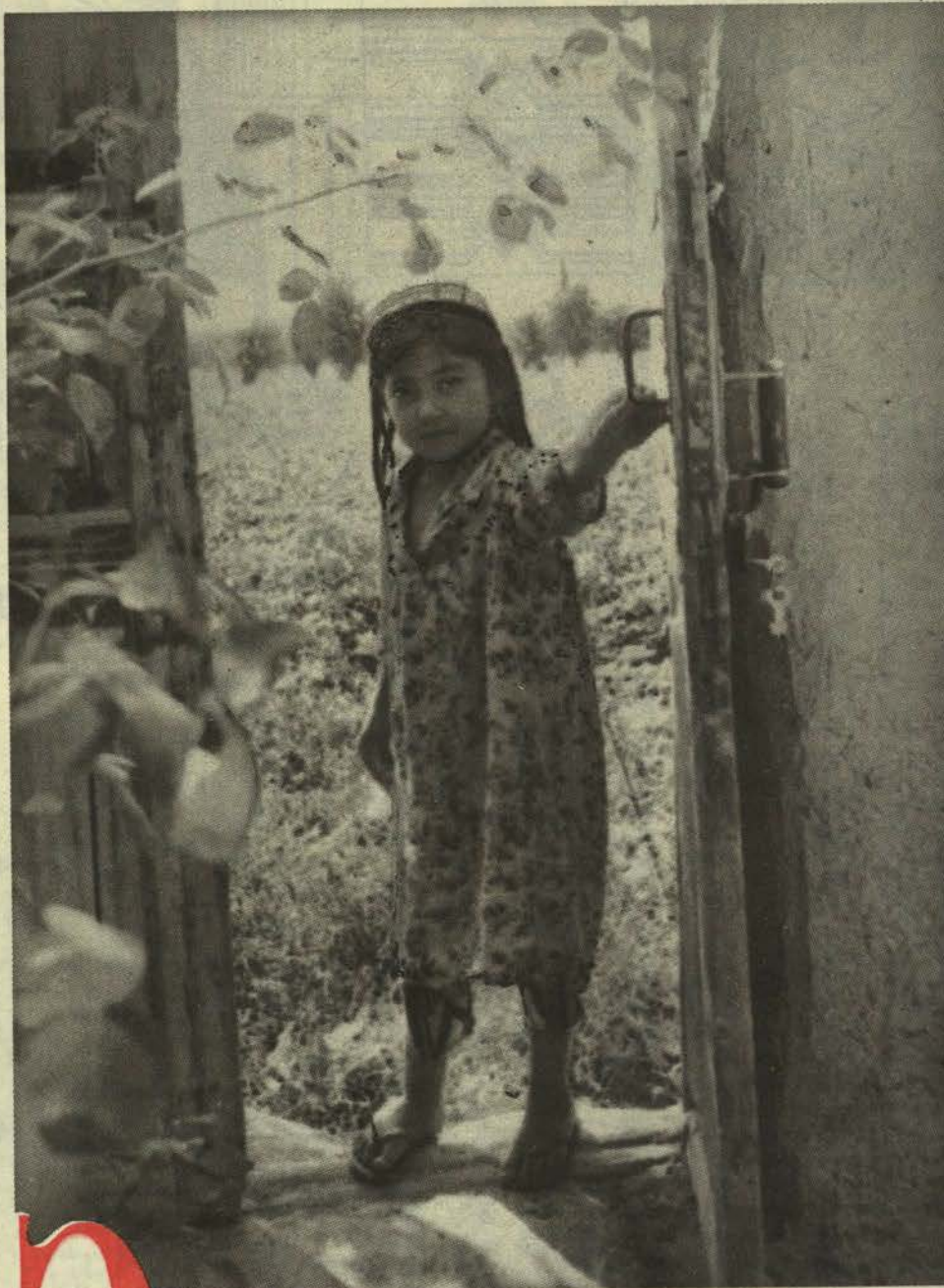
ҚАБУЛ БИЛАН БОҒЛИҚ ҲАММА МАСАЛАЛАР ҚАБУЛ КОМИССИЯСИДА ҲАЛ ҚИЛИНАДИ.

Қабул шартлари ҳақидаги маълумотлар ҳамда қабул комиссиясининг ҳамма қарорлари олий ўқув юртига кирувчиларга ўз вақтида етказилиши керак.



200	150	100	50	25	PIPET
47	107,868	Ag	СЕРЕБРО	87	(82.3)
С ₆ H ₄ (OH)(NH ₂)	FRANCIY	87	(82.3)	79	196,968
49	114,92	In	ИНДИЙ	48	112,90
48	112,90	Cd	КАДМИЙ	79	196,968

ҚИЗЛАРЖОН



Умида АХМЕДОВА фото-лавҳаси.

Эшик очган сингилжон, қишлоқ ҳовлисининг бу эшикчасини очиб қайга отландинг? Остонада туриб катта ҳаётга бир назар ташламоқми муродинг? Мунис, бегубор ва жажжи тасаввуринг ҳаётнинг қандайин синовларига рўпара келаркин? Бундан хавотирда эмасмисан, сингилжон?..

Ҳадемай, остона ҳатлаб кўчага чиқасан. Усмирликнинг ҳаяжонларга лиммо-лим, айни чоқда ташвишларга тўла сўқмоқларидан дадил ва эмин-эркин қадам ташлай оласанми? Эҳтимол, ўзингни қизиқтирган, кўнглингга тинчлик бермаётган турфа хил муаммою мавзулар ҳақида гурунглашмоқ, сирлашмоқ истарсан?

Эшик очган сингилжон! Биласанми, энг яқин дугонасига-да кўнгли ёролмаё энг ардоқли сирларини бизга йўллаган қизларнинг ҳисоби йўқ. Уларни қийнаган, ўйлантирган, ташвишга солган ўй-мулоҳазаларнинг чеки-чегараси йўқ. Шундай мактублар билан ганишаётчи таҳририятнинг энг ёш ижодий ходимлари бўлмиш Матлуба МАҲКАМОВА билан Фотима АШИРОВА гапни бир жойга қўйиб ушбу янги саҳифани ташкил этишга қарор қилдилар.

Бу саҳифа, Сиз — ўсмир қизларга! Сизни қандай муаммолар ўйлантираётини, қандай мавзуларда мақола, суҳбат ўқишни истаялисиз? Баҳсталаб ҳаётнинг жумбоқларни ўртага ташлай оласанми? Мутахассислар, ўқитувчилар, ислом дини уламолари, ота-оналарнинг қандай йўл-йўриқларига эҳтиёж сезмоқдасиз? Марҳамат, «Қизларжон» кўшсаҳифаси эшик очмоқда. Таклиф-мулоҳазаларингизга мунтазирмиз — мактуб унвонига «Қизларжон»га деб қўйсангиз, бас — бу ёғи биз хизматингиздамыз.

Таҳририят.

Кечиккан армон

(воқеий ҳикоя)

Бизларга юбораётган изтироб, афсус-надомат тўла бу мактубни менга тутқазган дугонам ўкинч билан ёлборди: «Ёз, бу — менинг опамнинг тақдирини. У туфайли хонадонимиз хонавайрон бўлди. Отасиз қолганимиз етмагандек, онамизни ҳам тупроққа қўйдик».

Ассалом, онажон!..

Юрагим тўла дард билан сенга шу сатрларни ёзаялман. Бугун тушимга кирибсан, йўл чизган ҳорғин нигоҳларинг кимидир излаётир. Қўлингга ҳарир рўмол. «Тезроқ келақолсанг шу рўмолни сенга ўратиб тинчирдим, Ойдиним!» — дейсан. Мен бўлсам... Ёнингга бориш уёқда турсин, номингни тилга олишга ҳам ҳаққим йўқлигини биламан. Хатоларим кечирилмас, онажон!

Сени эсладим дегунча олис қишлоқ кўчаларидан то вокзалга етиб келгунча берган ўғитларинг ёдимга тушади. Кузатув олтидан ғамгин кўзларинг намланиб, «Мени ёлғизлатма, болам. Ўзинг ҳам ёлғиз бўлма. Одамнинг тафтини одам олади. Мен сени оқ ювиб, оқ тарадим, илойим оқ бўлиб қайтгин» дединг жавдираб. Ўшандаги ҳолатинг энди менга қаттиқ таъсир қилаётир, онажон! Мен катта манзилга отланган асов отдай ирғишлабман. Катта шаҳардаги дабдабали ҳаёт мени ром этиб қўйгандир, эҳтимол ўшанда. Ахир қишлоқда бирор марта яйраб дам ололмайсан. Ҳатто номигагина қуриб қўйилган клубга ҳам бирор марта борганингни эслолмайман, она! Бу ёқда эса сон-саноксиз дам олиш масканлари, театрлар... Далада эртаю кеч тер тўкиб топган маошинг тирикчилигимизнинг атиги бир қисмигагина етарди, холос. Отам вафотидан кейин буткул тўкилган қаддингни кўтармоқ ниятида мактабни ҳам чаласавод бўлиб аранг тугатдим. Ёдингдами, онажон, субҳидам ўрнингдан туриб далага отланардинг, шомда бемажол қайтиб рўзгор ишларига уннаб кетардинг. Ҳозир ҳам шундай ҳаёт кечириётгандирсан...

Мактабни тугатганимдан сўнг энг эзгу ниятингни рўёбга чиқармоқ истагида мени холамнинг ўғлига унаштирдинг. Билардим, она, қанонинг остида бўлишимни, бахтли яшашимни истаб шундай қилдинг. Мен бўлсам ўшал дамлар самовий орзулар оғушида карахт эдим. Шаҳарда ўқисам, бирор бекаму-кўст хонадонга келин бўлиб тушсам, театрларга борсам деб хаёл сулардим энгикиб. Аммо ҳеч қайси ўқишга киролмадим, онажон! Менга афсонавий бўлиб кўринган шаҳар энди шўрим тўкилган улкан қозонга ўхшайди гўё. Уша пайтдаёқ қишлоққа қайтмаганлигим учун ўзимни сира-сира кечиролмайман, онажон!

Уша машғум оқшом вокзалда билетсиз тентираб юриб бир бева аёлга йўлиқдим. У менга ачинган бўлди. Сўнг ўз уйига олиб бориб бир кунга бошпана берди. Унинг уйида ижарада турган уч-тўрт «талаба» қиз билан танишдим. Кейинчалик билсам, улар тавқи-лаънатга йўлиққан адашганлар экан. Уларнинг ранг-баранг кўйлаклари кўзимни қамаштирар, турли-

ча гап-сўзларга ҳавасим ортар эди. Биргина Мониканинг ўттиздан зиёд кўйлаги бор. Бунақа ноёб либосларни сен тушингда ҳам кўрмагансан, она! Улар мени ҳам ўз оламларига асира қилиб, «ҳунар»ларини ўргатишди. Мен бир қишлоққа, одам-ови қизинг жуда тез «бойиб» кетдим. Бу ёгини ёзишга тилим бормайди...

Сени шу дақиқада жуда кўргим келяпти, аммо бунинг иложи бормикан? Агар мени шу қиёфада кўрсанг ортиқ яшолмаслигингни биламан. Тунов кунни бир ҳамқишлоғимни кўрдим. Ресторанда диссертация ёқлаган кунини дўстлари билан ишонлаётган экан. Мени таниб қолиб, ёнимга келди. Кейин... юзимга аламли тарзда туфлади. Уша дақиқада мен шунга лойиқ эдим-да! Кеча бўлса мен «ишлаб топган» икки юз сўм пулни Моника ўғирлаб кетибди. Уй эгасига тўлов беролмаганимга катта жанжал кўтарилди. Қанчалик нопоклик ботқоғига ботиб кетганимни тасаввур қилолмайсан. Мен ҳамма нарсамни йўқотдим, онажон!!!

Холамнинг мен билан унаштирилган ўғли болали бўлибди, деб эшитдим. Мен эса бир умр оналик бахтидан бенасибман! Биламан, ҳозир ёнингга қайтсам қарғаб-қарғаб бўлсам кечирасан. Аммо мен боролмайман! Ишқилиб, укаларимни омон учиргин. Уларга айт, ҳушёр бўлишсин! Мен кечагина ўзимча ҳамма нарсага эришган эдим, аммо ҳаммаси сароб бўлиб чиқди. Нопоклик йўли билан топилган ҳар қандай бойлик кун келиб заҳар-заққумга айланар экан. Эртага бу манфур беванинг уйини тарк этаман. Билмадим, энди мен шу афтода ҳолда қишлоққа қайта олармиканман? Сени жуда-жуда соғиндим, она! Қишлоғимнинг тупроқ кўчаларини чангитиб юргим келяпти, лекин энди бунга ҳаққим борми менинг?!

Тутилганимда умид билан исмиمنى Ойдин қўйгандирсан, онажон! Мен сенинг ойдин кунларингга яралмаган эканман, эссиз! Кечир, мени онажон! Кечир!..

Мактубни оққа кўчирувчи
Нигора ЖАЛОЛИДДИН қизи.

Ўсмир қиз учун энг зарур фазилат нима?

Қизлар учун энг зарур фазилатлардан бири — камтарлик. Камтар, камсуқум қиз ҳамма жойда ўз ўрнини топа олади. «Камтарга камол, жан-манга завол» — дейди халқимиз. Қизлар учун камтарлик биринчи фазилат бўлса, бардош — иккинчисидир. Менимча сабр-тоқат бошқа, бардош бошқа. Бирор кимса дилингни қаттиқ ранжитса-ю, сен уни ширинсуханлик билан енгиб ўтолсанг, демак бардошлисан.

Камтарин, бардошли қизларда фаросат бўлмас экан, ундан ёмони йўқ. Чунки фаросат, камтарлик ва бардош бир-бирига узвий боғлиқ фазилатлардир.

Саломат ЭРГАШЕВА,
Тошкентнинг Фрунзе ноҳиясидаги
26-мактаб битирувчиси.

Қизларимиз учун ҳаётда энг яхши фазилат ҳаё ва босиқлик деб биламан. Шу иккиси бор жойда одоб, андиша бўлади. Ўз хатоларини тушуна билиш ва тан олиш ҳам қизларимиз учун яхши хислатдир. Бундай қизлар ҳаётларида хато қилмасликка интиладилар.

Хуррият ТУРАБЕКОВА,
26-мактаб тил ва адабиёт
муаллимаси.

Қиз бола ҳаёли бўлмас экан йигитлардан нима фарқи қолади? Уни берган «Ассалом»идан қандай тарбия кўрганли-

гини билиб олиш қийин эмас. Юракдан айтиладиган самимий салом ўсмир қиз учун яхши фазилатдир.

Ҳожия ҲОЖИЕВА,
қаҳрамон она.

— Қизлар учун зарур фазилатлардан бири поклик, иккинчиси эса самимий ва ширин муомаладир. Шундай фазилатли қизларгина келгусида садоқатли аёл ва меҳрибон она бўла оладилар.

Сурайё ЕДГОРОВА,
84-мактаб муаллимаси.

Қизлар — ўйлар...

«Еш куч!» Мен Фарғона вилояти «Ал-Ҳидоя» маърифат кооперативи қошида очилган беш йиллик дорилфунунда ўқийман. Ота-онам ўқимайсан, дейишяпти. Менинг эса ўқигим, илм-маърифат ўчоғи бўлмиш дорилфунунда таҳсил олгим келади.

ЖАННАТОЙ,
Фарғона вилояти.

Бир дугонам жуда азобда қолди. У йигити билан аҳду-паймон қилганди. Дугонамнинг ота-онаси бошқа йигитга турмушга чиқариш ниятида. У энди нима қилсин?..

УМИДА,
Тошкент.

Бу даврага жам бўлмиш
Кўкдан ой-у юлдузлар,
Ой-у юлдузлар асли
Сизлар, нозанин қизлар.
Сизларга тилакларим
Бахтли бўлинг, Қизларжон,
Муҳаббатнинг боғида
Аҳдли бўлинг, Қизларжон!

Бирдан-бир орзуим Тошкентдаги Имом Бухорий номли ислом маъҳадига кириб таҳсил олишдир.

РОЗИЯ,
Қашқадарё вилояти.

Севги борлигига ишонмасдим. Бошимга тушгандан кейин эса... У ҳамон севгимдан беҳабар. Ахир қандай қилиб унинг юзига айтаман?

ГУЛЧЕҲРА,
Сурхондарё вилояти.

Мактабни ўтган йили «олтин медаль» билан тугатдим. Журналист бўлиш орзуим эди. Афсуски унга етолмадим. Машқларим ҳеч бир рўзнома ёки ойнома-ларда босилмаган. Дугоналаримдан уялман. Нима қилсам дилдаги ниятларим рўёбга чиқади?

РАҲНО,
Сурхондарё вилояти.

Кеча-ю кундуз ўз уйимдагилардан сўкиш эшитавериб юрагим қон бўлиб кетади. Нега десангиз айбим фақат гўзал эмаслигимда. Наҳотки, ҳусндор эмаслигим гуноҳ бўлса?..

СУНБУЛА,
Жиззах вилояти.

Мақтабимизда 60 сўмдан пул тўлаб араб алифбоси дарси ўтилмоқда. Мен ҳам жуда-жуда ўрганишни истардим. Лекин оила шароитимиз оғир. Дадам 80 сўм маош оладилар. 60 сўм тўлаб мени ўқитсинларми ё оила тебратсинларми? Агар бу фан дарслик программасига киритилганда эди мен каби шароити оғирлар жон деб ўрганган бўлардик.

САИДА,
Сурхондарё вилояти.

Фарзанд парвариш қилмоқ зикрида

Эй фарзанд, агар қизинг бўлса, уни мастура дояларга топширғил, токи яхши парвариш қилгайлар, ва каттароқ бўлгонидан сўнг муаллимга топширғил. Балоятга етгондин сўнг ҳаракат қилиб эрга берғил. Унга шафқат ва марҳамат кўргузғил, нединким қиз отанинг асири бўлур. Ўғил отасиз бўлса ҳам ҳар бир иш талабига бора олур ва ўзини маишатлиг тутар. Қиз эса ожиз ва бечора бўлур. Ҳарна боринг бўлса аввал қизга берғил ва унинг асбобини тузатғил. Тезроқ уни бир кишининг бўйнига банд этғил, токи унинг ғамидин қутулғайсан.

«Қобуснома» дан.



Сиз пардозга муҳтож эмассиз

Еш қизчаларнинг пардоз қилиши яхши эмас. Ўн тўрт-ўн олти ёшли қизларнинг кипригига туш суртиб олганларига кўзингиз тушса, сунъий бўёқ уларга қанчалик ярашмаганига эътибор берасиз. Юзга турли пардоз бериш ўсмир қизлар юзини дағал қилиб қўяди. Еш қиз ўзига хос гўзалликни, латофатни йўқотади, зеро ёшликнинг ўзи табиий гўзалликдир.

Ўсмир қиз ёқимтой бўлиш учун ҳар кунни яхшилаб ювиниши, сочини тараб, бежирим қилиб ўриб қўйиши ва озода кийиниб юриши етарли. Ўсмир қиз пардозга эрта ҳавас қўйса, лабининг табиий ранги кетади, юз териси майинлигини йўқотади. Ўсмир қиз лаблари ёрилганда, қуриб кетганда лаб бўёқлари суртишлари мумкин. Бироқ шунда ҳам бўёқни катталар суртадиган хилидан эмас, балки лабни қуриб кетишидан сақлайдиган маҳсус юмшатадиган хилидан фойдалансалар бўлади.

Агар юзга ҳуснбузар тошса (бу кўпинча ўсмирлик даврида пайдо бўлади) уни билмасин деб юзга турли ёгуна, уна суртишдан фойда йўқ. Бундай қилган билан ҳуснбузар йўқолмайди. Яхшиси, дерматолог врачга бориш керак.

«Дардингизни олай» китобидан.

МУНОЗАРАНИНГ ДАВОМИ

Икки йил бурун бошланган баҳс. Фикр айтиш ҳуқуқи. А. Қаҳҳор замонасоз эмас. Алданган китобхон армони. Мактуб муаллифига тавсия

Муштарийларимизнинг ушбу сиртки мунозарасини тушуниш учун андак ортга қайтиб «Еш куч»нинг 1989 йилги 9-сонида эълон қилинган «Адабиёт ва биз» рукуни остидаги ёзувчи Олим Отаҳон жавобларини эслашга тўғри келади. Унда улкан адибимиз Абдулла Қаҳҳорнинг «Синчалак», «Сароб» қиссалари ва айрим ҳикояларига салбий баҳо берилган. Улар ҳақидаги мулоҳазасини О. Отаҳон «ёқтирмаган китобларим» деб бошлаган. Хуллас, ойномамиздаги мазкур шопалоқдеккина чиқиш адабий жамоатчиликда турли мулоҳазаларга сабаб бўлди, у ҳақда жумҳурият ёзувчилар уюшмасидаги йиғилишда, матбуот саҳифаларида баланд-паст гаплар айтилди, ёзилди. Турфа мулоҳазалар битилган мактублар муҳарририятга пешма-пеш кела бошлади. Улардан намуна сифатида самарқандлик ўрта мактаб ўқитувчиси Асрор Усмоновнинг жавоб мактуби эълон қилинди. («Еш куч» 1990 йил, 7-сон). Мактуб муаллифи ўз навбатида О. Отаҳонни А. Қаҳҳорга ҳурматсизликда айблайди.

Буни қарангки, мувоҳаса бу билан тугамади, аксинча ойнома номига яна мактублар кела бошлади. Ўйлаб кўрилса, муштарийларнинг сиртки баҳси А. Қаҳҳор ва унинг асарлари хусусидагина эмас, балки фикр эркинлигига, муносабат ҳурлигига бориб тақалляпти. Онларга сингиб, муҳрланиб кетган тушунчаларга ўзгачароқ ёндошишга бориб тақалляпти ва бунинг натижасида бадий асарни баҳолаш, кадрлаш, умуман адабий мунозара кўламининг нақадар кенгайтириш зарурлиги яна бир бор кўзга ташланаёпти.

Шуни эътиборда тутиб гарчи томонларнинг айрим фикрларига муҳарририят қўшилмаса-да, сиртки мунозаранинг давоми сифатида қуйидаги мулоҳазаларга ўрин берилди.

Мақсад — ҳақиқатни рўёбга чиқариш

Ҳурматли редакция! «Мақсад атоқли адибни қоралашми?» мақоласини ҳижжалаб ўқидим. Мен ёзувчи Олим Отаҳонни ҳам ўқитувчи Асрор Усмоновни ҳам танимайман. «Еш куч»ни йиғиб бораман. Шу мақола сабаб яна «Адабиёт ва биз» рукунида берилган О. Отаҳоннинг фикрларини ўқидим ва унга тўла қўшилдим. Асрор ака эса А. Қаҳҳорга бўлган муносабатдан чексиз хафа бўлганлар. Нега энди танқид, фикр бидириш мумкин эмас? Мен бир вақтлар бадий китоб ўқишга қизиқар эдим (тарихчидан, адабиётчи эмас). Лекин менда бугун бу қизиқиш сўнган. Чунки биз марксизм, ленинизмни догма эмас деб келдигу, лекин 70 йилдан ортиқ шу догматик йўлдан пайнаслаб (қоғозда шахдам) келмоқдамиз. Бизда адабиётга ҳам, тарихчига ҳам, файласуфга ҳам бир хил вазифа берилган. Яшаётган жамиятнинг хато борми-йўқми, тўғри йўлдан кетаётганми ёки жарга қараб кетаётганми (биз жарга тушиб бўлганми) барибир социализмни мақташнинг, капитализмга қандай қилиб бўлса ҳам лой чапашинг, ўтмишни сохталаштиришинг, мисиб чиққан тузумни олтин деб тасвирлашинг шарт эди. Йўқса сени йўлдан олиб ташлашлари аниқ эди. Ибн Сино ёзади:

«Ўзни доно билган бу уч-тўрт нодон, Эшак табиатин қилур намоён.

Улар даврасига қўшил, эшак бўл,

Бўлмаса кофир деб қилишар эълон».

Бизда, бизнинг яшаб турган жамиятимизда шундай бўлган ва бугун ҳам шу аҳвол. Мактаб дарслигига қаранг! Олтига шоир ва ёзувчининг полигонига айланган у. Отаси Ғофир — Жамила, Йўлчи — Гулнор, Саида каби образларга ишро ёзган. Отасининг ўғли ҳам шу образларга, отасининг набираси ҳам шу образларга ишро ёзишлари шарт. Энг ачинарлиси, ўша олтига адибнинг олтига асари, ундаги қаҳрамонлар ҳаёти ўтилгани-ўтилган. Майли, Ҳамзанинг асарларини ўтайлик. Лекин унинг «Бой ила хизматчи»сидан бошқа асари ҳам бор-ку! Адабиёт ўша олтига шоир-ёзувчидан бўшаб бошқа адибларга ҳам тегсин. Уларнинг ҳаёти эмас, балки асари, асарда олға сурилган янги-янги ғоялар дарсликка асос қилиб олинсин.

Дейлик, отаси ўша юқорида санаган образларни ўрганган бўлсин. Ўғли турғунлик

йиллари иллатлари, гепаларидан захарли дорилар сепиш оқибатлари ҳақидаги асарларни ўргансин. Набира эса бугун парталарда ўтириб нима учун Орол денгизи қуриди, нега аёлларимиз ўзларини ёқмоқдалар, миллий муносабатлар нега боши берк кўчага кирди — бунинг сабабларини ўргансинлар.

Романлар, драмалар ўқишни камайтирайликда, дарсларда мустақил публицистик мақолаларни, тарихий воқеали қиссаларни, адабиёт оламига кириб келаётган янги истеъдодлар асарлари ва уларнинг ғояларини ўргансак жоиз бўларди.

«Мақсад атоқли адибни қоралашми?» мактубининг муаллифи Асрор ака Олим Отаҳон берилган уч саволга жавоб бермаган деб ёзибдилар. Жавоб берилган-ку, уни яна бир ўқинг! Лекин жавоб фақат А. Қаҳҳорга эмас, қотиб қолган адабиётимизга ҳам берилган. Муҳими — шу!

Яна бир фикрни айтмоқчи эдим. Бугун мактаб ўқувчиси мустаҳкам билим учун интилмайди. Унинг қўлида қачон ва кимнинг образига ишро ёзилиши маълум. У иншонинг фотонусхасидан фойдаланади қўяди. У олий ўқув юртларига кириш вақтида ҳам парвои-фалак. Имкон қилиб фотонусхадан кўчиради-беради.

Бизнинг бугунги дарс ўқиш методимиз адабиёт фани ўқитувчиларини ҳам қарахт қилган. У ўша олтига шоир, ёзувчининг 12 та қаҳрамонига таъриф беришни билади — вассалом!

Асрор ака! Сиз ўша — ёзувчи О. Отаҳонга ажратилган саҳифага кенгроқ қаранг! Уильям Фолкнернинг ҳайратомуз фикрлари берилган. У ёзади: «Агар биз Американинг орқага қайтарилмас маданият тараққиётига қадам қўйиб ҳам гўдақларни ўлдиришга мажбур бўлаверар эканмиз, танимиз қайси рангда бўлмасин биз ўлимга маҳкумимиз ва шубҳасиз нобуд бўламиз».

Қандай кескин фикр! Хўш, ўша «Америкада» деган сўзи «СССРда» деб ўзгартирайликчи. Иқтисодий-ижтимоий-сиёсий, экологик, миллий, ахлоқий, ҳуқуқий, маънавий соҳаларда қайси кўчага кириб қолганлигимизни бир ўйлаб кўрайлик.

Буларнинг ҳаммасига адабиётчилар, тарихчилар, файласуфлар, сиёсатчилар айбдор. Мисол тариқасида Саид Аҳмадининг «45 кун» романини олайлик. Меҳнат улугланган, партияга, тузумга, раҳбарларга шукроналар айтилган. Мажбурлаб, ҳайдаб ишлатилган касалманд, нимжон одамларчи? Онлар меҳнатгичи? Булар ҳақида гапирил-

майди. Касал инсон ишламоқда. У қўрққанидан, шарманда бўлишидан, қамалишидан қўрқиб ишлайди. Адабиёт эса унинг меҳнати ни шарафли меҳнат, келажак учун қилинган меҳнат деб улуглайди. Қани у келажак?..

О. Отаҳон А. Қаҳҳорнинг икки асарини танқид қилибди. Маъзур тутасизлар, Шарқий Европа мамлакатларида марксизм-ленинизм тағлимотидан юз ўғирдилар. Компартияни ҳокимиятдан четлаштирдилар. Ҳатто мамлакатимизнинг айрим шаҳарларида В. И. Ленин ҳайкалларини олиб ташладилар. Буларга менинг назаримда маълум бир асос топдилар чоғи. Бунинг олдида О. Отаҳоннинг бу чиқиши (ярим саҳифали) учун бу қадар аюҳаннос солиш шарт эмас эди. Лекин ўша бир парча чиқиш боис Асрор ака икки ой китоб титибсиз, лоқал сизни шунга ундаган одамга раҳмат десангиз бўларди. Хуллас, тараққиёт гулшани кескин қарама-қарши фикрлар заминидан бунёд бўлади, бинобарин, биз бировнинг фикр айтгани учун оғзига уриш эмас, балки айтилган фикрнинг давом эттиришга одатланмоғимиз керак.

Олимжон ЮНУСОВ,
Наманган вилояти Уйчи ноҳияси.

Адибнинг ҳурматини сақлайлик

Олим Отаҳоновга очиқ хат!

Мен адабиётчи эмасман, шунинг учун фикрларимни чиройли ифода этолмасман. Бунинг учун сиздан узор сўрайман.

Мен «Сароб» романини ёшлигимда ўқиганман. Бу асар ҳақида сиз билан баҳслашмоқчи эмасман. Лекин жадидлар фаолияти тўғрисида яқин вақтларга фақат Абдулла Қаҳҳоргина эмас, кўпчилик ногўғри тасаввурга эга бўлган, бизга ҳам мактабда шундай ўқитишган, бундан бошқача фикр айтиш мумкин ҳам эмас эди менимча.

Саидий зиёли, ўқимишли бўлса ҳам у инсон. У идеал фикр юртиши мумкин эмас. Ахир ҳозирги зиёлиларимиз орасида ҳам оддий ишчи ёки деҳқончалик фикр юрти олмайдиган дунёқароши тор кишилар йўқ деб ўйлайсизми?

Абдулла Қаҳҳорни замонасоз адиб дейишигизга қўшилмайман. Агар А. Қаҳҳор замонасоз бўлса Ойбек, Ҳамид Олимжон, Уйғунлар ҳам шу унвонга лойиқ экан-да.

Замонасоз бўлмаслик учун Ойбек «Бўрондан кучли»сини, Ҳамид Олимжон фақат бахт ва шодлик тўғрисидаги шеърларини, Ғафур Ғулом доҳийлар ҳақидаги оташин мисраларини ёзмалиги керак эканда.

Агар сиз Абдулла Қаҳҳорни замонасоз бўлишга мажбур бўлган десангиз, тўғрироқ бўларди. Уша даврдаги замонасоз бўлмаган ёзувчи ва шоирларнинг тақдирлари ҳозирда бизга маълум-ку!

Энди «Синчалак» ҳақида.

Бу асар менга жуда ёқди. Ҳозиргидай эсимда — 10-синфни битириш илтиҳонидан Саида образи ҳақида бутун бир дафтарни тўлдириб ишро ёзганман.

Саидалардан Раъно Абдуллаевалар етишиб чиққан деган фикрингизга қўшилмайман.

Саида каби принципиал, фидойи аёллар ҳаётда ҳам бўлган, лекин улар мансаб кетидан қувмаганлар, фақат раҳбарларга ёқиш учун ишламаганлар. Шунинг учун ҳам улар оддий бригадир ёки партком, жуда борса қишлоқ советининг раиси лавозимига кўтарилганлар холос.

Шунинг учун биз уларни танитаймиз. Қолаверса Разно Абдуллаевларнинг шу кўйга тушишига ҳам улар яшаётган муҳит сабабчи деб ўйлайман. Менимча, Шахсни ўзи яшаётган даврдан ажратиб таърифлаб бўлмайди.

Агар Абдулла Қаҳҳор ҳозирги даврда яшаётган бўлса, балки ўша сиз кутган асарларни ёзган бўларди. Ахир ҳозирда ҳаёт, баъзи ёзувчи ва шоирларимизнинг ижоди ҳам кескин ўзгарди-ку?

Абдулла Қаҳҳор ҳаётлигида рўшнолик кўрмаган дейишади. Бунга уни тили ўткирлиги, ҳақиқатни буюмаслиги, қолаверса раҳбарларга эгилмаслиги сабаб бўлган.

Вафотидан кейин ҳеч бўлмаса унинг ҳурматини жойига қўяйлик. Унинг асарлари ўша даврда ҳам, ҳозирда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмайди.

Сизга ҳурмат билан

Зумрад ИҶЛДОШЕВА,
Учқўрғон туманидаги 9-ўрта
хунар-техника билим юрти касаба
уюшмаси раиси.

Биз — алданган китобхон...

Самарқандлик ўқитувчи А. Усмоновнинг журналнинг бош муҳаррири Х. Тўхтабоев ва ёзувчи О. Отахоновга очиқ хатини ўқир эканман, тўғриси, на қулишни, на йиғлашни билмай қолдим. Бу гапим билан бош муҳаррир ёки ёзувчининг ёнини олмақчи эмасман. Балки миллионлаб алданган (ҳозир ҳам алданиб келаётган) ўзбек китобхонларининг бири сифатида холисанлилло фикр юритмоқчиман, холос.

Ҳарф таниганимдан бери биз социалистик реализм деб аталувчи адабий метод қонун-қоидаларига асосланган асарларни ўқиймиз. Лекин бу метод қачон ва қай тарзда пайдо бўлганини аниқ ҳеч ким айттиб беролмайди. Ахир йирик бу адабий метод (агар «социалистик реализм»ни шундай аташ мумкин бўлса) қуруқ ерда пайдо бўлмайдику? Ёки социалистик реализм М. Горькийнинг «Она» романини ёзиш билан вужудга келиб қолганми? «Реализм» сўзига «социалистик»нинг қўшилишиёқ зийрак китобхонга ғалати туюлади. Жаҳон адабиётида яқдил «реализм» номи билан юритилувчи метод мавжуд бўлса-ю, яна шундан алоҳида ажратиб олиб, «социалистик реализм» деб аташнинг ҳожати бор эдимиз?

Энди бевосита хатга қайтсак. Мен мактуб муаллифини ёмонламоқчи эмасман. Чунки у ҳам менга ўхшаб алданганлардан бири. Бундай дейишнинг боиси бор. Мактабда ўқиб юрган давримда лоф эмас-у, қишлоғимиз кутубхонасида ўзбек тилидаги китобларнинг бартини мутолаа қилиб чиққанман. Айниқса, Уткир Ҳошимов, Мурмуҳсин, Саид Аҳмад асарларини тин олмай кечалари кўзларимни ишқалаган кўйи ўқиб чиққанларим ҳамон эсимда. Ҳозир шуларни эслаб, беҳудага ўтган умримга, кўз ёшларимга ачинаман. Негаки, дангасага айландим, оддий кузатувчи бўлиб қолдим. Асарнинг ечим ёзувчи томонидан чиқарилгани мени шу асарнинг ечими тўғрисида ўз фикримни билдириш вазифасидан «озод» қиларди.

Мен ҳақиқий адабий асар деб ўнга китобхон ўқиганида ўн хил хулоса чиқарадиган асарларни тушунаман. Бундай асарлар китобхон фантазиясини бойтади, уни ййлашга, фикр юритишга, қолаверса ижод қилишга ундайди. Мисол учун икки йилча аввал эълон қилинган ёзувчи Н. Эшонқулов-

нинг «Маймун етаклаган одам» ҳикоясини қаранг. Сарлавҳанинг ўзиёқ икки хил маъно касб этапти. Ф. Кафканинг «Эврилиш»ини олиб кўринг. Ҳикояни ўқиб, ёзувчи аралашган жойни, унинг нафасини сезмайсиз.

А. Усмонов хатга «Мақсад атоқли адабни қоралашми?» деб сарлавҳа берибди. О. Отахоновнинг жавобларидан эса кўриниб турибдики, адабни қоралашдан мутлақо асар йўқ. О. Отахонов ҳақиқатни биринчи бўлиб айтишга бел боғлади. Уша жавобда у «Сароб» каби романлар ҳақида ўзгачароқ фикр билдирилса, дарров бу шаккоқликка йўйилишини айтган эди. Ҳақиқатан шундай бўлиб чиқди: хат муаллифининг фикрича, ёзувчи О. Отахонов — шаккоқ, ўқувчини чалғитаётган одам.

Хатни синчиклаб ўқиган кишига худди Олим Отахонов бир жиноий иш қилиб кўйгану, текиширув комиссияси «жабрланувчи»ларга, яъни журналхонларга айблов варақасини ўқиб бераётгандек туюлади.

Н. С. Хурушчев XX сьездда бекаму-кўст даҳо ҳисобланмиш Сталиннинг камчилик ва хатоларини рўйи-рост айтганида, кўпчилик аввалига ишонмаган эди. (Ҳозир ҳам Сталин деса, ўзини томдан ташловчилар топилади.) Энди А. Усмоновнинг О. Отахоновга тақабган айбларининг бир-иккитасини чиғириқдан ўтказсак.

Унингча, мақолани О. Отахонов, «бошдан-оёқ бир муаллифни (А. Қаҳҳор назарда тутилган) обрўсизлантиришига ва инсоннинг кадр-қимматини оёқ-ости қилишга йўналтирган».

Аваломбор, жавобларни диққат билан ўқисангиз, А. Қаҳҳор тўғрисида бирор ноҳўя гап айтилгани йўқ, фақат унинг асарлари савияси тўғрисида борган. Уйлаб кўринг, О. Отахонов марҳум адабни обрўсизлантириб, бирор бир наф олармиди? Ёзувчининг биттагина «айби» бор. У ҳам бўлса, адабиётимизнинг келажаги, равнақи учун қайғурган, китобхонга тўғри йўл кўрсатишга ҳаракат қилган, холос.

Хат муаллифи ёзади: «Сароб» романи умуман Октябрдан кейинги Ўзбекистондаги инқилобий ҳаётда маълум бир этапни тўла ўз ичига олган ва миллатчиларнинг совет ҳукуматига қарши курашини тўла бадиий йўсинда кўрсатиб берган». Муаллиф «миллатчилар» деб кимларни назарда тутди экан? Наҳот у 20—30 йилларда Усмон Носир, Чўлпон, Фитрат, А. Қодирий, Элбек, Ф. Хўжаев, А. Икромовларга ҳам шу «миллатчи» тамғаси босилганини, улар эса аслида халқимиз, ўзбегимиз, миллатимиз тақдир учун курашиб, ҳалок бўлишганини билмасам? В. И. Ленин ҳам ўз вақтида ёзувчи ва эзилувчи халқларининг миллатчилигини фарқлаш лозимлигини уқтириб ўтганди.

«Сароб» том маънодаги совет асари деган хулосага келинди. Бу танқидий хуруж тугаганлигини билдирмас эди». Қачондан бери адабиётимиз совет ва унга қарши «душман» асарларига ажратиладиган бўлиб қолди? Бу, адабиётдан кўра сиёсатга яқинроқ гаплар-ку?! Агар асар ҳақиқий адабий асар бўлса, (хатто «душман» асари деб аталган тақдирда ҳам) минг марта танқидга учрасин, унга маломат тошлари отилсин, бари бир у маълум давр ўтгач ўз китобхонини топади. Асарга баҳо берувчи, аввало китобхонлардир.

«Синчалак» қиссаси хусусида сўз кетганда ҳам хат муаллифи билан келишиш қийин. У ёзади: «Бизга қийинчилик ва ҳаёт ташвишлари олдидан енгилиб, елка қисиб, ўзига ўт қўйиб юборадиган қиз-жувонлар эмас, иродали, шижоатли, ҳаққини талаб қиладиган хотин-қизлар лозим бўляпти». Бунда муаллиф ўз сўзига ўзи қарши фикр билдирётганини билмайди. А. Усмонов «Нега ҳозирда аёлларимиз ўзларини ёқишяпти?» деган саволга жавоб бера олармикан? Инқилобдан аввал хотин-қизларимиз аҳволи ҳозиргидан яхши эмасди. Шундай бўлса-да, ўзини олов ихтиёрига топшириш ҳоллари учрамаган, ҳисоб. Уларнинг ўзларини ўша

«Сароб», «Синчалак», «Бригадир Карим», «Қутлуг қон» каби замонасоз асарларнинг қаҳрамонлари зўр бериб курашган келажак — ҳозирги даврга келиб ёқишларини қандай изоҳлаш мумкин?!

Менимча, мактаб дарсликларидан ўрин олган ёзувчиларни алмаштириб, А. Қодирийдан бошлаб, Чўлпон, Фитрат, Боту, Т. Пўлатов, М. Солиҳ, О. Отахонов, А. Қутбиддин каби адабларимиз асарларини ўрганишимиз вақти етди.

Ўзим эса ўқитувчи А. Усмонов каби миллионлаб ўзбек китобхонларини «социалистик реализм» ботқоғидан чиқиб, миллий ва жаҳон адабиёти кўзгусига назар ташлашларини истар эдим.

Икром ҚУРБОНАЛИЕВ,
ТошДД журналистика куллиёти толиби.

ақсад атоқли адабни қоралашми?» номли «Очиқ хат»нинг муаллифи Асрор Усмоновга.

Мен «очиқ хат»ни ўқиб хулоса қилдим: уни савияси дуруст киши ёзган экан-ку, лекин... бир ёқлама, юзаки фикрлаган, ёки...

А. Усмонов, сизга қўйидаги мақолаларни ойнома ва рўзномалардан топиб ўқишингизни маслаҳат бераман:

«Ўтган кунларимиз қўрсин» (А. Абдураззоқов, «Шарқ юлдузи», 1989, 9-сон);

«Лениндан руҳ олиб, Марксдан илҳомланган» (Э. Рустамов, «Шарқ юлдузи», 1989 й, 9-сон);

«Қодирийнинг сўнги кунлари» (Х. Қодирий, хотира қисса, «Ешлик», 1989 й, 4, 5, 6, 7-сонлар);

«Фигон» (У. Норматов, «Ешлик», 1990 й, 6-сон);

«Жадидчилик» (Б. Қосимов, «Ешлик», 1990 й, 7-сон);

«Нурли ижод манзаралари» (С. Содиқ, «Шарқ юлдузи», 1989 й, 9-сон);

«Танқид-маърифатли сўз» (Давра суҳбати, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 22 декабрь, 1989, 51-сон);

«Ҳаёт сабоқлари» (У. Норматов, «Шарқ юлдузи», 90 йил, 4-сон);

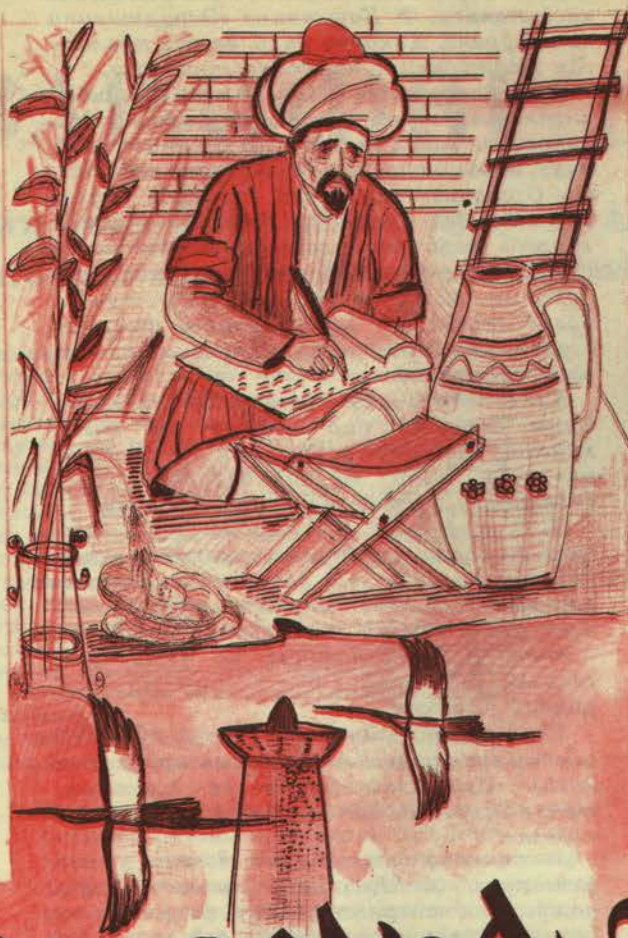
Ва ниҳоят О. Отахонов билан сизнинг гўёки ёзишма тариқасидаги мақолаларингиз. Фақат берилган тартибда ўқисангиз мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Агар шуларни ўқиб ҳам дунёқарашингиз ўзгармаса, унда, мен ҳеч қандай олий маълумотсиз, ўрта мактабни шу йил (1990 й) тугатган ҳаваскор толиб (абитуриент) Сизнинг ёзган ҳар бир жумлангизга бўлмасаям, ҳар бандингизга жавоб беришга уриниб кўраман.

Шамсиддин ҒАФҒОРОВ,
Самарқанд вилояти.



Ўрта асрларда ёзилиб бизгача етиб келган араб манбаларида Хоразмга оид кўплаб тарихий ва жуғрофий маълумотлар келтирилган. Ал-Муқаддасий, Ибн Хавқал, Ёқут ал-Ҳамавий, Ибн ал-Боттуга, Ал-Қалқашандий, Ибн Арабшоҳ каби ўрта асрда яшаган араб муаллифлари Хоразмнинг ўтмиши, унинг шаҳарлари, олимлари, шоир ва адiblари, хоразмликларнинг урф-одатлари ва фазилатлари ҳақида талай асарлар ёзиб қолдирганлар. Бу манбаларда яна Урта Осиё, хусусан Хоразм тарихига оид қатор маълумотларни ҳам, унинг иқлими, зироати, мевалари хусусида ҳам кўпгина маълумотларни учратамиз. Х асрда яшаган араб сайёҳи ва географи Шамсиддин Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Муқаддасийнинг «Ахсан ат-тақасийм фи маърифат ал-ақалийим» («Иқлимларни билишда энг яхши тақсимот») асарини кўрсатиш мумкин. У Жанубий Хоразм маркази — Котда бўлганда кўп олимлар, шоиру адiblар ва Қуръон ҳофизларини кўрганлигини ёзади. Хоразм ҳақида ал-Муқаддасий келтирган турли-туман маълумотлар, жумладан хоразмлик машҳур олим аз-Замахшарий (1075—1144) туғилган Замахшар қишлоғи ҳақида «бу — Хоразмдаги катта қишлоқлардан биридир», — деб ёзган. XVIII асрда яшаган миср луғатшуноси Муҳаммад Муртаза аз-Забидийнинг «Тож ул-арус» («Келинчакнинг тожи») асарида «Замахшар — Хоразмдаги кичик бир қишлоқ» — деб ёзиши бу қишлоқни XVIII асрларга келиб, ҳажм ва мавқе жиҳатидан ўз аҳамиятини бир қадар йўқотганлигини кўрсатади. Шу муносабат билан буюк ватандошимиз аз-Замахшарийнинг ўз туғилган жойи — Замахшар қишлоғи ҳақидаги фикри ҳам диққатга сазовордир. Ундан туғилган жойи ҳақида сўраганларида: «Мен Хоразмда, Замахшар деган номашҳур қишлоқда туғилганман», — деб жавоб қилган. Умуман ўрта асрларда Хоразм кўпгина шаҳар ва қишлоқлардан



ниши билан фарқ қилишини кўрсатган. Иккала (Катта ва Кичик) Гургонж орасидаги масофа ўн миля бўлган. Ёқут ал-Ҳамавий Кичик Гургонж ҳақида «Шаҳар обод ва аҳолиси зич, бозорлари узундан-узун расталардан иборат экан», — деб ёзган. Муаллиф шаҳар олимларидан Абу Наср Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн Ҳамид ал-Гургонжийни зикр қилган. У диний (илоҳият) илмларида шухрат қозонган бўлиб, дунёнинг кўпгина мамлакатларида саёҳатда бўлган ва бир қанча қимматли асарлар ёзган. Бу ўринда шунини қайд қилиш керакки, Ёқут ал-Ҳамавийдан кейинроқ яшаб ўтган миср олими Шихобаддин Абу-л-Аббос ибн Али ал-Қалқашандий (1355—1418) ўзининг «Субҳ ал-а ша фи синоат ил-инша» («Иншо илмида шабкўрга дастак») асарида Ёқут ал-Ҳамавий ёзганларини деярли айнан келтирса-да, бу асрда яна Хоразмга оид (айниқса, хоразмшоҳлар даврига доир) кўпгина тарихий ва жуғрофий маълумотлар келтирилади. Ун тўрт жилддан иборат бу йирик қомусий асар ўн қисмдан ташкил топиб, биз учун асарнинг иккинчи қисми (яъни III—IV—V жилдлари) гоётада фойдалидир.

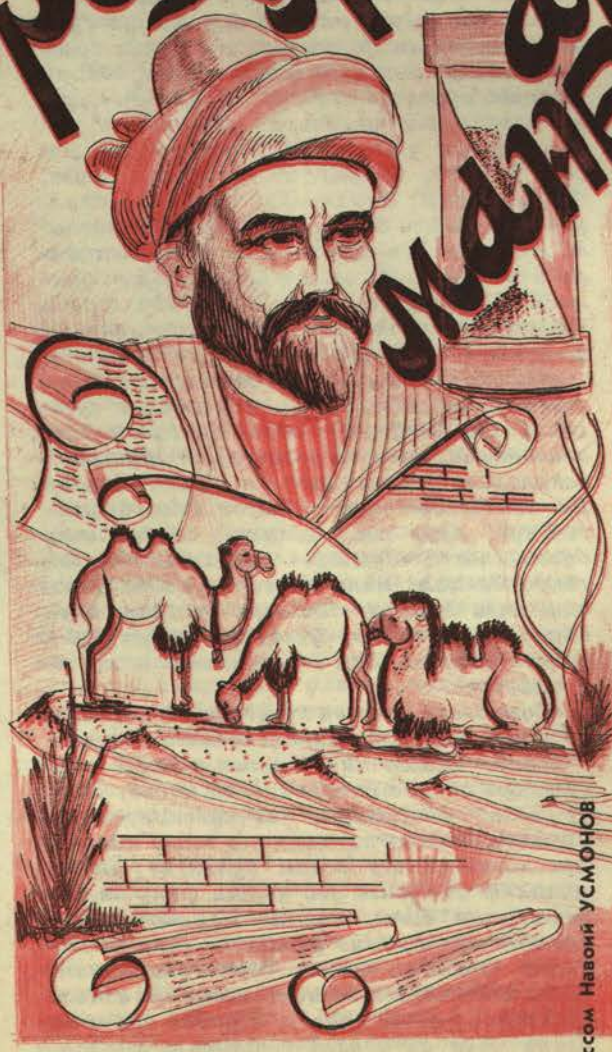
Унинг асрнинг охирларидан бошлаб Хоразмда илм-фан ва маданият гоётада юксалган. Жумладан, қишлоқ хўжалиги, қурилиш, ҳунармандчилик, ташқи, ва ички савдода ҳам сезиларли ўзгариш юз беради. Хоразмнинг бош шаҳарлари, айниқса унинг маркази Гургонжда йирик шаҳарларга хос шаҳар ҳаёти гуркираб ривожланди. Хоразмнинг маданий-иқтисодий ва ижтимоий ҳаётида юз берган бу ижобий ўзгаришлар араб манбаларида ҳам ўз аксини топган. Х асрда яшаган араб сайёҳи Ибн Хавқал ўзининг «Суврат ал-арз» («Ернинг суврати») (бу асар «Китоб ал-масолик ва-л-мамолик» — «Йўллар ва мамлакатлар ҳақида китоб» номи билан ҳам аталади) асарида Хоразм ҳақида бир талай маълумотлар келтириб, унинг хорижий мамлакатлар билан сав-



Хоразмда араб манбаларида

ташкил бўлган. «Ахсан ат-тақасийм»да ал-Муқаддасий шундай деб ёзади: «Бу (Хоразм) кўп сонли шаҳарларга эга ажойиб, бепоеён ўлка бўлиб, уй-жойларию, боғ-бўстонларининг чеки йўқ; узумзор, хилма-хил ўсимлик ва дарахтлари кўп, мевачевалари сероб ва савдо аҳли учун турли-туман хайрликлар мўл бўлиб, унинг (Хоразмнинг) аҳли эса зеҳни ўткир, илм-фанда идрокли, фикҳни яхши эгаллаган қобилиятли ва ўқимишли кишилардир». Ал-Муқаддасийнинг ушбу асарининг яна бир қимматли томони шундаки, унда Хоразм қишлоқ ва шаҳарлари ҳақида талайгина маълумотлар келтирилиб, улар ўртасидаги масофалар ҳам аниқ кўрсатилган. Ал-Муқаддасийдан кейинроқ яшаб ўтган араб космографи Шамсиддин Муҳаммад ибн Абу Толиб ад-Дамашкий (1256—1327) ўзининг «Нухбат ад-дахр фи ажоиб ал-барр ва-л-бахр» («Ер ва сув ажойиботлари ҳақида давр термаси») асарида «Хоразм ўлкаси олти миш минг қишлоқдан иборат», — деб ёзган. Ад-Дамашкийнинг бу асари тўққиз бобдан иборат бўлиб, у табиий, тарихий, жуғрофий маълумотлар билан бир қаторда ботаника, зоология, минерология ва геологияга оид кўпгина фактларга ҳам бой бўлган.

Машҳур араб олими ва сайёҳи Ёқут ал-Ҳамавийнинг (1179—1229) «Муъжам ал-Булдон» («Мамлакатлар қомуси») асари Хоразм, унинг аҳли ва шаҳарлари ҳақидаги кўпдан-кўп маълумотларни ўз ичига қамраган. Олим 1219 йилнинг охири 1220 йилнинг бошларида Хоразмда бўлганида унинг пойтахти Гургонжни (арабча Журжония — ҳозирги Урганч) зиёрат қилган. «Гургонж мен кўрган шаҳарлар ичида энг азини ва кўркамидир», — деб ёзган. «Муъжам ал-Булдон»дан қисқартириб олинган «Китоб ал-муштарак вазан ва-л-муфтарик суқан» («Номлари шаклан умумий, жойлашув ўринларида фарқли») деган асарида Ёқут ал-Ҳамавий Кичик Гургонж ҳақида ёзиб, уни Катта Гургонждан номла-



до-сотифига алоҳида эътибор беради. Ибн Хавқалнинг ёзишича, хоразмлик савдогарлар кўпгина Шарқ мамлакатларига, ҳатто Хитойгача бориб момиқ, жун ва жун газламалар, ипак, соф шойи ва ҳар хил газламалар сотиб олганлар. Ҳар хил мол-матолар ортиб Хоразмдан чиққан карвонлар Журжон, Хазария ва Хуросонга бориб савдо-сотик қилганлар. Келтирилган моллар орасида гиламлар, шойи ва пахта газламалари, кўн ва ҳоказолар бўлган. Гургонж бозорларида мўйна кўп, бироқ нархи қиммат бўлган. Бунга мўйнани узоқдан, яъни Волга дарёси орқали Булғорлардан келтирилиши сабаб бўлган бўлса керак. Ал-Муқаддасий эса Хоразмда мўйнининг хилма-хил навлари бўлганлигини ҳам ҳикоя қилган.

Хоразмнинг об-ҳавоси, айниқса, қиш пайтидаги қаҳратон совуғи кўпгина араб муаллифларининг назаридан четда қолмаган. Ҳартугул иссиқ ўлкаларнинг вакиллари — араблар Хоразмнинг «бениҳоя қаттиқ совуғи» ҳақида кўп ҳикоялар ёзиб қолдирганлар. Машҳур араб тарихчиси ва биографи Ибн Халликон (1211—1288) ўзининг «Вафайат ал-аъён» («Аъёнларнинг вафотлари»), асарида Хоразмда бир-талай одамларни қаттиқ совуқдан музлаб ўлганлиги ҳақида ёзади. Бир қатор араб манбаларида хоразмлик буюк ватандошимиз, машҳур олим аз-Замахшарийнинг бир оёғи чўлоқ бўлиб, у ёғоч оёқда юрганлиги ривоят қилинади. Ўз асарларидан бирида аз-Замахшарий шундай деб ёзган:

«Фазилат нарвонида соғ[одам]лардан юқори чиққан қанчадан-қанча чўлоқларни кўрганман. [Шунингдек] хайр-эхсон бобида бир қадам ҳам босмаган қанчадан-қанча соғ [оёқли]ларни ҳам кўрганман».

Афтидан бу сўзлари билан аз-Замахшарий ўзининг чўлоқлигига ҳам ишора қилаётган бўлса керак. Ёзма манбаларда унинг чўлоқлиги ҳақида турли тахминлар келтирилган. Улардан бири Хоразмнинг

Рассом Навоий УСМОНОВ

Фан оламнига саёҳат

Адабиёт

1. Навоийнинг қайси тахаллусларини биласиз?
2. Навоий динга оид қандай асарлар ёзган?
3. Навоий билан замондош хаттотлар кимлар бўлган?
4. Навоий ҳаётлик чоғида унинг суратини чизган мусаввирнинг кимлигини биласизми?
5. Нодира қайси адабий тахаллусларда ижод этган?
6. Чистон нима ва унга намуна келтириг.
7. Жузв нима?
8. Лавҳ нима?
9. Тадриж нима?
10. Зебунисонинг асл насаби ким бўлган?

«Мулойим» қўйлар

Хозирги пайтда бундай қўйларни етиштириш юзасидан кўплаб селекция ишлари олиб борилмоқда. Буни қарангки, улар орасида салга «жазаваси тутаверадиганлари» ҳам бўлар экан. Айтгандай, халқ селекцияси йўли билан машҳур романовчи қўй зоти яратилган. Бу қўйлар узун ва майин жуни ҳамда лаззатли гўшtidан ташқари жуда юввошлиги, серпуштчилиги, йилнинг ҳар қандай фаслида қўзилайвериши билан донг чиқарган. Маълумки, отарларда ҳам энг кўп қўзини қўлга ўргатилган қўйлар беради, улар сут, гўшт ва жун маҳсулдорлиги билан ҳам ажралиб туради. Одамдан қўрқмайдиган қўйлар озиқни яхшироқ ўзлаштиради.



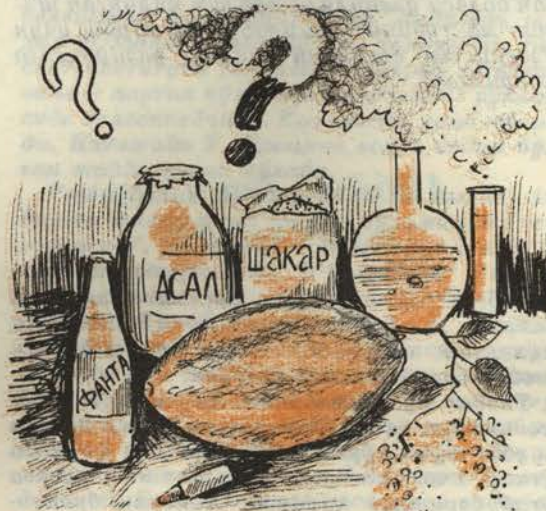
Хонаки тулқилар

Хонакилаштирилган тулқиларнинг юввош бўлиши ирсий жиҳатдан назорат қилинадиган маълум физиологик ва хўжалик ўзгаришларига боғлиқ. Масалан, уларнинг буйрак усти безларида гармонлар анча кам ҳосил бўлади, улар ёшлик чоғида ва муҳими, табиий шароитлардагидан кўра бот-ботроқ чатишиб туради. Айрим ҳайвонларнинг хулқ-атвори

итларниқига ўхшаб кетади. Баъзи тулқилар ҳатто одамни қўриқлаб туради ва бошқа ҳайвонларни унинг ёнига яқин йўлатмайди. Бундай тулқилар гоҳо итларга ўхшаб акиллайди.

«Нозик» соболлар

Жуда қимматли мўйна берадиган ҳайвон — соболнинг «нозик» бўлиши тўғрисида кўпгина маълумотлар бор. Масалан, ҳайвонотчилик давлат хўжаликларидан бирининг катакларидоги соболлар яқин жойда трактор ишлаб тургани учунгина ўлиб қолаверган. Соболни «чидамли» қилиб олиш учун селекция ишлари билан шуғулланишга тўғри келди. Бундай қараганда, ҳозир муваффақият қўлга киритилгандек бўлиб турибди. Лекин қўлга ўргатилган соболларни етиштириб чиқаришни ҳеч ким уддалай олмаяпти — бу ҳайвонлар одам қўлида жуда қисқа вақт турганида ҳам ўлиб қолаверади.



Кимё

Билимларингизни синаб кўриг

1. Фанта ёки апельсин ичимлиги таркибида инсон организми учун зарур бўлган қандай аминокислоталар борлигини биласизми?
2. Қовун таркибида қандай органик бирикмалар бор?
3. Асал таркибида қандай углеводлар мавжуд?
4. Қайси органик модда малина ҳидини беради?
5. Лаб бўёғи учун қандай органик модда ишлатилади?
6. Бронопол консерванти ҳақида эшитганмисиз?
7. Хурмо таркибида 7 хил эркин аминокислоталар бор. Уларни санаб беринг-чи?
8. Суюлтирилган қайси металл билан сувни музлатиш мумкин?
9. Қайси кимёвий элементнинг бирикмаси киприққа суртилади? Бу бирикманинг формуласини ёза олмасизми?
10. Қайси «шакар» заҳарли бўлгани учун уни овқатланишда истеъмол қилиб бўлмайди?

Одам ва чўчка ўхшашми?

Савол бир қараганда ғалати туюлади. Аслида гап тагида гап бор экан. Чўчка ва одам ўртасидаги ўхшашлик борлиги аллақачонлардан буён медикларга, зоотехникларга ва ветеринарларга маълум экан. Қуйида бу хусусда илфан чиқарган хулосаларни ўқийсиз.

Чўчка билан одамда овқат ҳазм қилиш ва моддалар алмашинуви жараёнлари бир-бирига ўхшаш бўлади. Чўчкалар худди одамга ўхшаб атеросклероз билан ҳам касалланади. Чўчка билан одам тишлари тузилиши ва ўсиши ҳам ўхшаш. Чўчка ҳам, худди одам сингари меъданинг яра касаллиги билан оғриши мумкинки, бу дард ҳайвонот оламида бошқа ҳеч бир жонзотда маълум эмас. Чўчка билан одамнинг оғиз сутидоги аминокислоталар таркиби деярли бир хил. Одам аортаси, буйраклари, жигари ва юрак клапанларини алиштириш учун (лоақал вақтинча бўлса ҳам) барча ҳайвонлардан фақат чўчканинг орган ва тўқималари яроқлидир. Одам билан чўчка териси тузилишида ўхшашлик аниқ-равшан ифодаланган — одам бадани куйган жойи алоҳида ишланиб, шу ҳайвоннинг консервланган терисидан фойдаланилади.

Шу сабабдан медицина мақсадлари учун бўйи паст ва юввош тажриба чўчкаларни яратиш жуда зарур бўлиб қолди, чунки ёввойи чўчкалар ғазабкор, даҳл қиладиган ва хунук бўлади.

Пакана лаборатория чўчкалари биринчи марта Миннесот университети (АҚШ) олимлари, бир-икки йилдан кейин эса ГФРда геттингенлилар яратилди. Америкаликлар ўз «арзандалирини» кичкина гвинея чўчкаси, ёввойи тўнғиз, пинни-вудс, рао-н-ланс ва оддий хонаки чўчка зотларини чатиштириш йўли билан олдилар. Мана шу лаборатория шароитида яратилган чўчкани миннесот жажжи чўчкаси деб аташди. Геттинген жажжи чўчкасининг келиб чиқиши анча оддий: унинг авлоди Мадрас ва Вьетнам митти чўчкаларидир.

Улардан тирик индикаторлар сифатида атроф-муҳитни ифлосланганини ва йўл қўйиладиган радиация даражасини текшириш, медицина ва ветеринария препаратларининг заҳарлилигини аниқлаш, стресс ҳолатини юзага келтирувчи ҳодисаларнинг физиологик-биохимиявий жараёнларга қандай таъсир қилишини билиб олиш ва кардиология марказларида одам «эхтиёт қисмлари»ни таъминлаш учун фойдаланилади.



БИЗГА ЖАВОБ

Обуна нархи ошганига қарамай, муштарийларимизнинг сони 1991 йилда ҳам ўтган йилгига нисбатан қарийб 70000 нафарга кўпайди ва 590000 нусхага етди. Наинки жумҳуриятимизда, ҳаттоки Иттифоқ миқёсидаги энг оммабоп, арзон нашрлар ҳам ошаришларини бултурги даражада сақлай олмаганликларини назарда тутсак, муштарийларимизнинг оғир йилда бизга кўрсатган мадади, ишончидан беҳад хурсанд бўлдик. Ишонч зиммамизга катта масъулият юкланди. Бу масъулият жамоамизни журнални янада қизиқарли чиқаришга, муштарийларимизнинг тилининг учиде турсан, дилининг тубига кўмган фикрларини, дардларини беришга ундаши шак-шубҳасиздир.

Ҳар йилгидай «Еш куч» бу йил ҳам муштарийларининг хат ва шикоятларини адолатли ҳал қилиш учун астойдил курашишга чоғланган.

Номдору, лекин, эскича яшашга, ишлашга ўрганиб қолган маҳкамалар, одамлар билан курашиш осон кечмас-да, жамоамиз белгиланган йўлидан ортга чекинмайди.

Муштарийларимизнинг кўпгина хатлари «Қатортолга мактублар» саҳифасида ёритилмоқда. Улардан ёзилажак мақолаларимизда ҳам фойдаланамиз. Қолган барча шикоятларни расмий идораларга жўнатиб, ижобий ҳал қилдиришга ҳаракат қилишимизки, қуйидаги ёзишмаларимиз шундан далолат беради.

(Дарвоқе, 1990 йилда таҳририятимиз Жумҳурият Президентлик Кенгаши қошидаги комиссиялардан тортиб то туман даражасидаги расмий идоралардан минглаб жавоб хатлари олди. Кези келганда биз ўз ишини қайта кураётган, жўнатган шикоятларимизга эътибор билан қараган идора раҳбарларига ташаккур изҳор қиламиз.)

Пенсиям оширилса...

деб илтимос қилибди ўз шикоятини Самарқанд вилояти Большевик ноҳиясида яшовчи III-тоифа ногирони Абдужалил Усмонов. У шу ҳақдаги шикоятини яшайдиган ноҳияси ижтимоий таъминот бўлимида ҳал бўлмаганлигидан куюниб, «Еш куч»дан ёрдам сўрабди. А. Усмоновнинг шикоятини Ўзбекистон ижтимоий таъминот вазирлигига юборилди ва...

Аризачининг талаби қондирилди

Уртоқ Абдужалил Усмоновнинг «Еш куч»га йўллаган аризасини кўриб чиқиб, қуйидаги чора-тадбирларни кўрдик. Мазкур ариза юзасидан Ўзбекистон илмий-текшириш экспертиза олийгоҳининг катта илмий ходими З. Маҳмудова Самарқанд вилоятида бўлди ҳамда вилоят ВТЭКининг мутахассислари билан биргаликда ўртоқ А. Усмоновни тиббий кўриқдан ўтказдилар.

Текширишлар натижасида шу нарса маълум бўлдики, у киши ҳарбий хизматни қурилиш бўлимида ўтаб турган пайтида иккала оёғи айланаб турган ускуналар орасида қолиб қаттиқ жароҳатланган. Натижада ўнг оёғининг пастки қисмидан ажралган. Чап оёғининг шикастлари эса асоратсиз битган. Ҳозир у киши протез кийиб юрибди.

1985 йили хизматдан қайтгач, А. Усмоновга соғлигини тиклаш ва бирор касб эгаллаши учун ВТЭК II-тоифа ногиронлиги тайинланган. 1987 йили бироз соғлиги тикланганлиги сабабли мавжуд қўлланмаларга асосланиб, III-тоифа ногиронлигига ўтказилган. Ҳозирда тиббий кўрсатма йўқлиги сабабли II-тоифа ногиронлигига ўтказишнинг иложи йўқ. ВТЭК кўрсатмаси бўйича А. Усмонов энгилроқ ишда ишлаши мумкин.

1991 йилнинг январь ойидан бошлаб А. Усмоновнинг пенсия миқдори ошди. Текширишлар натижасидан хат муаллифи рози бўлди.

Ўзбекистон ижтимоий таъминот вазирлиги
С. ХУЖАЕВА.

Боламни ўлдиришди

деб ёзибди Фарғона вилояти Ўзбекистон ноҳияси Октябрь кўчасидаги 88—2-уйда яшовчи А. Сотволдиева бизга йўллаган мактубида. Муштарийимизнинг ноҳия шифохонасидаги баъзи малакасиз врачларнинг айби билан боласи ўлганлиги маълум қилинган шикоят мактубини текшириб, чора кўриш учун Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлигига юборилгач...

Айбдор врачлар жазоланди

Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлиги вакили А. Сотволдиеванинг «Еш куч»га йўллаган шикоятини воқеа содир бўлган жойга бориб текшириб кўрди.

Тиббий ҳужжатларнинг таҳлили, тиббиёт ходимлари ва А. Сотволдиева билан бўлган суҳбат шуни кўрсатдики, боланинг ўлимига ўткир ичак касаллиги тузалиш ҳолатига ўтиб боришига қарамай, манбали бронхопневмониянинг оғир шакли натижасида ўпка ишдан чиққанлиги, рахит, анемия (камқонлик) ва бошқалар асосий сабаб бўлган.

Патолого-анатомик ёриш ўтказилмаганлиги учун клиник (диагноз) ташхисни тасдиқлаш қийин бўлди.

Текшириш давомида шу нарса аниқландики, поликлиника ва юқумли шифоғоҳ врачлари тиббий ёрдам кўрсатиш маҳалида, бола бошидан кечирган ўткир ичак касаллигининг оғир ҳолатига тўғри баҳо бера олмаганлар, пневмониянинг бошланғич давридаёқ болани зудлик билан ётқизиш кераклигини билиб, эпчиллик билан ҳаракат қилмаганлар. Шу муносабат билан бемор ўзибўларчилик зайлида, оғир аҳволда, давомли пневмония билан муқим шифоғоҳга келиб тушган. Бемор билан ўтказилган мужассам (интенсив) терапия ва кейинги реанимацион тадбирлар ўз самарасини бермади, унинг аҳволида ўзгариш рўй бермади.

Бундан ташқари тиббиёт ходимлари томонидан тиббий одоб, деонтология қоидалари бузилишига йўл қўйилган.

Мазкур воқеа тиббиёт ходимлари ўртасида муҳокама этилди. Қуйидаги шахсларга нисбатан қаттиқ маъмурий жазо берилди: Поликлиника участка врачлари Г. Қодирова, К. Тўрақулованинг 0,5 ставка ишлари қисқартирилди, бир ой ичиде уларни аттестациядан ўтказиш масаласи кўрилди. Болалар поликлиникасининг врачлари Ф. Тўйчиева ва М. Комиловаларга ҳайфсан, беморни муддатидан олдин касалхонадан чиқарганлиги

учун юқумли касалликлар шифохонасининг врач-ординатори У. Ёқубовага қаттиқ ҳайфсан, болалар бўлимининг мудирини Н. Ҳакимовага, реанимация бўлимининг мудирини М. Аъзамовага ҳам қаттиқ ҳайфсан эълон қилинди. Болалар поликлиникасининг мудирини О. Абдуазизовага, юқумли касалликлар шифохона бош врачлари Т. Маматовга ишидаги камчиликлар кўрсатиб ўтилди.

ЎзССЖ соғлиқни сақлаш вазирлиги А. Сотволдиеванинг қизи — Нодиранинг вафот этганлиги муносабати билан унга чучур таъзия изҳор этади.

ЎзССЖ соғлиқни сақлаш вазирининг муовини
Д. ҚОБУЛОВА.

Таҳририятдан: шифокорлар учун ҳайфсан, қаттиқ ҳайфсан қанчалик «жазо» эканини билмадигу, лекин халқимизнинг яна бир Нодира қизи врачларнинг лоқайдлиги ҳам сабаб бўлиб ҳаётдан кўз юмганлиги жуда катта қайғули ҳодисадир. Эҳтимол, Фарғона вилояти прокуратураси ҳам мазкур ҳодисага ўз баҳосини берар, биз эса муштарийларимизни «Еш куч» бундан кейин ҳам ИНСОН ТАҚДИРИГА бефарқ қарайдиган, ўз касбига нолийқ кимсаларни фош этаверадим, деб ишонтирамиз.

Боламга ёрдам беринглари

у қонунсиз судланди деб ёзибди ҚҚАССР Тўрткўл тумани Димитров номли жамоа хўжалигида яшовчи Минавар Қулимова.

Ҳукм қатъий

Қорақалпоғистон АССР Олий суди фуқаро М. Қулимованинг «Еш куч» журналига «ўғлим Бобожонов Салий қонунсиз судланди», деб ёзган шикоятини назорат тартибиде кўриб чиқиб қуйидагиларни аниқлади.

Тўрткўл тумани халқ судининг 1989 йил 21 ноябрдаги ҳукми билан 6 йилга озодликдан маҳрум қилинган С. Бобожонов, унинг кеч соат 20лар ҳақида Димитров номли жамоа хўжалиги клубида «Балли қизлар» конкурсини кўриб келаётган М. Б.ни тугиб олишиб уни уриб, ташландиқ эски мактаб биноси ичига олиб киришади. Сўнгра С. Бобожонов қизни оёғидан чалиб, унинг ички кийимларини зўрлаб ечиб, биринчи бўлиб жинсий яқинликда бўлади.

Ҳар иккала судланганлар содир қилган жиноятларига қисман иқрор бўлишган. Қизни кўприк ёнидан тугиб мактаб биносига олиб кирганликларини, лекин қизнинг иштиёри билан жинсий муносабатда бўлганликларини кўрсатишган.

Ҳолбуки, жиноий иш материалларига кўра жабрланувчи М. Б. тан жароҳати олган. Унинг қизлик белгиси бузилиши воқеа содир бўлган кунга тўғри келиши, устидаги ички кийимларида қон ва спермалар мавжудлиги ҳақида табиат ва биологик экспертиза хулосалари мавжуд.

Демак, С. Бобожонов ва Ш. Матёқубовнинг содир қилган жинояти тўғри квалификация қилинган. Жиноят ишини халқ суди кўрган-

ЙЎЛЛАЙДИЛАР

да, судланганларга жазо тайинлашда оғирлик ва енгиллик томонларини ҳисобга олиб жазо белгилаган. Ҳукми бекор қилишга ёки ўзгартиришга асос йўқ.

**ҚҚАССР Олий Судининг
раиси
Ж. СОДИҚОВ.**

Таҳририятдан: Ушбу воқеа ўсмирларга, ёшларга сабоқ бўлади, деб ўйлаймиз. Зеро, тарбия, хусусан жинсий тарбияга эътиборсизлик билан қараши ота-оналарга кулфат, болаларга умрбод тавқи-лаънат ёғдириши муқаррардир.

Ёрдам беринглар

деб ёзибди шикоят хатида Наманган вилояти Учқўрғон туманидаги 26-мактабнинг 6-синф ўқувчиси Зулхумор Умарова.

«Оилада 4 кишимиз. Укамларнинг бири 2-синфда, иккинчиси 4 ёшда, онам пахта далада ишлайдилар.

10 йилдан буён 2 хонали уйда яшаймиз. Лекин тагини пол қилиб олишга қурбимиз етмайди. Онам неча маротаба раҳбарлардан уй сўраб борди. Лекин ҳар сафар алдаб, қўйинини пуч ёнғоққа тўлдириб жўнатишляпти. Онаминг боши касалдан чиқмайдиган бўлиб қолди. Қайта қуриш дейишади. Қани у?! Бизга ҳам етиб келармикан?! Лоақал бизга ўзлариникини яроқсиз деб ташлаб кетишаётганларнинг уйини беришармикан? Раҳбарлар ёрдам бермаганига яраша лоақал Сизлар ёрдам беринглар. Умид билан йўлларингга термулиб қоламан».

Ёрдам бериладиган бўлди

Умарова Зулхуморнинг «Ёш куч»га йўллаган шикоят мактуби Кўгай қишлоқ Совети раиси ҳамда Ленин номи давлат хўжалиги касабаси уюшмаси иштирокида ўрганиб чиқилди ҳамда қўйидаги чора-тадбирлар белгиланди.

Аризачи З. Умарова яшаётган уй чиндан зах ва яшаш учун ноқулайлигини ҳисобга олиб Ленин номи давлат хўжалиги биринчи навбатда шу уйига пол қилиб беришни ўз зиммасига олди. Қолаверса мазкур оилага 1991 йил хўжалик ҳисобида қурилайётган уйлардан бирини бериш режалаштирилди.

Аризачи З. Умарова белгиланган тадбирларга рози бўлди.

**Учқўрғон тумани
ижроия қўмитасининг раиси
Х. ТОЖИБОВЕВ.**

Тожикистондан мактуб

Ленинбод вилояти Пролетар тумани «Пахтакор» қишлоғида яшовчи Мукаррам Султонова «Ёш куч» га шикоят мактуби йўллаб, анчадан буён ишга жойлаша олмаётганини маълум қилгач, шу масалада ёрдам сўраган эди...

Аризачи ишга жойлаштирилди

«Ёш куч» журналига ишга жойлаштириш масаласида ёрдам сўраган Мукаррам Султонова Пролетар тумани маиший хизмат комбинати «Янги ҳаёт» тикув цехига ишга жойлаштирилди.

Султонова Мукаррам Бадриддиновани

ишга олиш тўғрисидаги маиший хизмат комбинати директори фармонининг бир нусхаси «Ёш куч» журналига йўлланган жавобга илова қилинмоқда.

**Тожикистон ССЖ Ленинобод
вилояти Пролетар тумани
комсомол қўмитаси котиби
С. МИРМУХСИМОВ.**

Жиноятчи жазоланмади

деб ёзибди ўз шикоят мактубида автоавария натижасида турмуш ўртоғи ҳалок бўлган (Андижон шаҳар Форобий кўчасида яшовчи) Насибахон Қосимова.

Жазо чораси кўрилмоқда

«Ёш куч» журналига шикоят йўллаган фуқаро Насибахон Қосимовнинг турмуш ўртоғи Улуғбек Қосимовнинг ўлимига сабабчи бўлган ҳайдовчи Илҳом Болтабоев жиноий жавобгарликка тортилмаётганлиги ҳақидаги аризаси вилоят прокуратураси томонидан жиддий ўрганиб чиқилди.

Жиноий иш материалларига кўра Болтабоев И. Д. 1989 йил 27 сентябрь куни кечқурун ўзига қарашли ВАЗ—21063 давлат белгисиз автомашинасини Андижон шаҳар «Озодлик» шох кўчаси томонидан тиббиёт институти томонга бошқариб кетаётган, вилоят партия қўмитаси биносининг рўпарасида велосипедчи У. Қосимовни уриб юборди. Натижада У. Қосимов воқеа содир бўлган жойда ҳалок бўлди.

Ушбу далил бўйича 28.09.89 йилда Андижон шаҳар ички ишлар бўлимининг терговчиси У. Сулаймонов томонидан Ўз. ССЖ жиноят қонунининг 208-моддаси 2-қисми билан жиноят иши қўзғатилиб, тергов ҳаракатлари олиб борилган.

Мазкур жиноят иши бўйича тергов ҳаракатлари бир неча бор ҳаракатдан тўхтатилган. Сўнги бор ички ишлар бўлими терговчиси А. Ҳасанов томонидан асосиз равишда ЎзССЖ ЖПКнинг 168-моддаси 2-қисми қўлланилиб, 1990 йил 3 май кунида ҳайдовчи И. Болтабоевнинг касаллиги туфайли тергов ҳаракатлари у соғайгунга қадар вақтинча ҳаракатдан тўхтатилган. Терговнинг ушбу қарори 22.08.90 йилда вилоят прокуратураси томонидан бекор қилиниб, «иш» қўшимча терговга юборилган. 02.09.90 йилда ушбу жиноят иши Болтабоевнинг 26.07.90 йилда янгидан содир этган 7737-сонли жиноят ишига қўшилиб тергов ҳаракатлари олиб борилмоқда.

Болтабоев И. 1990 йил 26 июль куни соат 15³⁰ ларда фуқаро Ҳайдарова Баҳрини-сога тегишли бўлган ВАЗ—21063 маркали Д 4747 АН давлат белгисидagi автомашинани ҳайдовчилик гувоҳномасисиз Олтинкўл — Андижон асфальт йўлида бошқариб бораётган, қаршисидан келаётган «Карпат» маркали мопед ҳайдовчиси Аҳмедов К.ни уриб юборган, натижада мопеднинг орқа ўриндиғида ўтирган Носиров ҳалок бўлган, Аҳмедов К. эса оғир тан жароҳати олиб касалхонага ётқизилган. Ушбу далил бўйича 26.07.90 йилда ЎзССЖ ЖК 208-моддасининг 2-қисми билан жиноий иш қўзғатилиб тергов ҳаракатлари олиб борилаётганлиги сабабли 02.09.90 йилда ҳар иккала жиноят иши бирлаштирилиб вилоят ички ишлар бошқармаси тергов бўлими терговчиси К. Бакиров томонидан тергов ҳаракатлари олиб борилиб, Болтабоевга 26.09.90 йилда ЎзССЖ ЖК 208-моддасининг 3-қисми билан айб эълон қилинди. Жиноят иши бўйича ҳайдовчи Болтабоев И. Д. эҳтиёт чораси сифатида қамоққа олинган.

Ҳозирда тергов ҳаракатлари тамомланган. Жиноят иши материаллари билан айбланувчи ва жабрланувчилар ҳимоячилар иштирокида таништирилмоқда.

**Андижон вилояти
прокурорининг муовини
М. АШУРОВ.**

Таҳририятдан: Кўриниб турибдики, бир жиноятни асосиз равишда «бости-бости» қилишга уриниб иккинчи бир жиноятнинг содир бўлишига имкон туғдирган. Натижада иккинчи оила ҳам қурбон бериб қақшаб қолган.

Кеч бўлса ҳам ҳақ жойига қарор топаётган экан, лекин ушбу фожиадан ҳар ким тегишли хулоса чиқариб олдимикин? Вилоят прокуратураси раҳбарлари жўнатган ушбу жавоб мактубида биринчи ишни асосиз равишда ҳаракатдан вақтинча тўхтатган ИИБ терговчиси А. Ҳасановга нисбатан қандай чора кўрилганлиги маълум эмас. Еки «қўйнидан тўкилса қўнжига» тушганми?

Биз Андижон вилояти суди ва прокуратурасидан ечилмай қолган саволларимизга (хусусан И. Болтабоевга нисбатан қандай чора кўрилганлигига) жавоб кутиб қоламиз.

Толеи паст тоғликлармиз

деб шикоят йўллабди Сурхондарё вилояти Денов ноҳияси «Тожикистон» давлат хўжалиги Чағам қишлоғида яшовчи фуқаролар номидан И. Ҳасанов.

Шўро ҳокимияти барпо этилганлигига 73 йилдан ошдию, лекин бизнинг Боботоғда яшовчи халқ ханузгача телевизор, кино, ҳатто матбуот нима эканлигини билмайди.

Қишлоқларимиз электрлаштирилмаган. Ахир биз ҳам шу Шўронинг фуқароларимиз-ку?! Наҳотки 15 чақирим масофага электр симлари тортиш қийин бўлса?..

Азиз «Ёш куч»! Кўпларга ёрдамнинг теккан қўлингни биз боботоғликларга ҳам узат.

Чора излаяпмиз

Денов ноҳиясидаги «Тожикистон» давлат хўжалиги Чағам участкасида яшовчи И. Ҳасановнинг қишлоқни электрлаштириш масаласида ёзган хати ўрганилди.

Ўзбекистон ССЖ Вазирлар Кенгашининг қарорига асосан Боботоғ массивида электр узатиш тармоқлари ва подстанциялар қуриш мумкин эмас.

Шундай бўлсада, Боботоғ массивига Тожикистондан келаётган оқори кучланишли электр токи ўтказиш мақсадида Тожикистон ССЖ Энергетика Вазирлигига хат билан мурожаат қилинди.

Ўйлаймизки, ушбу хатга ижобий жавоб олинса, қишлоқни электрлаштириш масаласи ҳал бўлади.

**Сурхондарё вилояти
ижроия қўмитасининг раиси
Т. МЕНГЛИЕВ.**

Таҳририятдан: Биз ҳам ўйлаймизки, Боботоғда яшовчи халқ Шўро ҳокимиятининг 74 йиллигида қишлоқларини электрлаштиришдай улкан бахтга сазовор бўлажаклар.

ҲАРФЛИ АЛЖАБРНИНГ ОТАСИ КИМ?

XVI асрнинг буюк математикларидан бири Франсуа Виетнинг номи ўрта мактабнинг юқори синф ўқувчиларига яхши таниш. Квадрат тенгламаларни ечишда тенгламанинг илдишлари билан коэффициентлари орасидаги боғланишни ифодалайдиган теорема Виет номи билан боғлиқ. Утган йили номи оламга маълум ва машҳур бўлган ана шу улуг математикнинг туғилганига 450 йил тўлди.

Ф. Виет 1540 йилда Франциядаги унча катта бўлмаган Фонтенеле-Конт шаҳрида дунёга келади. У 19 ёшида Пуатье шаҳридаги дорилфунуннинг адлия бўлимини битириб, хусусий адвокатура соҳасида ишлашига қарамай, унинг аниқ фанларга бўлган қизиқиши тобора орта борди. Айниқса, фалакиёт (астрономия) илмига қизиққан Виет Коперник системаларининг аниқ эмаслигини айтиб, Птолемей системасини ривожлантириш керак, деган хулосага келади. Фалакиёт илмини чуқур ўрганиш мақсадида у тригонометрия фанини мукамал билишга эришди.

Ф. Виет 1554—1559 йилларда Архимед, Евклид, Аполлоний, Диофант каби қадимги олимларнинг классик асарларини, жумладан, Н. Тарталья (1500-1557), Кардано (1501-1576), Бомбелли (1526-1573), Стевин (1548-1620) каби замондош олимларнинг илмий ишларини қунт билан ўрганади, ўзининг «Таҳлил санъати» асари устида ишлашга киришади.

1570 йилда Виет синуслар, тангенслар, секанслар каби тригонометрик функцияларнинг жадваллари ва тригонометриянинг бошқа қатор масалаларини ўз ичига олган «Математик қонун» номли асар яратади.

1571 йилда Виет франциялик математиклар билан, биринчи навбатда Париж дорилфунуни профессори П. Рамус исми математик билан танишиш мақсадида Парижга келади ва шу ерда математикада қатор янгиликлар очди.

Айтишларича, Виет юксак савиядаги билимдон ва ажойиб ҳисобчи киши бўлган, у уч кунлаб узлуксиз ўтириб математик масалаларни ечар экан.

Энди Виет ечган масалаларга мурожаат этайлик:

1. Тригонометрик функциялар қийматлари жадвалини топишда, масалан $\sin 1^\circ$ нинг қийматини топиш учун доирадаги ички ва ташқи чизилган $3 \cdot 2^{11}$ ва $3 \cdot 2^{12}$ томонли мунтазам кўпбурчаклар томонларининг узунликларини ҳисоблаш каби улкан ишни амалга ошириш учун Виет 1° қадамли жадвал тузади. Қўлда бундай жадвал тузиш жуда машаққатли.

2. Виет очган ажойиб янгиликлардан яна бири шундаки, у алгебра, геометрия ва тригонометрия фанларини жуда ҳам моҳирона боғлаб, узоқ даврлардан бери олимлар бошини қотириб келаётган муаммоларга ўзининг салмоқли ҳиссасини қўшганлигидадир. Маълумки, математикани айлана узунлигининг диаметр узунлигига бўлган нисбати π (пи) ҳарфи билан белгиланиб, у тахминан 3,141 га тенг деб олинади. Бу соннинг аниқлигини ошириш масаласи ҳатто эрамиздан олдин яшаган Архимед ва ундан бошқа кўплаб олимларни қизиқтириб келгани математика тарихидан маълум.

Архимед айлана ичиди ва ташқарисиди 96 томонли мунтазам кўпбурчаклар чизиш орқали мазкур қиймат учун 2 хона аниқлик берган эди. Виет эса айлана ичиди ва ташқарисиди квадратдан бошлаб чизилган мунтазам кўпбурчаклар томонларини 2 марта кўпайтириб, ҳар қайси «қўшни» кўпбурчак-

лар юзларининг нисбатини олиб лимитга ўтиш орқали,

$$\frac{2}{\pi} = \sqrt{\frac{1}{2}} \cdot \sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{1}{2} \sqrt{\frac{1}{2}} \cdot \sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{1}{2} \sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{1}{2} \sqrt{\frac{1}{2}} + \dots$$

тенгликни топади. Бу тенглик эса π сонини ҳисоблаш бўйича топилган чексиз кўпайтма шаклидаги биринчи формула ҳисобланади. Шу йўл билан Виет Архимед усулини 393216 томонли кўпбурчакка қўллаб, π учун $3,1415926535 < \pi < 3,1415926537$ чегарани топади ва π ни 9 хона аниқликда $\pi = 3,141592653$ ҳисоблашга муяссар бўлади.

3. 1589 йилда Франция қироли Генрих III ўлдирилгандан кейин Виет Генрих IV (1553-1610)нинг даргоҳида маслаҳатчи бўлиб хизмат қилади. 1594 йилдаги воқеа Виет номини математиклар орасида юксакликка кўтарди. Уша йилнинг ноябрь ойида Нидерландиядан келган элчи билан қирол Генрих IV оралида бўлган суҳбат чоғида Францияда кўзга кўринган дурустроқ математикнинг йўқлиги ҳақида гап борди. Қирол эса Виетни чақиртириб, унга элчи берган бир хатни тутқазди. Хатда голландиялик математик Адриан ван Роомен қўйган 45-нчи даражали

$$X^{45} - 45X^{43} + 945X^{41} - 12300X^{39} + \dots + 7811375X^9 - 1138500X^7 + 95634X^5 - 3795X^3 + 45X = a$$

$$\text{тенгламанинг ўнг томонидаги } a = \sqrt{1 \frac{3}{4}} - \sqrt{\frac{5}{16}} - \sqrt{1 \frac{7}{8}} - \sqrt{\frac{45}{69}}$$

ҳол учун ечимини топиш масаласи қўйилган эди. Виет эса тенгламадаги a нинг берилишига қараб бу тенгламанинг ечими $x = 2 \sin \frac{8}{45}$ шаклидагини, бир кундан кейин эса яна унинг 22 та

$$x_k = 2 \sin \frac{360^\circ k + 12^\circ}{45} \quad (k=1,2,\dots,22)$$

мусбат ечимларини топиб беради. (Манфий ечимларни тан олмайди.)

Бундан ташқари a нинг $a = \sqrt{2+\sqrt{2}} + \sqrt{2+\sqrt{2}} + \sqrt{2+\sqrt{2}}$ кўриниши учун $x = \sqrt{2-\sqrt{2}} + \sqrt{2+\sqrt{2}} + \sqrt{3}$ ечимини ҳам кўрсатади.

Кейинчалик Виетнинг ўзи ван Рооменга масалалар беради ва шу тариқа бу икки франциялик ва голландиялик математиклар орасида мустақкам дўстлик ўрнатилади.

4. Виет теоремаси ҳақида икки оғиз сўз. Агар X_1 ва X_2 ушбу $X^2 + PX + g = 0$ келтирилган квадрат тенгламанинг илдишлари бўлса, у ҳолда бир томондан

$$(X - X_1)(X - X_2) = X^2 - (X_1 + X_2)X + X_1 \cdot X_2$$

бўлиб, иккинчи томондан $(X - X_1)(X - X_2) = X^2 + PX + g$

бўлгани учун иккита охири тенгликларни тенглаштириш натижасида

$$P = -(X_1 + X_2) \text{ ва } g = X_1 \cdot X_2$$

тенгликларга эга бўламиз. Бу эса мақола бошида зикр этилган квадрат тенглама илдишлари билан коэффициентлари орасида бўлган боғланишни ифодалайдиган Виет теоремасидир.

Бу теоремани 3-тартибли

$$X^3 + a_1X^2 + a_2X + a_3 = 0$$

алгебраик тенгламага ҳам қўллаш мумкин. Ҳақиқатдан ҳам, агар X_1, X_2 ва X_3 лар юқорида берилган тенгламанинг 3 та илдишлари

$$\begin{aligned} & \text{бўлса, } (X - X_1)(X - X_2)(X - X_3) = X^3 - \\ & -(X_1 + X_2 + X_3)X^2 + (X_1X_2 + X_1X_3 + \\ & + X_2X_3)X - X_1X_2X_3 \end{aligned}$$

тенгликдан $a_1 = -(X_1 + X_2 + X_3)$,

$$a_2 = X_1X_2 + X_1X_3 + X_2X_3,$$

$$a_3 = -X_1X_2X_3 \text{ сонлар келиб чиқади.}$$

Бу жараёни яна ҳам давом эттириш мумкин.

Шуни айтиш лозимки, тенглама илдишлари билан коэффициентлари орасида бўлган боғланишлар Виетга ҳам маълум бўлган. Унинг хизмати шундаки, у бундай боғланишларни юқори тартибли алгебраик тенгламалар учун исботлаган.

Теорема: Келтирилган n -даражали тенглама

$$x^n + a_1x^{n-1} + a_2x^{n-2} + \dots + a_{n-1}x + a_n = 0$$

илдишларининг йириндиси тескари ишора билан олинган x^{n-1} нинг коэффициенти a_1 га, бу илдишларнинг кўпайтмаси эса n — жуфт бўлганда ўз ишораси билан, n — тоқ бўлганда тескари ишора билан олинган овоз ҳадга тенг.

5. Франсуа Виет алгебра фанининг асосчиларидан бири ҳисобланади. У «алгебра» сўзи ўрнига «таҳлил санъати» сўзини ишлатар эди. Ҳозир биз биладиган алгебраик белгиланишларнинг ижодчиси, алгебраик ифодаларни содалаштириш ва тенгламалар ечишни қисқа ва содда қилиб кўрсатиш усулларини берган Виет оламга танилди, у яратган белгилашлар алгебра фанининг ривожланишига улкан ҳисса қўшди. Бу белгилашлар ҳарфлар ўрнига сонларни қўйишда эътибордан четда қолиши мумкин бўлган умумий қонунларни осонгина топиб олиш имконини берди. Масалан, алгебраик тенгламада «коэффициент» тушунчасини Виет киритган бўлиб, тенгламадаги номаълумни N , унинг квадрати эса Q ҳарфлари билан белгилайди, яъни $2x^2 - 3x = 7$ тенглама берилган бўлса, бу тенгламани Виет $2Q - 3N$ алуғал 7

шаклида ёзади. Соннинг кубини эса sub деб белгилайди, масалан, a^3 ўрнига $a\ sub$, a^3 ўрнига эса $a\ subo\ subo\ subo$ каби ёзувларни ишлатади. Бундай белгилашларга кейинчалик франциялик машҳур математик Пьер Ферма (1601-1665) ҳам амал қилиб келган.

Виет киритган белгилар математикага янги натижалар олиб келди, унгача маълум бўлган масалаларни умумлаштирди ва уларни тушунарли тарзда баён этилишига кўмаклашди.

Ф. Виет 1603 йилда Парижда оламдан ўтади. Унинг қаламига мансуб илмий ишларнинг баъзилари ҳаётлигида, баъзилари эса у оламдан ўтгандан кейин чоп қилинди, кўпи эса дастхат сифатида қолиб кетди. У қолдирган илмий ишларни нашрга тайёрлаб чиқариш билан шотландиялик математиклар А. Андерсон (1582-1619) ва М. Геталдич (1566—1627) лар шуғулланганлар. Унинг «Математик асарлар» китоби 1646 йилда Лейден шаҳрида ван Схоотен (1615—1660) томонидан нашрга тайёрланиб китобхонлар қўлига етказилган.

Шундай қилиб, биз алгебранинг ривожланишига улкан ҳисса қўшган Франсуа Виетнинг айрим ишлари ҳақида фикр юритдик, холос. У чиндан ҳам фанда «Ҳарфли алгебра»нинг отаси» деган улуг номга сазовор бўлган олим эканлигини бутун фан аҳли яхши билади.

Энди ушбу $x^3 + 3ax = 2e$ кубик тенгламани Виет кўрсатган усул билан ечишни кўрайлик

Ечиш: Қуйидаги $a = t^2 + xt$ белгилаш киритамиз. Бундан $x = (a - t^2)t$ бўлиб, уни берилган тенгламага қўямиз. У ҳолда

$$(a - t^2)^3/t^3 + 3a(a - t^2)/t = 2e^3$$

бўлиб, бу тенглама эса t^3 га нисбатан $(t^3)^2 + 2et^3 - a^3 = 0$ квадрат тенгламадир. Бундан t ни, ундан кейин эса x ни топиш мумкин бўлади.

Толиб МАҚСУДОВ,
физика-математика фанлари номзоди.

ЗОТИ ШАРИФ ТАВАЛЛУДИГА БАҒИШЛАБ

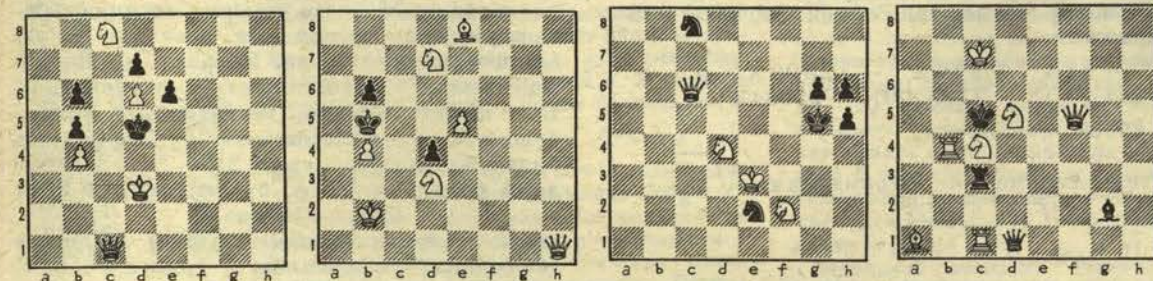
НАВОИЙНИНГ «Мажолисун-нафоис» номли таъжирасида ўша замоннинг маданияти кенг акс эттирилган. Навоий шоирлар ижодига ва фаолиятига баҳо беришда уларнинг ёлғиз бадий ижоди билангина қизиқиб қолмаган. У жамиятга фойда келтирувчи, фан ва маданият соҳасида ҳар томонлама маълумотга эга бўлган истеъдодли кишиларни юқори баҳолаган. Бу билан у кишиларни фақат шеърятнигина эмас, балки фанни, касб-ҳунарни ҳам атрофлича эгаллашга даъват этган.

Бу асарда ўша замоннинг кўзга кўринган шатранж усталарига берилган таъриф-тавсифлар, баҳолар Навоий замонида шатранж маданият ва санъат аҳллари ўртасида қадрланганлигининг яққол далилидир.

Мисол: «Мавлоно Соҳиб-Кабуджамолиғдур. Яхши таъби бор. Ғойибона шатранжни хўб ўйнар ва таъбида жунун чошниси бор... Муаммо айтур ва яхши очар».

Муаммо илмида моҳирлик кўрсатган Мавлоно Соҳиб шеърятда ҳам кучли бўлган. Унинг шатранжни ғойибона, яъни тахтага қарамай ўйнай олганлиги ажиб хотира кучига эгалигидан далолат беради. Илм, шеърят, хушсуханликда ва қолаверса, шатранжда баркамол истеъдод эгаси Мавлоно Соҳиб кўп йиллар Навоий хизматида бўлган; ишончли ва ҳурматга сазовор шахслардан бири сифатида пирининг энг маъсул вазифаларини адо этишга мушарраф этилган. Бунинг далили сифатида Навоий «Муншаот»идан ўрин олган номалардан бирини келтирамиз.

Конкурснинг навбатдаги топшириқлари. (1,2,3,4-диаграммалар)



«... Бу сабабдан бурунги икки девон ашори била сўнгра айтилганларни била қўшиб, тартиб била тўрт айрилди, дағи тўрт от қилишди: туфулиятда воқеъ бўлгон ғариб маъниларга — «Ғаройибуссиғар» ва йигитликда зоҳир бўлган нодир таркибларга — «Наводирушшабаб» ва умрнинг васатида жилва қилгон бадиввашларга — «Бадоеул-васат» ва умрнинг охирига яқин назимга кирган фойдаларга — «Фавоидулкибар» оти қўюлди. Дағи мажмуғаким — махлут битилибтур, чун таъб хазойинидин ҳосил бўлгон маоний эрди — «Хазойинул-маоний» лақаб берилди, вожиб эрдиким, муборак назарга еткурулғай.

Ул сабабдан махфарус — савоҳиб Мавлоно Соҳибин қуллуққа юборилди ва ул мусваддани олий мажлисқа еткурсун дейилди...»

Бу ўринда Навоий икки йил давомида бошга тушган ташвишларни айтиб юракни бўшатишга бир ғамгузори, кўнгил яраланганда уни айтиб енгиллашиш учун бирон бир сирдош-сўхбатдоши йўқлигидан ўз дардини матлаъ ё байтларда изҳор қилганини айтади. Шундай машаққатлар эвазига яратилган тўртта йирик асар унинг ўзи учун ҳам, халқ учун ҳам ниҳоятда қимматли эди. Буни зое кеткизмоқ номақбул — гуноҳ эканлигини хатида таъкидлар экан, Навоий бу дур-ғавҳарни подшога етказишни ҳамсўхбатлар фахри Мавлоно Соҳибга топширганини ҳам ёзади. Маълумки, бирор муҳим юмуш билан подшоҳ ҳузурига кириш ҳар бир кишига ҳам насиб этавермасди.

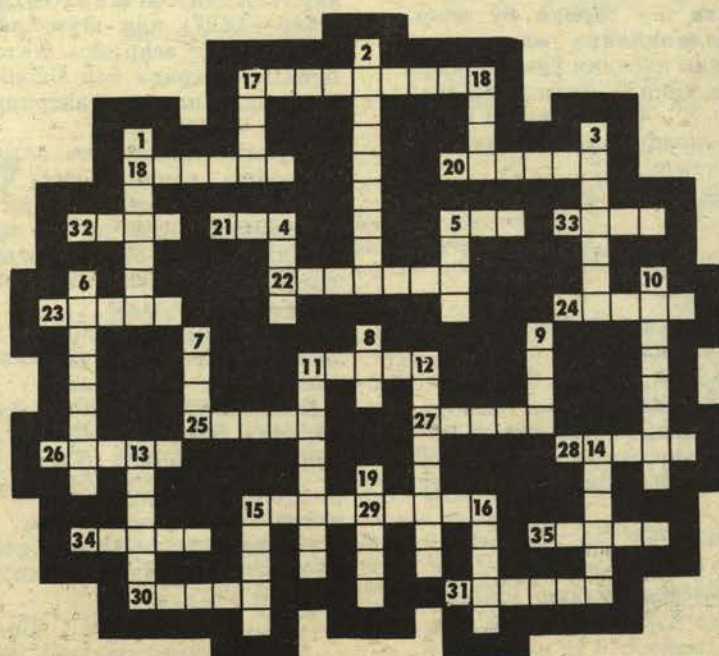
Бу вазиятларнинг ҳаммасида оқлар бошлаб 2 юришда мот қилади.

ТИЛСИМ

Бўйига: 1. Диний илмгоҳ. 2. Фан маскани. 3. Аллоҳнинг элчиси. 4. Эски ўзбек ёзув тури. 5. Миллат. 6. Пайғамбар. 7. Ярашиш ёки тинчлик. 8. Қуръонда 765 марта такрорланган сўз. 9. Кишиларни табақаларга ажратадиган зот, насаблардан бири. 10. Қуръонни ўзбекчалаштирган таржимоннинг фамилияси. 11. Калима номи. 12. Ислон бандаси. 13. Эрта-лабки намоз. 14. Қуръоннинг биринчи сураси. 15. Ислонга ёт киши. 16. Эски ёзувдаги белги. 17. Нурдан яралган ва инс-жинсдан сақлайдиган гўзал малак. 18. Кишини сабрга ўргатадиган ибодат. 19. Исо-

нинг ердаги ҳаёти ҳақидаги ҳикоялардан тузилган диний китоб.

Энига: 17. Аллоҳнинг расули. 18. Жон олувчи фаришта. 20. Балони қайтарувчи удум. 21. Илоҳий эътиқодга асосланган дунёқараш. 22. Ҳафта куни. 23. Йилнома. 5. Ҳазрат. 24. Қуёш календаридидаги ой номи. 25. Мусулмонлар байрами. 26. Аллоҳдан кечирим сўраш. 27. Мусулмонлар бош кийими. 28. Рамазон ойида қилинадиган эҳсон. 29. Имоннинг асоси. 30. Бош кийими. 31. Дуо. 32. Намоз. 33. Мусулмон дунёсининг буюк алломаси. 34. Насиҳат ва ривоятлар мажмуаси. 35. Аёл. 5. Мурда ўраладиган мато.



Ижтимоий-сиёсий, адабий-бадий безакли ойнома
Муассис — Ўзбекистон ЛКЕИ
Марказий Қўмитаси
1986 йил июль ойидан чиқа бошлади

№ 5 (58) май, 1991.

Ўзбекистон ЛКЕИ Марказий Қўмитаси
«Камалак» нашриёт-матбаа бирлашмаси.

Бош муҳаррир:
Худойберди ТУХТАБОВ

- Таҳрир ҳайъати:
Шоҳруҳ АКБАРОВ
(масъул котиб)
Хуршид ДУСТМУҲАММАД
(бош муҳаррир ўринбосари)
Бахтиёр КАРИМОВ
Ҳасан НОРМУРОДОВ
Эркин МАЛИКОВ
Тоҳир МАЛИК
Латиф МАҲМУДОВ
Абдуғафур РАСУЛОВ
Акмал САИДОВ
Исроил ТУХТАБОВ
Урол ХОЛМОНОВ
Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ
Файзулла ҚИЛИЧЕВ
Музроб ҚУРБОНОВ
Турсунали ҚУРБОНОВ
Садриддин ҒУЛОМИДДИНОВ

Бадий муҳаррир:
Султон СУЛАЙМОНОВ
Саҳифаловчи:
Улуғбек ЯКВАЛХУЖАЕВ
Мусаҳҳих:
Мақсуда ҲАКИМОВА

«Еш куч» — ежесечный, общественно-политический и литературно-художественный иллюстрированный журнал

На узбекском языке
Учредитель ЦК ЛКСМ Узбекистана

Мақонимиз: 700113, Тошкент-ЧГСР,
Қатортол кўчаси, 60.

Телефонлар:
Бош муҳаррир ўринбосари: 78—93—24.
Масъул котиб: 78—94—73.
Бўлимлар:
Хатлар 78—85—64.
Ижтимоий-сиёсий, адабиёт ва санъат 78—48—85.
Шеърят 78—85—64.
Мактаб, фан-техника ва спорт 78—57—85.

Редакция ҳажми 2 босма тобоқдан зиёд асарлар қўлэмасини қабул қилмайди. Бир босма тобоқ ҳажмидаги асарлар авторларига қайтарилмайди. Журналдан кўчириб босилганда «Еш куч»дан олинди деб изоҳланиши шарт.

«Еш куч» май, 1991.

«Камалак» нашриёт-матбаа бирлашмаси.

Босмаҳонага туширилди 13.03.91. Босишга руҳсат этилди 23.04.91. Офсет усулида чоп этилди. Китоб-ойнома учун офсет қоғози. Формати 70×108¹/₆. Шартли босма листи 5,6. Шартли буюк нусхаси 16,8. Нашриёт босма листи 10,6¹. Тиражи 590000 нусха. Буюртма 5046. Баҳоси обуначига — 55 тийин. Сотувга — 80 тийин.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси
нашриятининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли
босмаҳонаси.
Тошкент 700000, «Правда» газетаси кўчаси, 41.



**ТАНИҚЛИ ХОНАНДА — ЎЗБЕКИС-
ТОНДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН АРТИСТ
ТАВАККАЛ ҚОДИРОВ.**

Суратчи — А. КУДРЯШОВ.



Суратчи — Б. КАВЕЛИН.



*Бағрида гўдакдек сезамиз ўзни
Туганмас меҳридан мангу қонамиз.*

*Дарахтлар волида саналур бизга
Чечаклар онамиз, гуллар онамиз...*